MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

JUSTINAS LEONAVIČIUS
Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programa

ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ TINKLAIS PERDUODAMOS INFORMACIJOS KONTROLĖ, JOS FIKSAVIMAS IR KAUPIMAS: SAMPRATA IR PROBLEMATIKA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lekt. dr. Ernestas Rimšelis

Vilnius, 2015

TURINYS

ĮVADAS 3

1. ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ TINKLAIS PERDUODAMOS INFORMACIJOS KONTROLĖS, JOS FIKSAVIMO IR KAUPIMO SAMPRATA IR REGLAMENTAVIMAS 8

1.1. Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo samprata 8

1.2. Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo (BPK 154 str.) reglamentavimas Lietuvoje ir kitose valstybėse 11

1.3. Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės pagrindai ir sąlygos 25

2. ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ TINKLAIS PERDUODAMOS INFORMACIJOS KONTROLĖ KONSTITUCINIO TEISMO, EŽTT IR AUKŠČIAUSIOJO TEISMO PRAKTIKOS KONTEKSTE (PROBLEMINIAI ASPEKTAI) 34

3. VISUOMENĖS POŽIŪRIS Į PRIVATAUS GYVENIMO NELIEČIAMUMO TEISĘ IR ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ TINKLAIS PERDUODAMOS INFORMACIJOS KONTROLĘ 54

IŠVADOS 59

PASIŪLYMAI 61

LITERATŪROS SĄRAŠAS 64

ANOTACIJA 71

ANOTATION 71

SANTRAUKA 73

SUMMARY 75

PRIEDAI 77

ĮVADAS

Elektroninių ryšių kontrolę galima apibrėžti kaip laikantis įstatymo reikalavimų bei gavus atitinkamus kompetentingų institucijų leidimus teisėsaugos institucijų vykdomą elektroninių ryšių perėmimą.[1] Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas yra reglamentuotas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 154 straipsnyje (toliau – str.).

BPK 154 str. numatyta procesinę prievartos priemonę ikiteisminio tyrimo pareigūnas turi teisę naudoti tik pradėjus ikiteisminį tyrimą. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo (toliau – KŽĮ) 10 str. taip pat yra numatyta galimybė atlikti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę pradėjus kriminalinės žvalgybos tyrimo bylą. Taigi Lietuvoje faktiškai dviem skirtingais įstatymais yra reglamentuojama elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas.

BPK pradėta reglamentuoti telefoninių pokalbių klausymąsi 1993-07-02, kuriame buvo numatytas 198[2] str. „Telefoninių pokalbių klausymas“. Nuo 2003-05-01 įsigaliojo naujas BPK, kuriame buvo papildyta ir patikslinta telefoninių pokalbių klausymosi reglamentacija, atsirado 154 str. pavadinimu „Telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolė bei įrašų darymas“, kuris leido ne tik klausytis telefoninių pokalbių, bet ir kontroliuoti kitą telekomunikacijų tinklais perduodamą informaciją, kas iš esmės yra numatyta ir šiuo metu galiojančiame BPK 154 str. („Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas“).

BPK 154 str. reglamentuota procesinė prievartos priemonė yra labai svarbi žmogaus teisių apsaugos aspektu, nes taikant šią priemonę yra suvaržoma Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 22 str. ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 8 str. 1 dalyje (toliau – d.) garantuota žmogaus teisė į privataus gyvenimo neliečiamybę. Taigi kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiant klausimą dėl informacijos kontrolės ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ir ikiteisminio tyrimo teisėjas turi atsižvelgti ne tik į BPK nuostatas ir principus (pvz.: BPK 11 str. įtvirtintą proporcingumo principą), tačiau privalo įvertinti ir nacionalinių teismų bei Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudenciją.

Tiriama problema. Ar esamas elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo reglamentavimas ir praktinis taikymas pakankamai užtikrina Konstitucijoje, Konvencijoje ir BPK saugomas žmogaus teises?

[1] Darius Štitilis ir Marius Laurinaitis, „IP telefonija – iššūkis elektroninių ryšių kontrolės, siekiant ištirti nusikaltimus, teisingam reguliavimui“, *Socialinių mokslų studijos 1*, nr. 1 (2009): 207.

Baigiamojo darbo aktualumas. Pastaruoju metu viešojoje erdvėje žurnalistų, mokslininkų, valstybės pareigūnų, advokatų yra dažniai diskutuojama apie telefoninių pokalbių pasiklausymo mastus Lietuvoje bei keliamas klausimas, ar galiojantis elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės reglamentavimas ir praktinis taikymas nepažeidžia teisės į privatumą. Pažymėtina, kad 2014 metais 12 178 prokurorų prašymų dėl BPK 154 str. buvo teismo tenkinti arba tenkinti iš dalies. Pastarųjų metų (2012 – 2015 m. I ketvirtis) duomenimis 99 proc. prokurorų prašymų dėl minėtos procesinės prievartos priemonės buvo tenkinti[2]. Štai Vokietijoje, kurioje gyvena apie 82 milijonus gyventojų, per metus yra tenkinama apie 40 000 prokurorų prašymų[3] arba Moldovoje, turinčioje šiek tiek daugiau gyventojų nei Lietuvoje, sankcijų skaičius per metus yra kelis kartus mažesnis[4]. Lenkijos mokslininkai pastebi kitą problemą – tik 4 proc. prašymų dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės nebuvo patenkinta[5]. Taigi remiantis šiais duomenimis darytina išvada, kad ne be pagrindo yra iškilusi abejonė dėl žmogaus teisių užtikrinimo teisinėje praktikoje, todėl būtina gilesnė informacijos kontrolės reglamentavimo ir taikymo analizė šiuo klausimu.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas. Mokslinėje literatūroje nepilnai atskleista elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės problematika Konstitucijos ir Konvencijos garantuojamų žmogaus teisių srityje. Nors Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – Aukščiausiasis Teismas) 2015-06-25 apžvelgė elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo (BPK 154 str. ir KŽĮ 10 str.) taikymą teisminėje praktikoje, tačiau buvo įvardintos ne visos esamos problemos.

Tiriamos problemos ištyrimo lygis.

Šiuo metu Aukščiausiojo Teismo 2015-06-25 apžvalga yra vienintelis lietuviškas šaltinis, kuriame yra iš esmės analizuojama elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo taikymo praktika nacionaliniuose teismuose bei pateikiamos rekomendacijos teismams atsižvelgiant į EŽTT jurisprudenciją. Tačiau Aukščiausiojo Teismo 2015-06-25 apžvalgoje nėra pilnai atskleistos esminės informacijos kontrolės reglamentavimo ir taikymo Lietuvoje problemos bei nėra pateikiami pasiūlymai įstatymų leidėjui dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės reglamentavimo tobulinimo.

---

[2] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamentas, „Procesinės prievartos priemonės – elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo – taikymas“ (Vilnius, 2015).
[3] *Statistic der strafprozessualen überwachungsmaßnahmen der telekommunikation,* žiūrėta 2015 10 22, http://www.bundesnetzagentur.de/SharedDocs/Downloads/DE/Allgemeines/Presse/Pressemitteilungen/2008/GrafikStatistikderstrafprId13563pdf.pdf;jsessionid=BB1B3CFAFD419EFE1553329F23E7B509?__blob=publicationFile&v=2
[4] Case 25198/02, Iordachi and Others v. Moldova, 2009.
[5] Remigiusz Rosicki, „Surveillance and data retention in Poland“, *Policy and Economic Development,* 2 (2014): 63.

Darbo esminiai šaltiniai yra teismų praktika, t. y. EŽTT, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas), Aukščiausiojo Tesimo ir kitų nacionalinių teismų jurisprudencija. Darbo sampratos dalyje buvo išskirtinai atkreiptas dėmesys į ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis sankcionuojant BPK 154 str. Buvo analizuojami teisė aktai (*Konvencija, Konstitucija, BPK, KŽĮ, Rekomendacijos dėl Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese ir t. t., taip pat Lenkijos, Vokietijos ir kitų užsienio šalių teisės aktai*) ir teisinė literatūra (*Dariaus Štitilio, Gedimino Bučiūno, Gintaro Godos, Petro Ancelio, Rimos Ažubalytės, Jono Prapiesčio, Petro Tarasevičiaus, Winston Maxwell, Remigiusz Rosicki ir kitų Lietuvos bei užsienio mokslininkų darbai*).

Baigiamojo darbo reikšmė. Šis darbas yra reikšmingas tuo, kad analizuojant mokslininkų darbus, teisės aktus bei EŽTT, Konstitucinio Teismo ir kitų nacionalinių teismų praktiką, yra atskleistos esminės elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo reglamentavimo ir taikymo problemos žmogaus teisių apsaugos kontekste. Tad atsižvelgiant į analizuotą informaciją ir užsienio šalių teisinę praktiką, pateikiama rekomendacijos įstatymų leidėjui, kaip reiktų tobulinti informacijos kontrolės reglamentaciją, kad būtų užtikrintos Konvencijoje ir Konstitucijoje įtvirtintos žmogaus teisės.

Tyrimo tikslias. Išanalizuoti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės reglamentavimą ir šios procesinės prievartos taikymą, rasti atsakymą į klausimą, ar esamas teisinis reguliavimas užtikrina žmogaus teises, bei pateikti rekomendacijas įstatymų leidėjui dėl informacijos kontrolės reglamentacijos tobulinimo, ir teismų praktikai – dėl jos taikymo.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo sampratą ir palyginti su užsienio šalyse egzistuojančiu šios procesinės prievartos priemonės reglamentavimu.

2. Įvardinti BPK 154 str. ir KŽĮ 10 str. taikymo pagrindus ir sąlygas bei šių straipsnių esminius skirtumus.

3. Analizuojant EŽTT, Konstitucinio Teismo ir Aukščiausiojo Teismo jurisprudenciją nustatyti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės reglamentavimo ir taikymo problematiką žmogaus teisių apsaugos srityje ir pateikti rekomendacijas teisės aktų tobulinimui.

4. Nustatyti visuomenės požiūrį į privataus gyvenimo neliečiamumo teisės užtikrinimą, elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, kaip priemonę atskleidžiant nusikalstamas veikas, teisėsaugos institucijas, vykdančias informacijos kontrolę, ir žinias apie šios procesinės prievartos priemonės mastus Lietuvoje.

Tyrimo metodika. Tiriant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo reglamentavimą ir taikymą Lietuvoje, formuojant šio darbo išvadas ir pasiūlymus buvo naudojami duomenų ir sisteminės analizės, apklausos, lyginamasis ir loginis tyrimo metodai. Duomenų ir sisteminės analizės metodas padėjo išanalizuoti Lietuvoje galiojantį elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo reglamentavimą ir pateikti sampratą. Taip pat išanalizuoti EŽTT, Konstitucinio Teismo ir kitų nacionalinių teismų praktiką bei nustatyti esmines informacijos kontrolės problemas žmogaus teisių apsaugos srityje. Pasitelkus lingvistinį metodą buvo analizuojama BPK 166 str. ir KŽĮ 8 str. Naudojant lyginamąjį metodą buvo lyginama užsienio šalyse ir Lietuvoje galiojanti informacijos kontrolės praktika. Taip pat buvo atlikta atsitiktinių asmenų apklausa anketavimo būdu, siekiant atskleisti visuomenės požiūrį į tyrimo metu iškeltas problemas. Loginis metodas buvo būtinas atskleidžiant šio darbo tikslus, aiškinantis teisės normų turinį, pateikiant išvadas ir pasiūlymus.

Tyrimo struktūra.

Šį darbą sudaro įvadas, trys skyriai: elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo samprata ir reglamentavimas; elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė Konstitucinio Teismo, EŽTT ir Aukščiausiojo Teismo praktikos kontekste (probleminiai aspektai); visuomenės požiūris į privataus gyvenimo neliečiamumo teisę ir elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę ir išvados bei pasiūlymai.

Pirmajame skyriuje (elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo samprata ir reglamentavimas) remiantis teisės aktų analize, teismų praktika ir teisine literatūra pateikta elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės samprata ir palyginta su kitose valstybėse esančiu reglamentavimu, taip pat yra įvardinti BPK 154 str. ir KŽĮ 10 str. taikymo pagrindai ir sąlygos, t. y. situacijos, kokiu atvejų būtina taikyti BPK, o kada KŽĮ bei atskleista šių straipsnių esminiai skirtumai. Antrajame skyriuje (elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė Konstitucinio Teismo, EŽTT ir Aukščiausiojo Teismo praktikos kontekste (probleminiai aspektai) analizuojant teisės aktus ir EŽTT bei nacionalinių teismų praktiką įvardintos esminės problemos, kurios sudaro prielaidas Konstitucijos ir Konvencijos garantuojamų žmogaus teisių pažeidimams. Trečiajame skyriuje (visuomenės

požiūris į privataus gyvenimo neliečiamumo teisę ir elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę) nustatytas visuomenės požiūris į privataus gyvenimo teisės užtikrinimą, elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, kaip priemonę atskleidžiant nusikalstamas veikas, teisėsaugos institucijas, vykdančias informacijos kontrolę, ir šios procesinės prievartos mastus Lietuvoje bei palyginti su anksčiau atliktais panašaus pobūdžio tyrimais.

Ginamasis teiginys. Esamas elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo reglamentavimas ir praktinis taikymas nepakankamai užtikrina Konstitucijoje, Konvencijoje ir BPK saugomas žmogaus teises.

1. ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ TINKLAIS PERDUODAMOS INFORMACIJOS KONTROLĖS, JOS FIKSAVIMO IR KAUPIMO SAMPRATA IR REGLAMENTAVIMAS

1.1. Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo samprata

Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas – slaptas ikiteisminio tyrimo veiksmas (neviešo pobūdžio) – procesinė prievartos priemonė, kurią taikant ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar (ir) prokuroras, o tam tikrais atvejais ir ikiteisminio tyrimo teisėjas (sprendžiant ikiteisminio tyrimo teisėjo kompetencijai BPK priskirtus klausimus, pavyzdžiui, klausimą dėl kardomosios priemonės – suėmimo skyrimo) BPK nustatyta tvarka klausosi procese dalyvaujančių asmenų telefoninių pokalbių ir (ar) kontroliuoja kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją (pvz.: perduodamą informaciją faksu, elektroniniu paštu, socialiniais internetiniais tinklapiais ir pan.), ją fiksuoja bei kaupia, siekdamas nustatyti reikšmingus duomenis nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti. Šis tyrimo veiksmas turi būti taikomas griežtai laikantis proporcingumo principo reikalavimų, nes kontroliuojant elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją yra įsikišama į privatų asmenų gyvenimą, todėl ši priemonė turėtų būti taikoma tik išskirtinais atvejais.

Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatyme elektroniniai ryšiai apibrėžiami kaip signalų perdavimas laidinėmis, radijo, optinėmis ar kitomis elektromagnetinėmis priemonėmis.[6] Elektroniniai ryšiai iš esmės yra techninės priemonės, kurios naudojamos informacijos perdavimui. Elektroninių ryšių tinklais perduodama informacija yra laikoma bet kokia informacija, kuria keičiasi šalys naudodamos elektroninių ryšių tinklus. Tokia informacija skirstoma į turinio ir kitą informaciją. Prie kitos informacijos priskiriama informacija apie srauto duomenis ir t.t.[7] Turinio duomenimis laikoma bet kokia informacija, kuria keičiasi šalys elektroninių ryšių paslaugų teikimo atveju. Kitaip tariant, turinio duomenimis laikomas pokalbio telefonu ar susirašinėjimo elektroniniu paštu turinys.[8] Taigi bet kokio pobūdžio elektroninių ryšių tinklais perduodama informacija gali būti kontroliuojama. Kontrolė – tai informacijos tikrinimas, rinkimas, kaupimas ar kiti panašaus pobūdžio veiksmai, kai yra perimamas perduodamos informacijos srautas.

[6] „Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas“, *Valstybės žinios* 69, nr. 2382 (2004).
[7] Darius Štitilis, „Privataus gyvenimo elektroniniuose ryšiuose ribojimas nusikaltimų tyrimo tikslais“, *Jurisprudencija 9*, nr. 87 (2006): 71.
[8] Winston Maxwell. *Electronic Communications: the New EU Framework* (New York: Oceana Publications, Inc.,2002), 10.

Kaip jau pažymėta, tai elektroninių ryšių tinklais perduodama informacijos kontrolė yra neviešo pobūdžio tyrimo veiksmas, procesinė prievartos priemonė, numatyta BPK XII skyriuje „Kitos procesinės prievartos priemonės“. Slaptas tyrimo veiksmas – tai baudžiamojo proceso įstatyme įtvirtintas veiksmas ar veiksmų grupė, atliekami ikiteisminio tyrimo pareigūnų ar baudžiamojo proceso įstatymu leidžiama kitų asmenų aktyvi, kryptinga organizuota veikla, slapta įsibraunant į kito žmogau privatų gyvenimą su (ar be) techninių priemonių pagalba, turint tikslą surasti, surinkti duomenis reikšmingus nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti.[9] Procesinės prievartos priemonės tai baudžiamojo proceso įstatymo numatytos procesinės priemonės ir būdai, taikomi baudžiamojo proceso įstatymo nustatyta tvarka ir pagrindais, įgaliotų baudžiamojo proceso subjektų, kuriais atimant galimybę naudotis arba įpareigojant asmenį nesinaudoti atitinkamomis teisėmis bei laisvėmis siekiama užtikrinti netrukdomą baudžiamąjį procesą, jo tikslų įgyvendinimą. Baudžiamojo proceso prievartos priemonės būtinos užtikrinti, kad baudžiamojo proceso dalyviai vykdytų procesines pareigas, bei rinkti bylai reikšmingus duomenis (įrodymus).[10] Tad, kaip matyti iš „slaptas tyrimo veiksmas“ ir „procesinė prievartos priemonė“ sąvokų apibrėžimų, tai elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės tikslas yra nustatyti ikiteisminiam tyrimui ir teisminiam nagrinėjimui reikšmingus duomenis, kitaip sakant, padėti pasiekti BPK 1 str. numatytus tikslus.

Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė turi būti taikoma laikantis proporcingumo principo reikalavimų, kuris yra įtvirtintas BPK 11 str. („Proporcingumo principo laikymasis taikant procesines prievartos priemones ir atliekant tyrimo veiksmus“). Proporcingumo principas gali būti vadinamas kaip nepagrįstai didelės prievartos uždraudimo principas.[11] Pagal šį principą kiekviena valstybės taikoma poveikio priemonė negali būti per daug griežta ir varžyti teises subjektų labiau negu reikia teisėtiems interesams pasiekti[12]. Kontroliuojant elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją yra suvaržoma Konstitucijos, Konvencijos ir BPK garantuojama teisė į privatumą, tad ši prievartos priemonė turėtų būti taikomai išskirtiniais atvejais, kai kitomis priemonėmis nėra įmanoma arba pernelyg sunku surinkti tyrimui reikšmingus duomenis.

Teisės į privatų gyvenimą apribojimas yra labai svarbus elektroninių ryšių tinklais perduodamos kontrolės aspektas, nes žmogaus privatumas yra viena iš pagrindinių teisės aktų saugomų vertybių. Privatus žmogaus gyvenimas – tai individo asmeninis gyvenimas: gyvenimo būdas, šeimyninė padėtis, gyvenamoji aplinka, santykiai su kitais žmonėmis, individo pažiūros,

[9] Gediminas Bučiūnas, „Slaptas sekimas – tinkamos pusiausvyros paieška tarp visuomenės teisės būti saugia ir asmens teisės į privatumą“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas ir Vytauto Didžiojo universitetas, 2014), 60.
[10] Egidijus Losis, „Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata“, *Jurisprudencija* 6, nr.108 (2008): 80.
[11] Gintaras Goda, „Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 1995), 18.
[12] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas“, prieiga per internetą: http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta352/content

įsitikinimai, įpročiai, jo fizinė bei psichinė būklė, sveikata, garbė, orumas ir kt. Ši teisė apima asmeninį, šeimos ir namų gyvenimą, žmogaus fizinę ir psichinę neliečiamybę, garbę ir reputaciją, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kt.[13] XIX amžiuje Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) Aukščiausiojo teismo teisėjai Samuel D. Warren ir Louis D. Brandeis rašė, kad teisė į gyvenimą ėmė reikšti teisę mėgautis gyvenimu – teisė būti paliktam vienam, teisė turėti privatumą.[14] Todėl ši teisė yra įtvirtinta aukščiausią galią turinčiuose teisės aktuose – Konstitucijoje, Konvencijoje ir BPK. Visgi ši teisė nėra absoliučiai neliečiama ir tuose pačiuose teisės aktuose yra numatyta galimybė riboti šią teisę taikant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę.

Konstitucijos 22 str. teigiama, kad „*žmogaus privatus gyvenimas yra neliečiamas. Asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas neliečiami"*.[15] Konvencijos 8 str. taip pat įtvirtinta analogiška nuostata: „*kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo asmeninis ir jo šeimos gyvenimas, buto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas*".[16] Kita vertus, tiek Konstitucijos 22 str., tiek Konvencijos 8 str. yra numatytos sąlygos, kurioms esant yra leidžiama asmenų susižinojimo, vykdomo elektroninių ryšių tinklais, kontrolė, t. y. informacija turi būti renkama vadovaujantis įstatymu ir teismo sprendimu bei kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, viešosios tvarkos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat gyventojų sveikatai ar dorovei arba kitų žmonių teisėms ir laisvėms apsaugoti. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 22 str. 3 d. („*informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą*") ir 4 („*įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinimosi į jo garbę ir orumą"*) nuostatos yra vienos svarbiausių žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo garantijų. Jomis žmogaus privatus gyvenimas saugomas nuo valstybės, kitų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų neteisėto kišimosi.[17] Tačiau tuo pačiu Konstitucinis Teismas suformavo konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių (tarp jų ir teisės į privatumą) ribojimo sąlygas: „*tai turi būti daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo"*.[18] Taigi teisė į privatumą nėra absoliuti.

[13] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas", prieiga per internetą: http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta277/content
[14] Warren, Samuel D.and Louis D. Brandeis, „The right to privacy", *Harward Law Review* 4, nr. 5 (1890): 198.
[15] „Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios* 33, nr. 1014 (1992).
[16] „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija", *Valstybės žinios* 40, nr. 987 (1950).
[17] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas", prieiga per internetą: http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta309/content
[18] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Tesimo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas", prieiga per internetą: http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta311/content

Teisės aktų numatytais atvejais, siekiant apsaugoti svarbesnius visuomenės interesus ir visuomeninius gėrius, teisė į privatumą gali būti ribojama. Tad vadovaujantis BPK 154 str. reikalavimais yra suteikiama teisė teisėsaugos pareigūnams kištis į žmogaus privatų gyvenimą kontroliuojant jo elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją.

1.2. Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo (BPK 154 str.) reglamentavimas Lietuvoje ir kitose valstybėse

Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė yra reglamentuota visų demokratinių šalių įstatymuose. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse informacijos kontrolės pagrindai yra numatyti atskiruose įstatymuose, o kontinentinės teisės valstybėse tos šalies BPK.

Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas bei kaupimas baudžiamajame procese Lietuvoje yra reglamentuojamas BPK 154 str. Taigi vadovaujantis BPK 154 str. gali būti kontroliuojamas bet koks susižinojimas tarp procese dalyvaujančių asmenų, vykdomas techninėmis ryšio priemonėmis. Nors iki šiol dažniausiai BPK 154 str. tvarka kontroliuojami telefoniniai mobiliojo ir fiksuoto ryšio pokalbiai, tačiau sparčiai tobulėjant technologijoms, vis dažnesnė tampa elektroninio pašto ir išmaniuosiuose telefonuose ar kompiuteriuose naudojamų ryšio priemonių kontrolė. Naudojant šią procesinę prievartos priemonę yra siekiama gauti (patikrinti) baudžiamajam procesui reikšmingus duomenis.[19] BPK 154 str. numatytų veiksmų sampratos neįmanoma atskleisti neanalizuojant teisminės praktikos, todėl šiame poskyryje bus paaiškinta BPK 154 str. procesinės prievartos priemonės esmė pateikiant nacionalinių ir tarptautinių tesimų pavyzdžius ir akcentuojant jų sukurtus precedentus. Taip pat analizuojant JAV, Vokietijos ir Lenkijos teisės aktus bus palyginta Lietuvoje galiojantis teisinis reguliavimas su šiose valstybėse egzistuojančia reglamentacija informacijos kontrolės srityje.

EŽTT byloje Malone prieš Jungtinę karalystę yra konstatavęs, kad telefoninių pokalbių klausymasis be įstatymo pagrindo yra Konvencijos 8 str. pažeidimas.[20] Taigi Konstitucijos ir Konvencijos reikalavimai suponavo BPK 154 str. 1 d. nuostatą, kad klausytis asmenų pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją ir ją fiksuoti bei kaupti galima tik esant tokiai situacijai, kai yra priimta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis ir yra pagrindas manyti, kad tokiu būdu galima gauti duomenų apie labai sunkų, sunkų ar apysunkį rengiamą, daromą ar padarytą nusikaltimą arba tame pačiame straipsnyje nurodytus nesunkius nusikalstamus, arba jeigu yra pavojus, kad nukentėjusiajam,

[19] Rima Ažubalytė ir Egidujus Losis, „Už procesinį pažeidimą taikytinos prievartos priemonės“, *Socialinių mokslų studijos* 2, nr. 2 (2009): 210.
[20] Case 8691/79, Malone v. The United Kingdom, 1984.

liudytojui ar kitiems proceso dalyviams arba jų artimiesiems bus panaudotas smurtas, prievartavimas ar kitokios neteisėtos veikos bei nėra galimybės kitais būdais gauti duomenų arba duomenų gavimas kitais būdais būtų žymiai sudėtingesnis (BPK 11 str. – proporcingumo principas). Taigi iš esmės BPK 154 str. 1 d. yra įtvirtinti du elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės pagrindai – teisinis ir faktinis.

Faktinis pagrindas atlikti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę yra duomenų turėjimas apie rengiamą, daromą arba padarytą labai sunkų, sunkų ar apysunkį nusikaltimą arba nesunkius nusikaltimus, nurodytus BPK 154 str.1 d.; apie BPK 154 str. 3 d. išvardytus nesunkius nusikaltimus, tačiau šiuo atveju yra negalima šios informacijos turinio kontrolė ir fiksavimas; tai, kad nukentėjusiojo, liudytojo ar kitų proceso dalyvių arba jų artimųjų atžvilgiu gali būti panaudotas smurtas, prievarta ar kitokios neteisėtos veikos, pvz.: „*Tai, kad 2007 m. spalio 22 d. telefoninis pokalbis vyko praėjus keliems mėnesiams po įvykio, visiškai nereiškia duomenų rinkimo (gavimo) neteisėtumo, nes pagrindas informacijai gauti gali būti duomenys tiek apie rengiamą, daromą, tiek ir apie padarytą nusikaltimą (BPK 154 straipsnio 1 dalis), o jos turinio liečiamumą apsprendžia tai, ar ta informacija yra apie bylai reikšmingas aplinkybes (BPK 20 straipsnio 3 dalis)*.“[21] Taigi, tai yra baigtinis sąrašas faktinių pagrindų.

Teisinis pagrindas yra prokuroro prašymu priimta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis arba išimtinais atvejais prokuroro nutarimas (atkreiptinas dėmesys, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnui nėra numatyta galimybė priėmus nutarimą aptariamą priemonę taikyti). Pagal BPK 19 str., tai apylinkės teismo teisėjas yra apylinkės teismo pirmininko paskirtas atlikti įstatymo nustatytus proceso veiksmus ir priimti sprendimus. Pabrėžtina ikiteisminio tyrimo teisėjo instituto svarba sprendžiant dėl šios procesinės prievartos priemonės skyrimo. Literatūroje teigiama, kad ikiteisminio tyrimo teisėjo institutas baudžiamajame procese yra svarbus žmogaus teisių gynimo garantas. Vykdydamas ikiteisminio tyrimo teisėjo teisėtumo kontrolės funkciją, ikiteisminio tyrimo teisėjas užtikrina, kad nebūtų pažeisti procese dalyvaujančio asmens teisėti interesai, kad procese dalyvaujantys asmenys laikytųsi galiojančių įstatymų, t. y. užtikrina proceso teisėtumą. Jis konstatuoja, ar buvo (nebuvo) pažeistos asmens teisės, ar yra pakankamas pagrindas skirti procesines prievartos priemones arba nagrinėti bylą teisme, vertina pateiktą informaciją, remdamasis teismine perspektyva, vykdo justicijos funkciją ikiteisminiame tyrime[22]. Visiškai sutiktina su tokia nuomone, nes ikiteisminio tyrimo teisėjas užtikrindamas šalių lygybės principą priima sprendimą dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, tokiu būdu atlikdamas teisėtumo kontrolę ir konstatuodamas ar yra faktinis pagrindas šią priemonę taikyti.

[21] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 14 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–254/2011“, prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/131514129084381/2K-254/2011

[22] Marina Gušauskienė, „Ikiteisminio tyrimo teisėjas - žmogaus teisių garantas“, *Jurisprudencija* 54, nr. 49 (2004): 129, 130.

Šios priemonės panaudojimo tikslas plačiąją prasme yra gauti duomenų apie labai sunkų, sunkų ar apysunkį rengiamą, daromą ar padarytą nusikaltimą arba BPK 154 str. 1 ir 3 d. nurodytus nesunkius nusikaltimus ir esant pavojui apsaugoti nukentėjusįjį, liudytoją ar kitus proceso dalyvius arba jų artimuosius nuo nusikalstamų ar kitokių neteisėtų veiksmų, tokiu būdu greitai ir išsamiai atskleidžiant nusikalstamas veikas. Kiti autoriai išskiria tokius BPK 154 str. tikslus: nustatyti nusikalstamą veiką padariusį asmenį; perimti elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją; užfiksuoti techninėmis priemonėmis perimamą informaciją ir ją kaupti; susipažinti su perimtos informacijos turiniu – ją perklausyti, perskaityti ir pan.; pasirinkti tinkamą tyrimo taktiką; tikslinti tyrimo kryptis; planuoti tolimesnius tyrimo veiksmus; tikrinti tyrimo versijas; pateikti reikšmingą informaciją teismui.[23]

Pabrėžtina, kad BPK 154 str. numatytą prievartos priemonę yra galimybė taikyti ne tik baudžiamojo proceso dalyvių, bet ir kitų asmenų atžvilgiu. Sutiktina su nuomone, kad paprastai ši priemonė turėtų būti taikoma tik įtariamajam arba galimam įtariamajam, kitiems asmenims – išimtinais atvejais[24], nes, kaip jau minėta, šia procesine prievartos priemone yra varžomos žmogaus konstitucinės teisės, tad jos taikymas turi būti ypatingai tikslus ir proporcingas.

Visa tai, kas jau aptarta šiame poskyryje, yra patvirtinęs Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje: „*sprendimą pagal prokuroro motyvuotą prašymą leisti klausytis telefoninių pokalbių, daryti jų įrašus priima ikiteisminio tyrimo teisėjas (BPK 154 straipsnio 1 dalis). Šio teisėjo nutartis yra viešas bylos dokumentas, todėl turi būti dedamas į bylą. Kasatorius V. T., daug dėmesio skirdamas telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolės ribojimui, teisingai nurodo, kad tokia informacija gali būti renkama motyvuotu teismo nutarimu ir pagal įstatymą. Teisėjų kolegija, atsakydama į kasatorių argumentus, pažymi, kad šioje byloje buvo faktinis ir teisinis pagrindas kontroliuoti telekomunikacijų tinklais perduodamą informaciją bei daryti įrašus. Jie nurodyti pirmosios instancijos teismo nuosprendyje ir apeliacinės instancijos teismo nutartyje. Minėtuose teismų sprendimuose atskirai aptartas ir BPK 154 straipsnyje numatytų procesinių prievartos priemonių taikymo pagrįstumas. Klaipėdos miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas, kuriam buvo pateikti duomenys apie tikėtina daromą nusikalstamą veiką, laikydamasis procesinių taisyklių, tenkino prokuroro prašymus ir sankcionavo L. A., R. J., S. K., A. N., V. T. naudojamais mobiliojo ryšio telefonais perduodamos informacijos kontrolę bei pokalbių įrašų darymą. Tuo metu buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl nusikalstamų veikų, numatytų BK 307, 308 straipsniuose. Šios nutartys motyvuotos, nurodytas pagrindas atlikti procesinius prievartos veiksmus (T. 2, b. l. 91-95, T. 3, b. l. 67–69, 163–166). Taigi, kolegijos nuomone, duomenys, panaudojant telefoninių pokalbių įrašus, gauti teisėtais būdais, įvertinti*

[23] Rima Ažubalytė et. al, *Baudžiamojo proceso teisė* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 163.
[24] Gintaras Goda et al., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, I knyga* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003), 388.

visame byloje surinktų įrodymų kontekste. Kasatorių iškeltos abejonės dėl šių įrašų įrodomosios vertės remiasi kitokiu, įstatymo neatitinkančiu, požiūriu. Šios abejonės bylą nagrinėjusiems teismams buvo žinomos ir priimtuose sprendimuose motyvuotai paneigtos. <...> Kasatorių nurodomi EŽTT sprendimai susiję su Konvencijos 8 straipsnio (teisė į privataus gyvenimo gerbimą) taikymu. Iš tiesų pagal nuoseklią EŽTT praktiką asmens susižinojimo, be kito ir telefono pokalbių, kontrolė patenka į Konvencijos 8 straipsnio taikymo sritį ir turi atitikti jame nustatytus reikalavimus (kaip naujesnį šaltinį žr., pavyzdžiui, Kvasnica v. Slovakia, no 72094/01, judgement of 9 June 2009). Kolegijos nuomone, nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje šie reikalavimai įvykdyti. Būtent pirmiau minėta, kad telefono pokalbių kontrolė sankcionuota teisėtai, t. y. vadovaujantis atitinkamomis BPK nuostatomis ir nepažeidžiant jų reikalavimų; tokia kontrole siekta teisėto tikslo, t. y. kovoti su nusikalstamumu; atsižvelgiant į bylos aplinkybes, o būtent į pagrindą įtarti, kad gali būti padarytos nusikalstamos veikos, kurias tiriant galimas atitinkamų kontrolės priemonių taikymas, taip pat į nustatytą procesinę būtinybę jas taikyti konkrečiu atveju, tokia priemonė buvo būtina demokratinėje visuomenėje“[25]. Taigi elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolei, jos fiksavimui bei kaupimui yra taikomi griežti, iš aukščiausią teisinę galią turinčių teisės aktų išplaukiantys, reikalavimai, įtvirtinti BPK 154 str. 1 d.

Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, kaip ir visi kiti slapti tyrimo veiksmai, JAV yra reglamentuojami federaliniais ir valstijų įstatymais. Pagrindinis slaptus veiksmus reguliuojantis federalinis įstatymas yra 1986 metų *Electronic Communication Privacy Act*[26] (Elektroninės komunikacijos privatumo apsaugos aktas). JAV viena iš pagrindinių elektroninio sekimo nuostatų, vėliau įtvirtintų įstatymuose, buvo suformuota 1967 metais Aukščiausiajam Teismui byloje Katz prieš JAV pasisakius, jog slaptas telefoninio pokalbio pasiklausymas yra prilyginamas fiziniam objekto apieškojimui ir tam privalo būti gautas teismo nurodymas, leidžiantis tai daryti[27].

JAV įstatymai apibrėžia dvi susižinojimo/komunikavimo tarp žmonių formas: telefoninį ir elektroninį susižinojimą. Telefoninio susižinojimo metu žodinis bendravimas vyksta per laidinį ar kitokį ryšį telefonu. Elektroninio susižinojimo metu informacija (duomenys), garsai, įskaitant žmogaus balsą yra perduodami elektroninio ryšio priemonių pagalba (įskaitant elektroninį paštą). Pagal Elektroninės komunikacijos privatumo apsaugos aktą leidimas kontroliuoti telefoninį, elektroninį susižinojimą yra išduodama teisėjo, tiriant nusikaltimus, už kuriuos numatyta mirties

[25] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 8 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-334/2010”, prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/152008683302981/2K-334/2010

[26] Electronic Communication Privacy Act., Oct. 21, 1986, prieiga per internetą: http://www.loc.gov/law/opportunities/PDFs/ElectronicCommunicationsPrivacyAct-PL199-508.pdf

[27] Case 389 U.S 347, Katz v. United States, 1967, prieiga per internetą: https://supreme.justia.com/cases/federal/us/389/347/case.html

bausmė arba kriminalinė bausmė daugiau nei vieneri metrai įkalinimo. Taip pat pateikiamas išsamus baigtinis nusikaltimų sąrašas, kuriuos tiriant gali būti taikoma informacijos kontrolė.[28]

Vokietijoje (Vokietijos Federacinėje Respublikoje) elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė yra reglamentuojama federaliniais ir žemių įstatymais. *Strafprozeßordnung (StPO)*[29] – 1987 metų BPK yra pagrindinis ir iš esmės vienintelis federalinis įstatymas, reglamentuojantis Vokietijos baudžiamąjį procesą, tarp jų ir elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę. Pažymėtina, kad Vokietijoje (kaip ir Austrijoje, Belgijoje, Prancūzijoje ir t. t.) nėra kriminalinės žvalgybos ar kitokio atskiro įstatymo, kuris taip pat numatytų slaptus tyrimo veiksmus (kaip yra pvz.: Lietuvoje, Latvijoje, Moldovoje ir t. t.). Šio kodekso 100a („Telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos perėmimo sąlygos“) ir 100b str. („Leidimas perimti telekomunikacijų tinklais perduodamą informaciją“) reglamentuoja telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolės pagrindus, sąlygas ir tvarką. *StPO* 100a str. numatyta, kad telekomunikacijų tinklais perduodamą informaciją perimti ir įrašinėti galima, jei tam tikri faktai liudija apie tai, kad kažkas, kaip vykdytojas ar bendrininkas, padarė sunkų nusikaltimą (šiame straipsnyje yra pateiktas nusikaltimų sąrašas, pvz: korupciniai nusikaltimai; nusikaltimai žmogaus gyvybei; seksualiniai nusikaltimai; nusikaltimai susiję su nacionaliniu saugumu ir valstybės santvarka ir t. t.) arba, kai už kėsinimąsi tai padaryti yra numatyta baudžiamoji atsakomybė, kėsinosi arba rengėsi tokiam nusikaltimui ir, kai nusikaltimas konkrečiu atveju turi ypatingai didelę reikšmė. Ši priemonė gali būti taikoma tik tokiu atveju, kai nustatyti nusikaltimo faktus ar įtariamojo buvimo vietą kitomis priemonėmis būtų pernelyg sunku arba iš viso neįmanoma. Be to, ši priemonė gali būti taikoma tik įtariamųjų arba potencialų įtariamųjų atžvilgiu, arba kitų asmenų, jeigu yra pagrindas manyti (remiantis tam tikrais faktais), kad šių asmenų telekomunikacinėmis priemonėmis naudojasi įtariamieji. Toks procesinis veiksmas yra sankcionuojamas teisėjo prokuroro prašymu.

Lenkijoje (Lenkijos Respublikoje) pagrindinis įstatymas reglamentuojantis elektroninių ryšių tinklais perduodamą kontrolę yra 1997 metų BPK (*Kodeks postępowania karnego*[30]). Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė reglamentuojama 26 skyriuje pavadinimu „Sekimas ir pokalbių įrašymas“. Atliekant ikiteisminį tyrimą, sankciją išduoda teismas prokuroro prašymu. Kontroliuoti informaciją leidžiama siekiant nustatyti ir gauti įrodymų apie padarytus nusikaltimus arba siekiant užkirsti kelią naujų nusikaltimų padarymui. Yra pateikiamas nusikaltimų sąrašas (pvz.: nužudymai, apiplėšimai, prekyba narkotikais, nusikaltimai susiję su nacionaliniu saugumu ir valstybės santvarka ir t. t.) dėl kurių galima taikyti šią procesinę

[28] [28] Gediminas Bučiūnas, *Slaptas sekimas* (Vilnius: VĮ „Registrų centras“ , 2014), 68-70.
[29] German Code of Criminal Procedure„ 7 Apr. 1987, prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html#p0483
[30] Polish Code of Criminal Procedure, 6 Jun. 1997, prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4172/file/Polish%20CPC%201997_am%202003_en.pdf

prievartos priemonę. Ši procesinė prievartos priemonė yra taikoma tik įtariamojo arba kitų asmenų, kurie yra susiję su nusikalstama veika ir su kuriais gali kontaktuoti įtariamasis atžvilgiu.

Taigi Lietuvoje, kaip ir JAV, Vokietijoje ir Lenkijoje, ši priemonė yra sankcionuojama teisėjo prokuroro prašymu. Lenkijos ir Vokietijos įstatymuose yra apibrėžtas žmonių ratas, kurių atžvilgiu ši priemonė turėtų būti taikoma, kas, autoriaus nuomone, galėtų būti padaryta ir Lietuvos BPK (kita vertus, tiek BPK komentare, tiek Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra išaiškinta, kokių asmenų atžvilgiu ši priemonė turėtų būti taikoma). Taip pat yra nurodytos nusikalstamos veikos, kurias tiriant šią priemonę atsiranda teisė taikyti. Iš aprašytų šalių labiausiai išsiskiria Vokietija, kurios *StPO* 100a str. yra pabrėžta proporcingumo svarba nurodant, kad informacijos kontrolė galima tik ypač didelę reikšmę turinčių nusikalstamų veikų atveju, kai kitomis priemonėmis numatytus tikslus pasiekti būtų pernelyg sunku arba iš viso neįmanoma.

BPK 154 str. 2 d. yra įtvirtinti reikalavimai teisėjo nutarčiai ar išimtinais atvejais prokuroro nutarimui klausytis asmenų pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją ir ją fiksuoti bei kaupti. Pirmame šio straipsnio punkte nurodyta, kad nutartyje (ar nutarime) turi būti nurodyta turimi duomenys apie asmenį, kurio atžvilgiu BPK 154 str. numatyta priemonė bus taikoma. Taigi nutartyje turi būti nurodytas asmens vardas ir pavardė, jo asmens kodas arba gimimo data, šie duomenys yra nurodomi tam, kad būtų galima identifikuoti asmenį, kurio atžvilgiu bus taikoma BPK 154 str. numatyta priemonė. Kiti duomenys yra nurodomi atsižvelgiant į ikiteisminio tyrimo aplinkybes, pvz.: „*Iš šių nustatytų faktinių duomenų matyti, kad Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo R. S., asmens kodas x, veikoje yra požymių nusikalstamos veikos, numatytos Lietuvos Respublikos BK 225 str. 3 d., o advokato S. P. J., asmens kodas x, veikoje yra požymių nusikalstamos veikos , numatytos Lietuvos Respublikos BK 24 str. 6 d. ir 225 str. 3 d., todėl prokuroras prašo leisti klausytis telefoninių pokalbių. Prašymas tenkintinas.*“ [31] Nutartyje neprivalu, tačiau gali būti nurodytas asmens naudojamas telefono ryšio numeris, elektroninių ryšių tinklų galinis įrenginys ar elektroninio pašto duomenys, pvz.: *„...nutaria: leisti nuo 2011 m. gruodžio 6 d. iki 2012 m. kovo 6 d. klausytis S. P. J., asmens kodas x,, pokalbių, vykstančių jo naudojamu judriojo telefoninio ryšio abonento numeriu 86x, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją ir ją fiksuoti bei kaupti. Leisti nuo 2011 m. gruodžio 6 d. iki 2012 m. kovo 6 d. klausytis R. S., asmens kodas x,, pokalbių, vykstančių jo naudojamu judriojo telefoninio ryšio abonentų numeriais 86x, 86x, bei fiksuotojo ryšio telefono numeriais 85x, 85x, 85x, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją ir ją fiksuoti bei kaupti.“*[32] Ikiteisminio tyrimo teisėjui priėmus nutartį,

[31] „Panevėžio miesto apylinkės teismo Ikiteisminio tyrimo teisėjo Sigito Jatužio 2011 m. lapkričio 6 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr.10-9-225-11“.
[32] *Ibid.*

kurioje nėra nurodytas telefono ryšio numeris, elektroninių ryšių tinklų galinis įrenginys ar elektroninio pašto duomenys pvz.: „*Prokuroras pagrįstai prašo ikiteisminio tyrimo teisėjo priimti nutartį, leidžiančią klausytis asmens telefoninių pokalbių visais jo šiuo metu naudojamais ir ateityje naudosimais telefono abonento numeriais, kadangi procesinė prievartos priemonė, numatyta LR BPK 154 straipsnyje, yra taikoma asmens atžvilgiu, t. y. klausoma asmens pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais ir kontroliuojama kita to asmens elektroninių ryšių tinklais perduodama informacija, todėl teismas mano, kad ikiteisminio tyrimo teisėjui priėmus nutartį, leidžiančią klausytis asmens pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją ir ją fiksuoti bei kaupti, ši procesinė prievartos priemonė turi būti taikoma visoms klausomo asmens naudojamoms elektroninių ryšių priemonėms, o tinkamą ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties vykdymą turi užtikrinti ikiteisminį tyrimą organizuojantis ir jam vadovaujantis prokuroras, todėl yra pagrindas prokuroro prašymą tenkinti, nepriskiriant konkrečių telefono abonento numerių konkretiems asmenims. Teisėja daro išvadą, kad yra pagrindas leisti klausytis S. J. telefoninių pokalbių, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją, ją fiksuoti ir kaupti. Teisėja, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 154 straipsniu, 173 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nutaria leisti nuo 2013-01-28 iki 2013-04-28 klausytis S. J., a. k. x, pokalbių, vykdomų jo naudojamomis elektroninių ryšių priemonėmis, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją, fiksuoti ir kaupti telefoninių pokalbių metu ir kitomis ryšio priemonėmis šio asmens perduodamą bei gaunamą informaciją“*[33], prokuroras, gavęs ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūno tarnybinį pranešimą apie asmens naudojamą telefono ryšio numerį, elektroninių ryšių tinklų galinį įrenginį ar elektroninio pašto adresą ir jų nustatymo aplinkybes, būdus bei priemones, vadovaudamasis BPK 170 str. 3 d. nuostatomis, rašytiniu nurodymu (atskiru raštu ar rezoliucija) paveda ikiteisminio tyrimo įstaigos padaliniui klausytis nutartyje nurodyto asmens pokalbių, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją telefono ryšio numeriu, elektroninių ryšių tinklų galiniu įrenginiu ar elektroninio pašto adresu.[34]

BPK 154 str. 2 d. 2 p. yra numatytas reikalavimas nutartyje nurodyti duomenis, pagrindžiančius aptariamos priemonės taikymą. Nutartis turi būti pagrįsta arba, kitaip tariant „*tokia informacija gali būti renkama motyvuotu teismo nutarimu ir pagal įstatymą“.*[35] Ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartyje turi būti išdėstyta ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys ir teisėjo motyvai, pagrindžiantys būtinumą taikyti šį slaptą ikiteisminio tyrimo veiksmą, pvz.: *„Ikiteisminis*

[33] „Vilniaus miesto apylinkės teismo Ikiteisminio tyrimo teisėjos teisėjo Genovaitės Didjurgienės 2013 m. sausio 30 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-503-13“.
[34] „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymas „Rekomendacijos dėl Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese Nr. I – 383”, *Valstybės žinios,* Nr. 2-83 (2012).
[35] Žiūrėti išnašą 28: „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 8 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-334/2010”.

tyrimas šioje baudžiamojoje byloje yra atliekamas dėl sunkaus nusikaltimo padarymo, ikiteisminio tyrimo metu, šioje tyrimo stadijoje surinkta pakankamai duomenų, leidžiančių pagrįstai manyti, kad prie šio nusikaltimo padarymo galėjo prisidėti arba jį padaryti prokuroro prašyme ikiteisminio tyrimo teisėjui nurodyti asmenys, todėl yra pagrindas S. J. atžvilgiu taikyti procesinės prievartos priemonę, numatytą LR BPK 154 straipsnyje, kadangi klausantis šio asmens telefoninių pokalbių, vykstančių jo naudojamais mobiliojo ryšio telefonų abonentų numeriais ir kontroliuojant kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją, ją fiksuojant ir kaupiant, galima gauti ikiteisminiam tyrimui reikšmingų duomenų apie daromą ar padarytą sunkų nusikaltimą, atskleisti visas nusikalstamų veikų padarymo aplinkybes, nustatyti bei patraukti baudžiamojon atsakomybėn nusikaltimus padariusius bei juos organizavusius asmenis, jų vaidmenį šiuose nusikaltimuose.“[36]

Pagal BPK 154 str. 2 d. 3 p. nutartyje privalu nurodyti konkrečius veiksmus, kurie yra leidžiami ikiteisminio tyrimo pareigūnui, atliksiančiam šį veiksmą, t. y. turi būti nurodyta kokiu elektroniniu ryšiu – fiksuotu, mobiliuoju, faksimiliniu, elektroninio pašto ir pan., perduodamos informacijos kontrolę galima atlikti, pvz.: „*leisti ikiteisminio tyrimo pareigūnams vieno mėnesio laikotarpiu, nuo 2013 m. rugpjūčio 20 d. iki 2013 m. rugsėjo 1 d. klausytis M. K., asmens kodas x, ir A. M., asmens kodas x, telefoninių pokalbių, vykstančių elektroninių ryšių tinklais tiek jų šiuo metu naudosimais telefono abonento numeriais, tiek ir kitais telefono abonento numeriais naudosimais ateityje, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją – trumpąsias žinutes (SMS) ir kitus su nurodytais asmenimis susijusius elektroninio ryšio srauto duomenis, taip pat visus perduodamus duomenis jų naudojamu elektroniniu paštu, juos fiksuoti ir kaupti.“*[37] Nutartimi ar nutarimu leidus kontroliuoti mobilųjį ryšį, ikiteisminio tyrimo pareigūnas neturi teisės klausytis pokalbių, vykdomų fiksuotu ryšiu, arba kontroliuoti informaciją, perduodamą elektroniniu paštu ir pan. Taigi ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartyje ar prokuroro nutarime turi būti aiškiai apibrėžti veiksmai, leidžiami ikiteisminio tyrimo pareigūnui.

BPK 154 str. 2 d. 4 p. įtvirtinta pareiga nutartyje nurodyti tikslų šio veiksmo taikymo laikotarpį, t. y. tikslią šios priemonės taikymo pradžios ir pabaigos datą, pvz. nuo 2014-08-30 iki 2014-10-30. Taigi teisė kontroliuoti elektroniniais ryšio tinklais perduodamą informaciją atsiranda nuo nutartyje nurodytos pradinės dienos 00:00 val. arba nuo nutarties priėmimo momento, jeigu nutartis priimta tą pačią dieną, kaip ir nutartyje nurodytas priemonės taikymo pradinis laikas, iki nutartyje nurodytos pabaigimo dienos 23:59 val. BPK 154 str. 4 d. numatyta, kad šis veiksmas negali trukti ilgiau nei šešis mėnesius ir tik tiriant sudėtingą ar didelio masto nusikalstamą veiką šios priemonės taikymo laikotarpis gali būti pratęstas dar trims mėnesiams. Taigi teisėjas savo

[36] Žiūrėti išnašą 27: „Vilniaus miesto apylinkės teismo Ikiteisminio tyrimo teisėjos teisėjo Genovaitės Didjurgienės 2013 m. sausio 30 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-503-13“.
[37] „Vilniaus miesto apylinkės teismo Ikiteisminio tyrimo teisėjo Valdo Bugelevičiaus 2013 m. rugpjūčio 20 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-516-13“.

nutartyje negali nurodyti ilgesnio nei šeši mėnesiai priemonės taikymo termino, o apskritai šią priemonę galima taikyti ne ilgiau nei devynis mėnesius. Telefoninių pokalbių klausymas ar elektroninio ryšio kontroliavimas bei įrašų darymas ilgesnį laiką keltų abejonių žmogaus teisių apsaugos požiūriu[38].

JAV Elektroninės komunikacijos privatumo apsaugos akto 2518 sk. 1 d. yra išvardinti duomenys, kurie privalo būti pateikti teisėjui sprendimo priėmimui dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės taikymo. Teisėjui privalo būti pateikti šie duomenys: pagrindžiantys šios priemonės būtinumą; apie asmenį, kurio atžvilgiu prašoma taikyti priemonę; apie kontroliuojamą ryšio priemonę; kad kitais būdais nėra įmanoma pasiekti numatytų tikslų arba tai padaryti būtų per daug pavojinga; priemonės taikymo terminas; apie tai, ar ši priemonė buvo taikyta anksčiau; jeigu buvo taikyta, tai šios priemonės rezultatus. Pažymėtina, kad pagal Elektroninės komunikacijos privatumo apsaugos aktą kontrolė yra atliekama ne asmens (kaip yra Lietuvoje), bet ryšio priemonės atžvilgiu, tačiau yra numatyta galimybė atlikti asmens elektroninio, telefoninio, žodinio susižinojimo slaptą pasiklausymą nenurodant vartotojo abonentinių numerių, namų valdos ar prietaisų, iš kurių bus vykdomas susižinojimo perėmimas. Tokio pobūdžio sekimas dar yra vadinamas *„keliaujančio telefoninio susižinojimo sekimu“* ir leidžia teisėsaugos ir žvalgybinėms institucijoms kontroliuoti asmens susižinojimą nepaisant keičiamų abonento numerių, susižinojimo technologijų ir pan. Sekimo trukmė susieta su tyrimui iškelto tikslo pasiekimu, tačiau įstatyme taip pat įtvirtintos tam tikros nuostatos, apsaugančios nuo nepagrįsto žmogaus teisių ir laisvių suvaržymo: sekimo taikymo vienkartinis maksimalus terminas negali viršyti 30 dienų, taip pat nustatyti papildomi pagrindai norint pratęsti sekimo taikymą.

StPO 100b str. yra nurodyti duomenys, kurie turi būti nurodyti prokuroro prašyme: apie asmenį, kurio atžvilgiu bus taikoma priemonė; apie kontroliuojamą ryšio priemonę (telefono numeris ir t. t.); priemonės taikymo terminas. 100a straipsnyje nurodyta pagrindai ir sąlygos, kurioms esant, atsiranda teisė taikyti šią priemonę, tad prokuroro prašyme turi būti pagrindimas šios priemonės taikymui. Griežtai yra reglamentuota šios procesinės prievartos priemonės trukmė. Įtvirtinta nuostata, kad informacijos kontrolė teismo gali būti leidžiami ne ilgesniam kaip trijų mėnesių terminui, kuris gali būti pratęstas trims dar mėnesiams, jeigu yra pagrindas toliau tęsti šią priemonę. Taip pat numatyta teismo kontrolės funkcija įpareigojanti informuoti teismą apie informacijos kontrolės metu gautą informaciją.

Lenkijos BPK 26 skyriuje nėra tiesiogiai įvardinta duomenys, kurie privalo būti pateikti teisėjui nagrinėjančiam prokuroro prašymą dėl informacijos kontrolės, tačiau iš skyriuje iškeltų sąlygų šios priemonės taikymui yra aišku, kad teisėjui privalo būti pateikta iš esmės tie patys

[38] Gintaras Goda „Procesinių prievartos priemonių Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso projekte samprata, klasifikacija ir turinys“, *Teisė*, nr. 35 (2000): 24.

duomenys, kurie įvardinti Lietuvos, JAV, Vokietijos įstatymuose, t. y. duomenys apie asmenį, duomenys pagrindžiantys šios priemonės taikymą ir pan. Šios priemonės taikymo terminas yra trys mėnesiai, kuris pagrįstais atvejais gali būti pratęstas dar trims mėnesiams (be jau paminėtų šalių, galima pateikti daugiau pavyzdžių: pagal Slovakijos BPK – šeši mėnesiai, Jungtinės Karalystės Tyrimo įgaliojimų įstatymą (*Investigatory Powers Act)* – trys mėnesiai, Australijos Stebėjimo prietaisų įstatymą (*Surveillance Devices Act)* – devyniasdešimt dienų[39]).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad BPK 160^1 str. yra numatyta, jog neatidėliotinais atvejais elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė gali būti kontroliuojama bei įrašai daromi prokuroro nutarimu, tačiau per tris dienas šios priemonės taikymas turi būti patvirtintas teisėjo. „Natidėliotino atvėjo“ apibrėžimo BPK nepateikia, bet tai reiktų suprasti kaip ypatingas situacijas, kurioms esant ikiteisminio tyrimo teisėjas neturi galimybės laiku priimti nutarties dėl leidimo taikyti BPK 154 str. ir netaikius šios procesinės prievartos priemonės bus prarasti ikiteisminiam tyrimui esmingai reikšmingi duomenys, pvz.: *„2013-08-19 d. (apklausa pradėta 12.00 val.) apklaustas liudytojas D. U. nurodė, kad 2013-08-19 apie 11.00 val. jam iš mobiliojo ryšio telefono Nr. 86x paskambino A. M. ir pasiūlė šiandien susitikti, pokalbio metu jie susitarė susitikti apie 16.00 val.*

Kadangi informacija apie šias aplinkybes buvo gauta antroje darbo dienos pusėje, numatytas pareiškėjo susitikimas su galimai nusikalstamą veiką vykdančiu asmeniu apie 16.00 val., tikėtina, kad prieš ar po šio susitikimo A. M. ir M. K. tiek tarpusavyje, tiek ir su kitais asmenimis apie vykdomos nusikalstamos veikos aplinkybes gali bendrauti naudojamais telefonais, elektroninio pašto laiškais, todėl konstatuotina, kad yra BPK 160^1 straipsnyje numatytas neatidėliotinas atvejis, kai nėra galimybės tą pačią dieną kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją ir gauti sprendimą dėl procesinės prievartos priemonės taikymo ir būtina taikyti šią priemonę prokuroro nutarimu“. [40]

„Sutinkamai su Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau - BPK) XII skyriaus nuostatomis, elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas yra procesinė prievartos priemonė, kurios taikymo pagrindai ir tvarka reglamentuojama BPK 154 straipsnyje. BPK 160^1 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad neatidėliotinais atvejais, procesinė prievartos priemonė, numatyta BPK 154 straipsnyje, gali būti taikoma ir prokuroro nutarimu, tačiau tokiu atveju per tris dienas nuo nutarimo priėmimo dienos turi būti gauta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis, patvirtinanti procesinės prievartos priemonės taikymo teisėtumą.

[39] United Nations Office on Drugs and Crime, *Current practices in electronic surveillance in the investigation of serious and organized crime* (New York: United Nations, 2009) 21.

[40] „Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokuroro 2013 rugpjūčio 19 d. nutarimas ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-516-13“.

Susipažinęs su prokuroro prašymu ir jo pateikta ikiteisminio tyrimo medžiaga, teisėjas mano, kad ikiteisminio tyrimo metu gavus pagrįstų duomenų, kad M. K. ir A. M., kurie gali daryti sunkų nusikaltimą, elektroninių ryšių priemonėmis rengiasi tarpusavyje, taip pat su pareiškėju D. U. ir kitais galbūt darančiais nusikaltimą asmenimis, keistis informacija apie daromą nusikalstamą veiką, prokuroras privalėjo imtis visų įstatymais numatytų neatidėliotinų priemonių, kad būtų gauta duomenų apie tiriamą sunkų nusikaltimą, todėl teisėjas daro išvadą, kad procesinę prievartos priemonę, numatytą BPK 154 straipsnyje, prokuroras savo nutarimais M. K. ir A. M. atžvilgiu taikė teisėtai, esant neatidėliotinam atvejui.“[41]

Elektroninės komunikacijos privatumo apsaugos akte esant išimtiniams atvejams (iškilus pavojui bet kokio asmens gyvybei ar sunkiam sveikatos sutrikdymui; slapta asmens ar asmenų veikla kelianti grėsmę šalies nacionaliniam saugumui; slapto pobūdžio organizuoto nusikalstamumo veikla) leidžiama taikyti elektroninį, telefoninį, žodinio susižinojimo sekimą nesant teismo nurodymo, tačiau sekimą taikęs pareigūnas per keturiasdešimt aštuonias valandas privalo kreiptis į teismą dėl sekimo patvirtinimo (vadinama privilegijuota kontrolė). Vokietijos BPK ir Lenkijos BPK taip pat numatyta galimybe neatidėliotinais atvejais šia priemonę sankcionuoti prokurorui, tačiau pagal Vokietijos BPK prokuroro sankcija turi būti patvirtinta teismo per tris dienas, o pagal Lenkijos BPK – penkias dienas.

BPK 154 str. 6 d. įtvirtinta galimybė kontroliuoti elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją nukentėjusiųjų, liudytojų ar kitų proceso dalyvių nesant ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties. Tam būtinos yra šios sąlygos: jeigu yra minėtų asmenų prašymas arba sutikimas; jeigu nesinaudojama ūkio subjektų, teikiančių elektroninių ryšių tinklus ir paslaugas, paslaugomis ir įrenginiais. Procese dalyvaujančių asmenų prašymas ar sutikimas komentuojamu klausimu turi būti formuluojamas raštu ir pridedamas prie ikiteisminio tyrimo bylos.[42] Tai yra akcentuota Aukščiausiojo Teismo praktikoje: „*Taigi šioje dalyje numatyta išlyga, kai galima klausytis telefoninių pokalbių ir daryti jų įrašus ir be ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties ar prokuroro nutarimo. Toks šios priemonės taikymas galimas esant dviem sąlygoms -jei nukentėjusysis prašo arba sutinka, kad būtų klausomi jo pokalbiai telefonu ir daromi įrašai, ir jei klausantis ir darant telefoninių pokalbių įrašus nebus naudojamasi telekomunikacijų operatorių paslaugomis ir įrengimais (pokalbių įrašymo įrenginys bus prijungtas prie nukentėjusiojo bute ar biure esančio telefono aparato arba mobiliojo ryšio aparato). Taigi ikiteisminio tyrimo pareigūnai gali įrašyti telefoninį pokalbį ir be procesinio sprendimo, jei BPK 154 straipsnio 5 dalyje nurodytas asmuo*

[41] Žiūrėti išnašą 32: „Vilniaus miesto apylinkės teismo Ikiteisminio tyrimo teisėjo Valdo Bugelevičiaus 2013 m. rugpjūčio 20 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-516-13“.
[42] Žiūrėti išnašą 29: Gintaras Goda et al., 391.

prašo ir sutinka, kad būtų įrašomi jo pokalbiai.”[43] Nesinaudojimas ūkio subjektų paslaugomis ir įrenginiais gali reikšti tokias situacijas, kai ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnai sumontuoja įrenginius fiksuoto ar mobilaus ryšio telefone, įdiegia programinę įrangą kompiuteryje ar išmaniajame telefone ir pan., kuri fiksuoja perduodamą informaciją. Atkreiptinas dėmesys, kad ši BPK 154 str. numatyta norma yra unikali, nes nei JAV, nei Vokietijos ir Lenkijos įstatymai tokios galimybės nenumato.

Draudžiama kontroliuoti gynėjo susižinojimą su įtariamuoju ar kaltinamuoju, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais tarp jų perduodamą informaciją, ją fiksuoti ir kaupti (BPK 154 str. 7 d.). Šis principas iš esmės buvo suformuotas EŽTT byloje Kopp prieš Šveicariją, kurioje buvo teigiama, kad siekiant apsaugoti konfidencialius santykius tarp advokato ir jo klientų, negalima klausytis telefoninių pokalbių advokato, kuris nėra įtariamasis ar kaltinamasis. [44] Šis principas galioja tiek JAV, tiek Vokietijos ir Lenkijos baudžiamajame procese. Aptariama taisyklė taip pat yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo (toliau – Advokatūros įstatymas) 46 str. 3 d. Šiuo draudimu yra siekiama užtikrinti netrukdomą bendravimą tarp įtariamojo (kaltinamojo) ir advokato, tokiu būdu realizuojant teisės į gynybą principą. Kita vertus, teismai savo praktikoje pabrėžia, kad BPK 154 str. 7 d. ir Advokatūros įstatymo 46 str. 3 d. įtvirtintos taisyklės nėra absoliučios: „*Įstatymai užtikrina absoliutų draudimą kontroliuoti profesines pareigas atliekančio advokato ir jo kliento susižinojimą, o ne advokato ir kitų asmenų susižinojimą. Teisinė pagalba visada teikiama konkrečiu klausimu, reikalaujančiu teisinių žinių, todėl būtina advokato ir kliento sutarties dėl teisinės pagalbos sąlyga yra konkretūs klausimai, dėl kurių teikiama teisinė pagalba, arba bent jau tam tikra veiklos sritis, kurioje tokia pagalba teikiama. Tik pagal tokią sutartį, kurioje nurodyta konkreti veiklos sfera, dirbančio advokato ir jo kliento susižinojimą kontroliuoti draudžiama*“.[45]

„Kaip matyti tiek iš prokuroro prašymo, tiek ir iš pateiktos ikiteisminio tyrimo medžiagos, vienas iš asmenų, kurio atžvilgiu norima taikyti procesinės prievartos priemonę, tai yra R. P., yra advokatas. Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad LR Advokatūros įstatymo 46 straipsnis reglamentuoja tam tikras advokato veiklos garantijas, tame tarpe ir draudimą klausytis advokato telefoninių pokalbių, kontroliuoti kitą telekomunikacijų tinklais perduodamą informaciją ir kitokį susižinojimą ar veiksmus, išskyrus atvejus, kai advokatas yra įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką. Šis leidimas taikomas tik su pareikštais įtarimais ar kaltinimais susijusiems dokumentams (LR Advokatūros įstatymo 46 straipsnio 3 dalis). Iš teismui pateiktos ikiteisminio

[43] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-510/2005”, priega per internetą: http://www2.lat.lt/lat_web_test/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28661

[44] Case 13/1997/797/1000, Copp v. Switzerland, 1998.

[45] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 4 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281/2006”, priega per internetą: http://www2.lat.lt/lat_web_test/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=30013

tyrimo medžiagos matyti, kad nors joje ir yra surinkti tam tikri faktiniai duomenys apie galimai padarytą/daromą advokato R. P. nusikalstamą veiklą, tačiau jokie įtarimai šiai dienai jam nėra pareikšti. Nepaisant to, teismas mano, kad nagrinėjamu atveju minėtas LR Advokatūros įstatymo 46 straipsnio 3 dalyje numatytas draudimas negali būti taikomas. Šią išvadą teismas padarė atsižvelgęs į tai, kad LR Advokatūros įstatymo 46 straipsnyje numatytų teisės normų lingvistinė analizė leidžia spręsti, kad jose yra įtvirtintas ne absoliutus, o tik funkcinis advokato imunitetas. Minėtose teisės normose numatytos garantijos yra taikomos tik advokato veiklai, tai yra tik tokiai asmens veiklai, kuri sietina su jo kaip advokato profesinių pareigų atlikimu. Šios išvados darytinos atsižvelgus ir į esamą teismų praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutartis Nr. 2K-281/2006). Kaip matyti iš teismui pateiktoje byloje esančių faktinių duomenų (M. D. parodymai), tarp M. D. ir advokato R. P. teisinių paslaugų teikimo sutartis nėra sudaryta. Atliekamo ikiteisminio tyrimo objektas be kita ko yra tam tikri galimai neteisėti advokato R. P. veiksmai, kurie negali būti siejami su jo kaip advokato teisėtai vykdoma veikla, todėl šiuo atveju negali būti taikomos ir LR Advokatūros įstatymo 46 straipsnio dalyje numatytos garantijos.“[46]

BPK 154 str. 8 d. reglamentuotas gautos informacijos panaudojimas taikant aptariamą procesinę prievartos priemonę. Atliekant susižinojimo kontrolę tyrimui reikšminga informacija yra įforminama elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo protokole. Protokole yra užfiksuojami tik tyrimui reikšmingi duomenys, t. y tokie duomenys, kurie patvirtina arba paneigia bent vieną aplinkybę, turinčią reikšmės greitam ir išsamiam nusikalstamos veikos atskleidimui. Klausimą dėl duomenų reikšmingumo sprendžia protokolą surašantis pareigūnas, tačiau „*tik teismas, protokole išdėstytus duomenis bei garso įrašo turinį vertindamas kartu su kitomis byloje nustatytomis aplinkybėmis ir ištirtais įrodymais, gali pripažinti teisiškai reikšmingais atsakant į klausimą, ar asmuo padarė nusikalstamą veiką.“*[47] Tyrimui nereikšmingi duomenys nėra pridedami prie ikiteisminio tyrimo medžiagos ir prokurorui priėmus nutarimą, vadovaujantis BPK 161 str. 2 d. duomenys yra sunaikinami surašius sunaikinimo aktą, kuris taip pat pridedamas prie tyrimo medžiagos.

Pagal Elektroninės komunikacijos privatumo apsaugos akto 2518 sk. 8 d., visa, vadovaujantis šiuo įstatymu, surinkta informacija turi būti įrašoma į laikmenas ir yra saugojama teisėjo ne mažiau kaip dešimt metų. Vokietijos BPK numatyta, kad informacija apie privatų asmens gyvenimą negali būti naudojama baudžiamajame procese ir privalo būti nedelsiant sunaikinta. *Kodeks postępowania karnego* nurodyta, kad tik teismas ir prokuroras turi teisę

[46] „Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo Ikiteisminio tyrimo teisėjos Aušros Valinskienės 2011 m. spalio 26 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-513-11“.

[47] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 11 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-405/2011”, priega per internetą: http://liteo.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a39e0b0b-0ad7-4a74-a853-579051107716

supažindinti proceso dalyvius su gautais duomenimis, o tyrimui nereikšmingi duomenys turi būti sunaikinti teismo sprendimu.

BPK 161 str. 1 d. numatytas imperatyvas, kad asmeniui, kuriam buvo taikoma bent viena šiame skyriuje numatyta priemonė jam nežinant, baigus tokią priemonę taikyti turi būti pranešta apie ją. Pranešti būtina iškart, kai tai įmanoma padaryti nepakenkiant tyrimo sėkmei. Aukščiausiojo Teismo teisėjas G. Goda teigia, kad, jeigu ikiteisminis tyrimas nėra nutraukiamas ir byla perduodama į teismą, apie neviešo pobūdžio priemonių taikymą įtariamasis paprastai sužinos tik supažindinamas su ikiteisminio tyrimo medžiaga prieš pat kaltinamojo akto surašymą. Kai byla nėra perduodama į teismą ir ikiteisminis tyrimas nutraukiamas, apie neviešų priemonių taikymą vykstant procesui iš viso gali būti nesužinoma. Jei pranešimas apie įtarimą nebuvo įteiktas, tai prievartos priemonių taikymą patyręs asmuo taip pat gali nesužinoti, kad jo atžvilgiu buvo atliekami kokie nors veiksmai. Tad tokiu atveju, kai įtarimai niekam nebuvo pareikšti, galimybė sužinoti apie taikytas priemones priklauso nuo pareigūnų sąžiningumo ar noro apie jas informuoti. Jei pareigūnai ilgą laiką mano, kad pranešti vis dar negali, o vėliau „pamiršta“ apie buvusį tyrimą, tai apie taikytas priemones niekas, be valstybės subjektų, gali ir nesužinoti.[48] Tokios autoriaus išvados vertintinos kritiškai, nes darbe nėra pateikiami tyrimai ar bylų analizės, kuriomis remiantis yra daromi šie teiginiai. Kita vertus, žinant autoriaus užimamas pareigas, galima daryti prielaidą, kad yra remiamasi ilga darbo patirtimi teisminėje sistemoje. Kaip jau ir minėta, tai BPK 161 str. 1 d. įsakmiai parašyta, kad asmeniui, kurio atžvilgiu buvo taikyta slapta proceso priemonė, privaloma pranešti apie tokios priemonės taikymą. Tad pareigūno diskrecija, pagal BPK 161 str. 1 d., gali reikštis tik dėl pranešimo momento, o ne sprendžiant klausimą, ar pranešti apskritai. Taigi pareigūnas, vadovaudamasis BPK 161 str. 1 d., visais atvejais (nutraukus tyrimą, pareiškus tyrimo metu įtarimą ar jo nepareiškus ir t. t.) turi pranešti asmeniui apie slapto tyrimo veiksmo taikymą, kai veiksmas yra baigiamas taikyti. Principas pranešti asmeniui apie jo atžvilgiu taikytą elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę yra numatytas ir užsienio šalių įstatymuose (JAV, Vokietijos, Lenkijos).

BPK 154 str. 6 d. yra nustatytas savotiškas saugiklis, užtikrinantis teisėsaugos institucijoms galimybę klausytis asmenų pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, daryti jų įrašus ar kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją, ją fiksuoti ir kaupti. Aptariamame straipsnyje ūkio subjektams, teikiantiems elektroninių ryšių tinklus ir (ar) paslaugas, yra nustatyta pareiga sudaryti sąlygas vykdyti susižinojimo kontrolę, o ūkio subjekto darbuotojai, nevykdantys šios pareigos ar trukdantys atlikti šiame straipsnyje nurodytus veiksmus, gali būti nubausti bauda, remiantis BPK163 str. Nurodymas ūkio subjektams užtikrinti sąlygas informacijos kontrolės atlikimui taip pat yra numatyta Vokietijos BPK 100b str. ir Lenkijos BPK 26 skyriaus

[48] Gintaras Goda, *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese* (Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2014), 52, 53.

237 str, o JAV ši pareiga yra numatyta Telekomunikacinių bendrovių pagalbos teisėsaugai akte (*Communications Assistance for Law Enforcement Act*[49]).

Svarbu paminėti, kad Vokietijos BPK 100b str. yra įtvirtinta tam tikra šios priemonės kontrolės forma, kuriame numatytas reikalavimas prokuratūrai viešai skelbti tokios priemonės naudojimo statistinius duomenis, o JAV Elektroninės komunikacijos privatumo apsaugos akte numatyta, kad duomenys apie elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, turi būti pateikti Jungtinių Valstijų Kongresui.

Taigi, apibendrinant šiame poskyryje pateiktą informaciją, galima teigti, kad nors BPK 154 str. numatyti reikalavimai išplaukia iš Konstitucijos 22 str. ir Konvencijos 8 str. bei Konstitucinio Teismo ir EŽTT jurisprudencijos, tačiau šios normos taikymo praktika yra suformuota ikiteisminio tyrimo teisėjų sprendimuose, tad BPK 154 str. visapusiškas pažinimas neįmanomas neanalizuojant teismų praktikos. Iš pirmo žvilgsnio būtų galima teigti, kad Lietuvoje galiojanti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės reglamentacija atitinka demokratinėse šalyse esantį šios priemonės teisinį reguliavimą, tačiau sekančiame šio darbo skyriuje atlikta gilesnė informacijos kontrolės reglamentacijos ir taikymo praktikos Lietuvoje analizė, parodė, kad yra nemažai problemų, dėl kurių gali būti keliamas klausimas ar pakankamai yra užtikrinamos žmogaus tesiės.

1.3. Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės pagrindai ir sąlygos

Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas vykdomas vadovaujantis BPK 154 str. Teisė taikyti šią procesinę prievartos priemonę atsiranda pradėjus ikiteisminį tyrimą. KŽĮ 10 str. taip pat yra numatyta galimybė atlikti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę (susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slaptą kontrolę) pradėjus kriminalinės žvalgybos tyrimą. Iš esmės šie straipsniai faktiškai reglamentuoja tą patį dalyką – asmenų tarpusavio susižinojimą, vykdomą techninėmis ryšio priemonėmis. Taigi elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas Lietuvoje yra reglamentuojamas dviejų įstatymų – BPK ir KŽĮ. Kaip mokslininkai teigia: „Operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykis yra vienas iš svariausių operatyvinės veiklos ir baudžiamojo proceso sąveikos elementų[50]“. Tad svarbu išanalizuoti BPK 154 str. ir KŽĮ 10 str. taikymo pagrindus, sąlygas ir šių normų santykį, atsakyti į klausimą, kada pradedamas ikiteisminis

[49] Communications Assistance for Law Enforcement Act, Oct. 25, 1994, prieiga per internetą: https://en.wikisource.org/wiki/Communications_Assistance_for_Law_Enforcement_Act
[50] Petras Tarasevičius, „Operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykis“, *Jurisprudencija* 49, nr. 41 (2003): 66.

tyrimas ir yra taikomas BPK 154 str. ir kokiais atvejais yra pradedamas kriminalinės žvalgybos tyrimas ir taikomas KŽĮ 10 str. bei atskleisti ir paaiškinti esminius BPK 154 str. ir KŽS 10 str. skirtumus ir panašumus.

Kaip jau buvo minėta, tai pagrindinis BPK 154 str. ir KŽĮ 10 str. taikymo skirtumas yra tas, kad BPK 154 str. taikomas pradėjus ikiteisminį tyrimą, o KŽĮ 10 str. pradėjus kriminalinės žvalgybos tyrimą. Pagal BPK 166 str. („Ikiteisminio tyrimo pradžia“) ikiteisminis tyrimas pradedamas gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką, prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustačius nusikalstamos veikos požymius. KŽĮ 8 str. („Kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindai“) numatyta, kad kriminalinės žvalgybos tyrimas atliekamas, kai turima informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apie apysunkius nusikaltimus, nurodytus šiame straipsnyje, arba apie šias veikas rengiančius, darančius ar padariusius asmenis; pasislepia įtariamasis, kaltinamasis arba nuteistasis; dingsta be žinios asmuo; vykdoma asmenų apsauga nuo nusikalstamo poveikio. Taigi norint atsakyti į klausimą, kokiu atveju taikomas KŽĮ 10 str., o kada BPK 154 str., būtina apibrėžti ikiteisminio tyrimo ir kriminalinės žvalgybos pradėjimo pagrindus ir sąlygas bei įvardinti esminius skirtumus.

BPK 166 str. numato du ikiteisminio tyrimo pagrindus. Vienas iš jų yra gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką. Skundas, pareiškimas ar pranešimas apie nusikalstamą veiką – fizinio ar juridinio asmens kreipimasis į prokuratūrą ar ikiteisminio tyrimo įstaigą žodžiu, raštu ar elektroninių ryšių priemonėmis, pranešant apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką, nurodant jos padarymo laiką, vietą, būdą, padarinius ir, jei yra žinoma, ją padariusį ir nukentėjusį asmenis.[51] Iš apibrėžimo matyti, kad skunde, pareiškime ar pranešime turi būti nurodyti nusikalstamos veikos požymiai, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras galėtų padaryti preliminarią išvadą apie nusikalstamos veikos sudėties buvimą. Kitas ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindas yra prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustačius nusikalstamos veikos požymius, t. y., kai prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas vykdydamas savo darbines funkcijas nustato, kad buvo galimai padaryta (galima daryti preliminarią, išankstinę išvadą) nusikalstama veika – nusikalstamos veikos požymius. Taigi ikiteisminis tyrimas pradedamas, kai yra duomenų apie nusikalstamos veikos požymius, t. y., galima daryti preliminarią išvadą apie nusikalstamos veikos sudėties buvimą – nusikalstamą veiką arba kitaip tariant: „*ikiteisminis tyrimas turi būti pradedamas kiekvienu atveju, kai gaunama tikėtina informacija apie galimai padarytą nusikalstamą veiką ir bėra BPK 3 str. numatytų*

[51] „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014 m. birželio 30 d. įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008-08-11 įsakymo Nr. I-110 „Dėl rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos“ pakeitimo“ Nr. I-133“, *Teisės aktų registras*, nr. 2014-09479 (2014).

aplinkybių, kurioms esant ikiteisminis tyrimas, kaip ir visas baudžiamasis procesas, yra negalimas“[52].

KŽĮ 8 str. yra numatyti keturi kriminalinės žvalgybos tyrimo pradėjimo pagrindai. Šio straipsnyje nurodytas vienas iš kriminalinės žvalgybos tyrimo pradėjimo pagrindų yra, kai turima informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apie apysunkius nusikaltimus, nurodytus KŽĮ 8 str. 1 d. 1 p., arba apie šias veikas rengiančius, darančius ar padariusius asmenis. Lietuvių kalbos žodyne nurodyta, kad žodis „*informacija*“ bendrąja prasme reiškia „*žinias, paaiškinimus*“[53]. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro rekomendacijose informacija apie galimą nusikalstamą veiką apibrėžta taip – „*ikiteisminio tyrimo įstaigoje arba prokuratūroje gauta informacija apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką, kuri nėra pakankamai informatyvi, kad būtų galima nedelsiant priimti procesinį sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą <...>* “.[54] Aukščiausiasis Teismas analizuodamas kriminalinės žvalgybos (tuometinės operatyvinės veiklos) pagrindus konstatavo: „*Baudžiamosiose bylose dažniausiai tenka tikrinti, ar buvo operatyvinio tyrimo pagrindas, nurodytas Operatyvinės veiklos įstatymo 9 straipsnio 1 punkte: nusikalstamos veikos požymiai nėra nustatyti, bet turima informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apie šiame punkte išvardytus apysunkius nusikaltimus, arba apie nusikaltimą rengiantį, darantį ar padariusį asmenį. Taigi faktinis operatyvinio tyrimo pagrindas – tam tikra informacija*“[55]. Tad, kaip matyti, kriminalinės žvalgybos pradėjimo pagrindas yra tam tikra informacija apie nusikalstamą veiką, iš kurios dar negalima daryti preliminarios išvados apie nusikalstamos veikos sudėtį. Taigi vertinant minėtas OVĮ (dabartinio KŽĮ) nuostatas teisės moksle atkreiptas dėmesys, kad sunku rasti logišką paaiškinimą, kokiais atvejais yra laikoma, kad informacija apie nusikaltimą ar su juo susijusį asmenį turima, bet nusikalstamos veikos požymiai dar nėra nustatyta, jei informacija yra pakankamai patikima, tai ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras pagal BPK nuostatas turi nedelsdami pradėti ikiteisminį tyrimą. Jei informacija tėra tik gandų lygio, jokie prievartinio pobūdžio veiksmai, taigi ir numatyti OVĮ, negali būti atliekami.[56]

Kriminalinės žvalgybos metu surinkus duomenis, iš kurių galima padaryti išvadą apie nusikalstamos veikos sudėtį veikoje, nedelsiant turi būti pradedamas ikiteisminis tyrimas

[52] Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas, Pranas Kuconis, *Baudžiamojo proceso teisė* (Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2011), 304.
[53] Lietuvių kalbos institutas, *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000), 213.
[54] Žiūrėti išnašą 50: „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014 m. birželio 30 d. įsakymas“.
[55] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 28 d. Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga“, *Teismų praktika*, 27 (2007).
[56] Jonas Prapiestis ir Mindaugas Girdauskas „Baudžiamojo proceso kodekso taikymo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje“, iš *Recenzuotų mokslinių straipsnių skirtų Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojo proceso, baudžiamosios teisės ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai, rinkinys „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui – 10 metų“* (Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2012) 305.

(BPK 169 str., KŽĮ 8 str. 3 d., išskyrus joje nurodytas išimtis)[57]. Ši nuostata **„***išplaukia iš BPK 2 straipsnio turinio, kur nurodyta „prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymiai, privalo pagal savo kompetenciją imtis visų įstatymų numatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika“*[58]. Taigi įstatyme ir teisminėje praktikoje suformuota taisyklė – kriminalinės žvalgybos metu nustačius nusikalstamos veikos požymius, vadovaujantis BPK 166 str. 1 d. 2 p. privalo būti pradėtas ikiteisminis tyrimas, o kriminalinės žvalgybos tyrimas dėl tos nusikalstamos veikos nutraukiamas.

Kiti KŽĮ 8 str. numatyti kriminalinės žvalgybos pradėjimo pagrindai: pasislepia įtariamasis, kaltinamasis arba nuteistasis; dingsta be žinios asmuo; vykdoma asmenų apsauga nuo nusikalstamo poveikio. Įtariamojo, dingusio be žinios asmens paieška gali būti vykdoma atliekant ir kriminalinės žvalgybos, ir BPK numatytus proceso veiksmus. Kriminalinės žvalgybos subjektas privalo suderinti su prokuroru, ar paieškos veiksmai, reikalaujantys prokuroro ar teisėjo sankcijos, bus atliekami taikant BPK, ar KŽĮ nuostatas[59]. Nors KŽĮ 8 str. 1 d. 2, 3 ir 4 p. nurodyti kriminalinės žvalgybos pradėjimo pagrindai nėra visai aiškūs, tačiau darant analogiją su KŽĮ 8 str. 1 d. 1 p. pagrindu galima teigti, kad kriminalinė žvalgyba pagal KŽĮ 8 str. 1 d. 2, 3 ir 4 p. pradedama, kai nėra nustatyta nusikalstamos veikos požymių, tačiau turima informacijos, jog pasislėpė įtariamasis, kaltinamasis arba nuteistasis, dingo be žinios asmuo, asmeniui bus daromas nusikalstamas poveikis. Pavyzdžiui, jeigu dingus be žinios asmeniui nustatomi nužudymo požymiai, tai turi būti pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 129 str., tačiau, jeigu tokių požymių nėra, tai turėtų būti vykdoma kriminalinė žvalgyba ir t. t.

Taigi esminis skirtumas tarp kriminalinės žvalgybos pradėjimo ir ikiteisminio tyrimo pradėjimo yra tas, kad ikiteisminis tyrimas pradedamas nustačius nusikalstamos veikos požymius, o kriminalinė žvalgyba – turint informacijos apie nusikaltimą ir ikiteisminis tyrimas pradedamas dėl visų BK numatytų nusikalstamų veikų (išskyrus BPK numatytas išmintis), o kriminalinė žvalgyba tik dėl KŽĮ 8 str. nurodytų nusikaltimų.

Analizuojant BPK 154 str. ir KŽS 10 str. santykį reiktų pažymėti, kad KŽĮ 10 str. 1 d., remiantis Konstitucijos 22 str. ir Konvencijos 8 str., kaip ir BPK 154 str. 1 d., yra įtvirtintinti du pagrindai – teisinis ir faktinis – motyvuota teisėjo nutartis. Skirtumas tarp KŽĮ ir BPK yra tas, kad pagal KŽĮ susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slaptą kontrolę (analogiškai elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą) sankcionuoja ne apylinkės

[57] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 25 d. elektroniniu ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo (baudžiamojo proceso kodekso 154 straipsnis, Kriminalinės žvalgybos kodekso 10 straipsnis) taikymo apžvalga“, *Teismų praktika*, 43 (2015).
[58] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 18 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-412/2007“, prieiga per internetą: http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b397526f-b4ca-4080-908f-f6d33f0f024d
[59] Žiūrėti išnašą 50: „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014 m. birželio 30 d. įsakymas“.

teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas gavęs prokuroro prašymą, o apygardų teismų pirmininkai ar jų įgalioti teisėjai pagal prokurorų motyvuotus teikimus, parengtus pagal kriminalinės žvalgybos subjektų vadovų ar jų įgaliotų vadovų pavaduotojų pateiktus duomenis, kuriais patvirtinamas tokių veiksmų atlikimo būtinumas ir faktinis pagrindas. Apygardų teismų pirmininkai ar jų įgalioti teisėjai, motyvuota nutartimi sankcionuodami elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę ir jos fiksavimą, turi patikrinti, ar nusikaltimai, apie kuriuos turima informacijos, yra numatyti KŽĮ 8 str. 1 d. 1 p. arba ar turima informacijos apie šias veikas rengiančius, darančius ar padariusius asmenis. Taip pat, priklausomai nuo kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindo, nustatoma kita KŽĮ 8 str. 1 d. nurodyta informacija.[60] Taigi pagal KŽĮ 10 str. 1 d. tarpusavio susižinojimo kontrolę gali sankcionuoti tik apygardų teismų pirmininkai ar jų įgalioti teisėjai, o prokuroro teikimas turi būti parengtas pagal kriminalinės žvalgybos subjektų vadovų ar jų įgaliotų vadovų pavaduotojų pateiktus duomenis, o vykdant ikiteisminį tyrimą, prokuroro prašymas būna parengtas remiantis ikiteisminio tyrimo surinktais duomenimis, kuriais disponuoja pats prokuroras arba duomenis jam pateikia tyrimą atliekantis pareigūnas. KŽĮ 10 str. 1 d. taip pat, kaip ir BPK 154 str. 6 d., yra įtvirtinta galimybė atlikti elektroninių ryšių tinklais perduodamos asmenų informacijos turinio kontrolę ir jos fiksavimą nesant teismo nutarties. BPK ir KŽĮ šios taisyklės yra vienodos, todėl nebus plačiau komentuojamos, nes tai jau yra aptarta šiame darbe analizuojant BPK 154 str. 6 d. Taigi pats susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slaptos kontrolės sankcionavimo principas nuo elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo sankcionavimo nesiskiria: prokuroras teikia prašymą, o teisėjas priima motyvuotą nutartį. Tačiau, palyginus BPK 154 str. ir KŽĮ 10 str., galima teigti, kad siekiant griežtesnės kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumo kontrolės, KŽĮ įstatyme yra numatytas aukštesnes pareigas užimančių pareigūnų (apygardų teismų pirmininkai ar jų įgalioti teisėjai; kriminalinės žvalgybos subjektų vadovai ar jų įgalioti vadovai) dalyvavimas kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo procese.

KŽĮ 10 str. 2 d., kaip ir BPK 160^1 str., yra numatyta galimybė atlikti informacijos kontrolę prokuroro nutarimu esant neatidėliotinam atvejui. Skirtingai nei BPK 160^1 str., KŽĮ 10 str. 2 d. yra pateikiama „neatidėliotino atvejo“ sąvoka. Neatidėliotinas atvejis – tai toks atvejis, kai iškyla pavojus žmogaus gyvybei, sveikatai, nuosavybei, visuomenės ar valstybės saugumui[61]. BPK neatidėliotinumo klausimą kiekvienu atveju palieka spręsti prokurorui, sankcionuojančiam procesinę prievartos priemonę, ir teisėjui, sprendžiančiam prokuroro sankcijos teisėtumo klausimą. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad pagal BPK prokuroro nutarimo teisėtumo klausimas privalo būti išspręstas per tris dienas ikiteisminio tyrimo teisėjo, o KŽĮ nurodyta, kad prokuroras

[60] Žiūrėti išnašą 56: „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 25 d. apžvalga“.
[61] „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *Valstybės žinios* 122, nr. 6093 (2012).

per parą turi kreiptis į KŽĮ 10 str. 2 d. nurodytą teisėją, kad būtų patvirtintas prokuroro nutarimo teisėtumas ar pagrįstumas. Abiem atvejais (tiek BPK 160^1 str., tiek KŽĮ 10 str. 2 d.) teisėjui nepatvirtinus prokuroro nutarimo, gauti duomenys atliekant tarpusavio susižinojimo kontrolę yra sunaikinami. Tad konstatuotina, kad BPK 160^1 str. nesant „neatidėliotino atvejo“ apibrėžimo, prokurorui yra suteikiama didesnė diskrecinė laisvė vertinant tyrimo duomenis nuspręsti, ar tyrimo metu iškilus nenumatytai faktinei situacijai leisti taikyti BPK 154 str., o teismui, ar tokį leidimą patvirtinti. Be to, KŽĮ yra numatytas kur kas trumpesnis terminas išspręsti klausimą dėl prokuroro nutarties teisėtumo. Galima daryti išvadą, kad KŽĮ yra griežčiau reglamentuota tarpusavio susižinojimo kontrolė pagal prokuroro nutarimą nei BPK.

Atkreiptinas dėmesys į KŽĮ 10 str. 2 d. normos konstrukciją: „*teisėjui pateikia teikimą dėl veiksmų teisėtumo ar pagrįstumo patvirtinimo motyvuota nutartimi*“. Kyla klausimas, kodėl teisėtumas ir pagrįstumas normoje formuluojamos kaip alternatyvios sąvokos. Ar teisėjas turi teisę patvirtinti prokuroro nutarimo teisėtumą, o nepatvirtinti pagrįstumo arba atvirkščiai, patvirtinti teisėtumą, o nepatvirtinti pagrįstumo? Darytina išvada, kad įstatymų leidėjas netiksliai ir dviprasmiškai suformavo aptariamą normą, nes teisėtumas ir pagrįstumas turėtų būti nurodyti kaip būtini, o ne alternatyvūs, požymiai ir turėtų būti jungiami jungtuku „ir“, o ne „ar“. Be to, Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 10−15 straipsniuose nustatytų veiksmų koordinavimo ir teisėtumo kontrolės nuostatų 29 punkte yra nurodyta, kad „*Prokuroras, priėmęs šį nutarimą, per 24 valandas apygardos teismui (per kriminalinės žvalgybos subjekto įgaliotą atstovą) pateikia teikimą dėl veiksmų teisėtumo ir pagrįstumo patvirtinimo motyvuota nutartimi*“. Taigi ši norma turėtų būti taisytina žodį „ar“ pakeičiant žodžiu „ir“ arba konstruojant normą kaip BPK 160^1 str.

KŽĮ 10 str. 3 d. įtvirtinta galimybė konspiracijos tikslais prokurorui kreiptis į bet kurį Lietuvos apygardos teismą dėl nutarties priėmimo. BPK 154 str. ar kitame straipsnyje tokia nuostata nėra įtvirtinta. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2012-11-22 aiškinamajame rašte teigiama: *„Pagrindine taisykle, pagal kurią nustatoma ikiteisminio tyrimo atlikimo vieta, įtvirtinta BPK 174 str. Šio straipsnio 1 d. nustatyta, kad ikiteisminis tyrimas atliekamas toje vietovėje, kurioje padaryta nusikalstama veika. Pagal šio straipsnio prasmę dėl ikiteisminio tyrimo teisėjo kompetencijai priskirtų veiksmų atlikimo paprastai turi būti kreipiamasi į tą apylinkės teismą, kurio veiklos teritorijoje atliekamas ikiteisminis tyrimas“*[62]. Teismų praktikoje sutinkama, kad esant tam tikroms aplinkybėms, yra galimybė kreiptis į kitos apylinkės teismą (ne tos, kurioje atliekamas ikiteisminis tyrimas): „*Sutinkamai su BPK 145 str. 3 d. nuostatomis, krata daroma motyvuota ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi. Šiuo atveju, siekiant*

[62] „Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2012 m. lapkričio 22 d. aiškinamasis raštas dėl prokuroro kreipimosi į ikiteisminio tyrimo teisėją, kai skiriasi ikiteisminio tyrimo organizavimo ir atlikimo vieta Nr. 17.10.-1583“, prieiga per internetą: http://www.prokuraturos.lt/Teisin%C4%97informacija/Ai%C5%A1kinamiejira%C5%A1tai/tabid/477/Default.aspx

užtikrinti, kad nusikalstama veika būtų ištirta kuo greičiau ir išsamiau, siekiant išlaikyti konfidencialumą, Panevėžio miesto apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas pavedimu atliko procesinius veiksmus, kurie yra priskirti kitai apylinkės teismo veiklos teritorijai. Ikiteisminio tyrimo teisėjo įgaliojimai skiriant procesinę prievartos priemonę nebuvo viršyti (BPK 173 str., 174 str.).“[63] Taigi lyginant šias normas išryškėja vienintelis, anksčiau šiame darbe jau minėtas skirtumas, kad pagal BPK nutartį priima apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas, o pagal KŽĮ – apygardų teismų pirmininkai ar jų įgalioti teisėjai.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad BPK 154 str. 2 d. yra nustatyti reikalavimai teismo nutarčiai, o KŽĮ 10 str. 4 d. nustatyti reikalavimai prokuroro teikimui. Įstatymų leidėjo sprendimas šiuose įstatymuose įtvirtinti tokį skirtumą, t. y. KŽĮ numatyti reikalavimus ne teismo nutarčiai, o prokuroro teikimui, gali būti vertinamas prieštaringai. Teismo nutartis – tai teisės aktas, kuriuo yra suteikiama teisė kontroliuoti asmenų tarpusavio susižinojimą. Prokuroro teikimas pats savaime neturi jokios teisinės galios, todėl konkretūs turinio reikalavimai turėtų būti nustatyti būtent teismo nutarčiai, kaip yra BPK, arba reikalavimai turėtų būti nustatyti tiek nutarčiai, tiek prokuroro teikimui. Tad gali susidaryti klaidingas įspūdis, kad teisėjas priimdamas nutartį nėra įpareigotas laikytis kokių nors turinio reikalavimų ir tik remiantis aptariamo straipsnio (KŽĮ 10 str. 4 d.) ir BPK 154 str. 2 d. 3 p. analogija, galima teigti, kad teisėjas savo nutartyje privalo laikytis KŽĮ 10 str. 4 d. ir BPK 154 str. 2 d. 3 p. nustatytų reikalavimų. Palyginus šiuos straipsnius, galima teigti, kad BPK 154 str. 2 d. ir KŽĮ 10 str. 4 d. iš esmės yra nustatyti vienodi reikalavimai prokuroro prašymui/teikimui ir teismo nutarčiai. Taip pat pabrėžtina, kad BPK 154 str. 2 d. 3 p. yra įtvirtintas reikalavimas teismo nutartyje ir tuo pačiu prokuroro prašyme nurodyti konkrečius prašomus ir leidžiamus veiksmus, o KŽĮ 10 str. 4 d. tokia nuostata nėra įtvirtinta, tačiau KŽĮ 10 str., BPK 154 str. 2 d. bei Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 10−15 straipsniuose nustatytų veiksmų koordinavimo ir teisėtumo kontrolės nuostatų lyginamoji, sisteminė ir loginė analizė leidžia teigti, kad tiek prokuroro teikime, tiek teismo nutartyje konkretūs veiksmai privalo būti nurodyti. Taigi iš aukščiau išvardintų argumentų galima daryti išvadą, kad KŽĮ 10 str. 4 d. turėtų būti įtvirtintas reikalavimas nurodyti konkrečius veiksmus, kuriuos leidžiama atlikti, kaip tai yra padaryta BPK 154 str. 2 d. Taip pat aiškumo tiksliais turėtų būti nurodyta, kad KŽĮ 10 str. 4 d. reikalavimai keliami ne tik prokuroro teikimui, bet ir teismo nutarčiai.

BPK 154 str. 4 d. aiškiai nurodyta, kad elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas negali trukti ilgiau nei devynis mėnesius. KŽĮ 10 str. 5 d. numatytas terminas yra 12 mėnesių ir esant KŽĮ 10 str. 5 d. nurodytoms sąlygos terminas gali būti pratęstas trims mėnesiams neribotai kartų. Žinoma, pratęsimo procedūrai yra taikomi griežtesni reikalavimai: „*ilgesniam negu 12 mėnesių laikotarpiui generalinio prokuroro*

[63] „Panevėžio apygardos teismo 2012 m. gruodžio 29 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-519-12“.

ar jo įgalioto Generalinės prokuratūros prokuroro teikimu sankcionuoja apygardos teismo pirmininkas“[64], tačiau fakto, kad vadovaujantis KŽĮ 10 str. 5 d. ir 6 d. yra galimybė šią priemonę taikyti neribotą laiką, tai nekeičia. Kita vertus, įdomu pastebėti, kad šiuo klausimu egzistuoja įvairių nuomonių. Kaip jau buvo minėta, aprašant BPK 154 str., tai doc. dr. G. Goda mano, kad elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė „*ilgesnį laiką keltų abejonių žmogaus teisių apsaugos požiūriu*“. Prof. dr. Petras Ancelis išreiškė požiūrį, kad „*apskritai operatyvinis tyrimas neturi trukti labai ilgai*[65]“. O dr. Darius Petrošius teigia: „*Tam tikriems nusikalstamiems veiksmams tirti ir išaiškinti neretai reikia metų metus atlikti operatyvinius sankcijos reikalaujančius veiksmus. Manytume, kad žmogau teisių apsaugos mechanizmą reikėtų numatyti ne ribojant terminus, bet nustatant institucines saugos galimybes*[66]“. Manytina, kad reiktų pritarti pirmajai nuomonei. Turėtų būti numatytas galutinis tokių veiksmų terminas, kaip tai yra numatyta BPK, nes galimos situacijos, kai asmens susižinojimas bus kontroliuojamas keletą metų, o tai gali prieštarauti demokratinės valstybės principams. Vis dėlto kriminalinės žvalgybos subjektas turėtų būti pajėgus per dvylika mėnesių surinkti pakankamai duomenų ikiteisminiam tyrimui pradėti arba paneigti nusikalstamų veikų buvimą.

KŽĮ 10 str. 10 d., kaip ir BPK 154 str. 6 d., ūkio subjektams, teikiantiems elektroninių ryšių tinklus ir (ar) paslaugas, yra numatyta pareiga sudaryti techninę galimybę atlikti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę. Kita vertus, BPK 154 str. 6 d. numatyta sankcija ūkio subjekto darbuotojams, nevykdantiems šios pareigos, o KŽĮ 10 str. 10 d. sankcija nėra nurodyta, tad ūkio subjekto darbuotojai, nevykdantys minėtos pareigos, gali būti traukiami atsakomybėn pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 187 str. arba BK 231 str., priklausomai nuo jų veiksmų.

Pabrėžtina, kad KŽĮ 10 str. nėra numatytas draudimas kontroliuoti tarpusavio susižinojimą tarp advokato ir įtariamojo ar kaltinamojo, tačiau pasitelkus analogiją su BPK 154 str. 7 d. ir atsižvelgus į teisminę praktiką, konstatuotina, kad vykdant kriminalinę žvalgybą taip pat negalima kontroliuoti įtariamojo (kaltinamojo) ir jo gynėjo tarpusavio susižinojimo. Tačiau, aiškumo tikslais, tokia nuostata turėtų būti numatyta KŽĮ 10 str., kaip tai yra padaryta BPK 154 str. 7 d.

KŽĮ 5 str. 8 d. numatyta, kad, jeigu įgyvendinant kriminalinės žvalgybos kontrolę (tarp jų ir taikant KŽĮ 10 str.) nustatoma, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo pažeistos žmogaus teisės ir laisvės, apie tai privaloma informuoti asmenį apie jo atžvilgiu kriminalinės žvalgybos metu padarytus pažeidimus. BPK 161 str. 1 d. nurodyta, kad asmeniui, kuriam buvo taikoma bent viena šiame skyriuje numatyta priemonė jam nežinant (tarp jų ir BPK 154 str.), baigus tokią

[64] Žiūrėti išnašą 60: „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“.
[65] Petras Ancelis, *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007), 16.
[66] Darius Petrošius „Operatyvinės veiklos įstatymo raida žmogaus teisių apsaugos kontekste“, *Jurisprudencija* 63, nr. 55 (2004): 133.

priemonę taikyti turi būti pranešta apie ją. Taigi pagal KŽĮ 5 str. 8 d. įprastai nėra pranešama asmenims apie jų atžvilgiu taikytas KŽĮ numatytas priemones, nebent yra nustatomi žmogaus teisių pažeidimai, tuo metu taikant slaptus ikiteisminio tyrimo veiksmus, visada yra pranešama asmenims apie jų atžvilgiu taikytas procesines prievartos priemones. Manytina, kad BPK reglamentavimas labiau atitinka Konstitucijos ir Konvencijos principus, nes pagal KŽĮ asmuo praranda priemonės teisėtumo kvestionavimo teisę, nes net nesužino, kad jo atžvilgiu tokia priemonė buvo taikyta.

Taigi, kaip jau minėta, BPK 154 str. ir KŽS 10 str. reglamentuoja tą patį tyrimo veiksmą – asmenų tarpusavio susižinojimą, vykdomą techninėmis ryšio priemonėmis. BPK 154 str. ir KŽĮ 10 str. taikymo skirtumas yra tas, kad BPK 154 str. taikomas pradėjus ikiteisminį tyrimą, o KŽĮ 10 str. pradėjus kriminalinės žvalgybos tyrimą. Šiuose straipsniuose numatyti esminiai informacijos kontrolės sankcionavimo principai yra vienodi, tačiau skiriasi terminai, nereikšmingos informacijos sunaikinimo tvarka, pranešimas apie taikytą priemonę. Nors susidaro įspūdis, kad KŽĮ siekta griežčiau reglamentuoti informacijos kontrolės sankcionavimo tvarką (numatant aukštesnes pareigas užimančių pareigūnų, prokurorų ir teisėjų dalyvavimą sankcionavimo procese; pateikiant neatidėliotinumo apibrėžimą; įtvirtinant trumpesnį terminą kreiptis į teisėją dėl nesankcionuotos kontrolės patvirtinimo), tačiau BPK yra logiškesnis ir tikslesnis (numatyti reikalavimai teisėjo nutarčiai, o ne prokuroro nutarimui; nustatytas apibrėžtas terminas; aiškus nurodymas pranešti apie taikytas priemones; numatytas draudimas kontroliuoti gynėjo ir įtariamojo ar kaltinimo susižinojimą; įtvirtintas reikalavimas teisėjo nutartyje nurodyti leidžiamus veiksmus).

2. ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ TINKLAIS PERDUODAMOS INFORMACIJOS KONTROLĖ KONSTITUCINIO TEISMO, EŽTT IR AUKŠČIAUSIOJO TEISMO PRAKTIKOS KONTEKSTE (PROBLEMINIAI ASPEKTAI)

Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, kad privataus gyvenimo teisinė samprata siejama su žmogaus teisėtais privataus gyvenimo neliečiamumo lūkesčiais. Jei asmuo daro nusikaltimus, jis supranta arba turi ir gali suprasti, kad tai sukels atitinkamą valstybės institucijų reakciją. Nusikalstamą veiką padaręs asmuo neturi ir negali tikėtis, kad jo privatus gyvenimas bus saugomas lygiai taip pat, kaip ir asmenų, kurie nepažeidžia įstatymų[67].

EŽTT praktika rodo, kad Konvencijos 8 str. 1 d. numatytų teisių ir laisvių suvaržymas, apribojimas yra pateisinamas, jei laikomasi to paties straipsnio 2 d. nustatytų reikalavimų. Pirma, tokie suvaržymai, apribojimai turi būti numatyti įstatyme ir, kai jie būtini demokratinės visuomenės interesams apsaugoti. Antra, toks įstatymas turi nustatyti detalias garantijas ir apsaugą nuo galimo piktnaudžiavimo. EŽTT pabrėžė, kad įstatymai, leidžiantys kištis į Konvencijos 8 str. saugomą sritį, yra teisėti, kai toks kišimasis yra būtinas nacionalinio saugumo, viešosios tvarkos apsaugos tikslais bei siekiant užkirsti kelią kriminaliniams nusikaltimams. Valstybės turi turėti galimybę slapta stebėti įvairius ardomuosius veiksmus, kurie vyksta jos teritorijoje, pasirinkdamos sekimo sistemos formas. Kita vertus, valstybės nedisponuoja neribojama laisve taikyti slapto sekimo priemones. Valstybės turi garantuoti, kad jų įstatymai įtvirtintų garantijas, kurios padėtų išvengti piktnaudžiavimų slapta sekant asmenis.[68]

EŽTT jurisprudencijoje akcentuojama, kad įstatymas, kuriuo reglamentuojamas slapto sekimo (stebėjimo) priemonių taikymas, susijęs su Konvencijos 8 str. įtvirtintų teisių apribojimu, turi būti išdėstytas pakankamai tiksliai, kad tinkamai parodytų asmenims, kokiomis sąlygomis ir aplinkybėmis valstybės institucijos turi teisę taikyti tokį slaptą ir potencialai pavojingą jų teisės į privataus gyvenimo ir susirašinėjimo slaptumo gerbimo apribojimą. Atsižvelgiant į piktnaudžiavimo pavojų, būdingą bet kokiai žmonių slapto sekimo sistemai, tokios priemonės turi būti grindžiamos įstatymu, kuris yra itin tikslus (tiksliai apibrėžtas), atitikti kokybės reikalavimus, išplaukiančius iš Konvencijos 8 str. 2 d. nurodytos „įstatymo“ sąvokos ir turi būti prieinamas, numatomas ir suderinamas su teisės viršenybės principu. Būtina, kad egzistuotų aiškios, detalios taisyklės šiuo klausimu[69]. EŽTT išplėtojo tokias minimalias garantijas, kurios turi būti įtvirtintos įstatyme, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo: nusikalstamų veikų, dėl kurių gali būti nuspręsta

[67] Žiūrėti išnašą 13: „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas“.
[68] Case 13/1997/797/1000, Copp v. Switzerland, 1998.
[69] Case 62540/00, Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev v. Bulgaria,2007; case 25745/07, Aydoğdu et autres v. Turkye, 2011; case 9208/05, Lachowski v. Poland, 2014.

taikyti slaptas sekimo priemones, pobūdis (faktinis pagrindas įtarti asmenį planuojant, darant ar padarius tam tikras sunkias (rimtas) nusikalstamas veikas); žmonių, kurių susižinojimas gali būti stebimas, kategorijos; tokio stebėjimo trukmės ribos; procedūra, pagal kurią tiriami, naudojami ir laikomi gauti duomenys; atsargumo priemonės, kurių imamasi perduodant šiuos duomenis kitiems subjektams; aplinkybės, kuriomis gauti duomenys gali ar privalo būti sunaikinti.[70] Sprendžiant dėl slaptų sekimo priemonių taikymo konkrečiais atvejais bei jas įgyvendinant, turi būti laikomasi teisėtumo reikalavimo ir užtikrinama, kad, apribojant asmens teisę į privataus gyvenimo ir susirašinėjimo slaptumo gerbimą, nebūtų peržengtos būtinumo demokratinėje visuomenėje ribos. Turi egzistuoti tinkamos ir veiksmingos garantijos nuo piktnaudžiavimo. Šis vertinimas priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip: priemonių pobūdis, apimtis ir trukmė; jų taikymo pagrindai; institucijos, kompetentingos jas sankcionuoti, įgyvendinti ir kontroliuoti; teisinės gynybos priemonė ar priemonės, nustatytos nacionalinėje teisėje.[71] Taigi EŽTT analizuodamas Konvenciją kelia paminėtus minimalius reikalavimus valstybėms reglamentuojant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą. Tad svarbu įsitikinti, ar Lietuvoje egzistuojantis elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės reglamentavimas ir taikymas atitinka Konvencijos prasmę ir EŽTT formuojamą praktiką šiuo klausimu, ar toks reglamentavimas nesudaro prielaidų Konvencijos 8 str. ir Konstitucijos 22 str. pažeidimams.

Rengiant šį darbą 2015-11-25 buvo atliktas tyrimas siekiant išsiaiškinti, kiek aktualiame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – BK) yra nusikalstamų veikų, dėl kurių galima taikyti BPK 154 str. 1 d. Nustatyta, kad BK yra iš viso numatytos 448 nusikalstamos veikos. BPK 154 str. 1 d. nurodyta, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas gali klausytis asmenų pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją ir ją fiksuoti bei kaupti, jeigu yra pagrindas manyti, kad tokiu būdu galima gauti duomenų apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų, sunkų ar apysunkį nusikaltimą arba apie nesunkius nusikaltimus, numatytus BK 152^1 str., 162 str. 2 d., 170 str., 198^2 str. 1 d., 309 str. 2 d. Taigi vadovaujantis BPK 154 str. 1 d., kai galima gauti duomenų apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų, sunkų ar apysunkį nusikaltimą arba apie nesunkius nusikaltimus, nurodytus BK 154 str. 1 d., šiame straipsnyje numatytą procesinę prievartos priemonę galima taikyti tiriant 250 kodekse numatytų nusikalstamų veikų, o tai yra $55,8^{72}$ proc. nuo visų BK veikų.

[70] Case 36259/04, Blaj v. Romania, 2014; case 5029/71 Klass and others v. Germany, 1978.
[71] Cace 68955/11, Dragojević v. Croatia, 2015.
[72] Žiūrėti – Priedas Nr. 1.

Lentelė Nr. 1.

<table>
<tr><td colspan="14">Aktuali BK redakcija (2015-12-01)</td></tr>
<tr><td colspan="13">Nusikaltimų kategorijos</td><td rowspan="2">Baudž. nusižen.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Nesunkūs</td><td colspan="3">Apysunkiai</td><td colspan="3">Sunkūs</td><td colspan="4">Labai sunkūs</td></tr>
<tr><td>iki 1</td><td>iki 2</td><td>iki 3</td><td>iki 4</td><td>iki 5</td><td>iki 6</td><td>iki 7</td><td>iki 8</td><td>iki 10</td><td>iki 12</td><td>iki 13</td><td>iki 15</td><td>iki 20</td><td>iki 20 ar iki g. g.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Viso: 162</td><td colspan="3">Viso: 114</td><td colspan="3">Viso: 85</td><td colspan="4">Viso: 44</td><td>Viso: 43</td></tr>
<tr><td colspan="14">Viso nusikalstamų veikų numatytų BK: 448</td></tr>
<tr><td colspan="14">BK 154 str. 1 d. galima taikyti 250 nusikalstamų veikų, o tai sudaro 55,8 proc. nuo visų BK nusikalstamų veikų.</td></tr>
</table>

BPK 154 str. 1 d. taip pat nurodyta, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas gali klausytis asmenų pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją ir ją fiksuoti bei kaupti, jeigu yra pavojus, kad nukentėjusiajam, liudytojui ar kitiems proceso dalyviams arba jų artimiesiems bus panaudotas smurtas, prievartavimas ar kitokios neteisėtos veikos. Esant pakankamam pagrindui manyti, kad kyla pavojus, jog proceso dalyviams arba jų artimiesiems bus vykdomas neteisėtas poveikis, į nusikaltimo, dėl kurio pradėtas ikiteisminis tyrimas, kategoriją, sankcionuojant BPK 154 str. nurodytos priemonės taikymą, neatsižvelgiama. Šiuo aspektu yra aktuali ne padaryta nusikalstama veika, dėl kurios pradėtas ikiteisminis tyrimas, o galima grėsmė minėtiems asmenims.[73] Taigi vadovaujantis šiuo 154 str. 1 d. pagrindu informacijos kontrolę galima atlikti dėl visų 448 BK nusikalstamų veikų.

Analizuojant 154 str. 1 d. numatytus elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės pagrindus matyti, kad nėra tiksliai apibrėžtos asmenų kategorijos, kurių atžvilgiu gali būti taikoma ši procesinė prievartos priemonė. Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas paprastai taikomi įtariamajam, tačiau BPK nenumatytas draudimas šią priemonę taikyti ne tik baudžiamajame procese dalyvaujantiems, bet ir jame nedalyvaujantiems asmenims. Šios priemonės taikymas nėra susijęs su asmens procesiniu statusu, todėl tai, ar asmuo įgijo įtariamojo ar kaltinamojo statusą nutarties priėmimo momentu, negali turėti lemiamos reikšmės sprendžiant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės teisėtumo klausimą.[74] Taigi kontroliuoti informaciją galima visų asmenų (įtariamųjų, kitų proceso dalyvių ir nedalyvaujančių procese asmenų), jeigu yra pagrindas manyti, kad kontroliuojant informaciją bus gauta duomenų apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų, sunkų ar apysunkį nusikaltimą arba apie nesunkius nusikaltimus, numatytus BPK 154 str. 1 d. Taip pat kontroliuoti informaciją galima visų asmenų, jeigu yra pagrindas manyti, kad turint informacijos apie gresiantį pavojų nukentėjusiajam, liudytojui ar kitiems proceso dalyviams arba

[73] Žiūrėti išnašą 56: „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 25 d. apžvalga“.
[74] *Ibid.*

informacijos, kad jų artimiesiems bus panaudotas smurtas, prievartavimas ar kitokios neteisėtos veikos, bus gauta duomenų, kurie padės apsaugoti minėtus asmenis nuo nusikalstamo poveikio ir duomenų apie tiriamą nusikalstama veiką (neatsižvelgiant į tiriamos nusikalstamos veikos sunkumą). Taigi informacijos kontrolę galima taikyti tiek proceso dalyviams, tiek nedalyvaujantiems procese asmenims, todėl pagal BPK 154 str. 1 d. nėra pakankamai aiškios asmenų grupės, kurių atžvilgiu suteikiama informacijos kontrolės teisė.

EŽTT byloje Iordachi ir kiti prieš Moldovą, kurioje buvo konstatuoti Konvencijos 8 str. pažeidimai, įvertinęs Moldovos teisės nuostatas nustatė šiuos jų trūkumus. Nusikaltimų, dėl kurių gali būti sankcionuota susižinojimo kontrolė, būtent telefoninių pokalbių pasiklausymas, pobūdis nėra pakankamai aiškiai apibrėžtas: daugiau kaip pusė nusikalstamų veikų, numatytų Moldovos BK, patenka į sąrašą veikų, dėl kurių gali būti taikomas pasiklausymas (apie 59 proc). Nepakankamai aiškiai apibrėžtos asmenų, kurių telefonų gali būti pasiklausoma, kategorijos: Moldovos BPK (galiojusio iki 2003 m.) 156 str. 1 d. vartojamos labai bendro pobūdžio formuluotės, nurodant, kad tokios priemonės gali būti taikomos įtariamajam, kaltinamajam ar kitam darant nusikalstamą veiką dalyvaujančiam (su tokia veika susijusiam) asmeniui (angl. *"other person involved in a criminal offence"*), nepaaiškinant, kas patenka į pastarąją kategoriją. Svarstomas įstatymas (įstatymai) nenumato aiškių pasiklausymo terminų (Moldovos BPK numatytas šešių mėnesių terminas, bet jo pratęsimas neribojamas). Neaišku, kuriems asmenims ir kokiomis aplinkybėmis pasiklausymas gali būti taikomas sveikatos ar moralės ar kitų asmenų interesų apsaugos interesais. Moldovos Operatyvinės veiklos įstatyme ir BPK neapibrėžiamos valstybės saugumo, viešosios tvarkos, sveikatos, moralės, kitų asmenų teisių ir interesų, ekonomikos situacijos interesų ir kitos sąvokos ir nenurodytos aplinkybės, kuriomis gali būti pasiklausoma telefoninių pokalbių esant vienam iš šių pagrindų.[75]

Taigi kaip matyti EŽTT neigiamai pagal Konvenciją įvertino tai: pagal Moldovos BPK taikyti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę galima daugiau nei pusei Moldovos BK nusikalstamų veikų. Taigi, kaip jau minėta, pagal Lietuvos BPK informacijos kontrolę galima taikyti daugiau nei dėl pusės BK nusikaltimų arba apskritai neatsižvelgus į BK nusikalstamas veikas. Abejotina, kad tokia situacija atitinka EŽTT nuostatą, kad informacijos kontrolė galima tik dėl ypač pavojingų, sunkių (rimtų) nusikalstamų. Tad darytina išvada, kad BPK 154 str. 1 d. įtvirtinti informacijos kontrolės pagrindai neatitinka EŽTT formuojamos praktikos ir tai sudaro prielaidas Konstitucijos ir Konvencijos garantuojamos žmogaus teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą pažeidimams. Įdomi aplinkybė ta, kad 2015-11-25 šio darbo autoriui atlikus tyrimą paaiškėjo, kad pagal 2003-05-01 įsigaliojusio BPK 154 str. 1 d. (jeigu yra pagrindas manyti, kad tokiu būdu galima gauti duomenų apie rengiamą, daromą ar padarytą labai

[75] Žiūrėti išnašą 4: Case 25198/02.

sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apie apysunkius nusikaltimus, numatytus BK 131 str., 145 str. 2 d., 146 str. 2 ir 3 d., 162 str., 178 str. 2 d., 180 str. 1 d., 181 str. 1 d., 189 str. 2 d., 213 str. 1 d., 225 str. 2 d., 253 str. 1 d., 256 str. 1 d., 307 str. 1 ir 2 d.) buvo galima atlikti telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolę tik dėl 29,1 proc.[76] (106 nusikalstamos veikos) tuo metu galiojusio BK nusikalstamų veikų (364 nusikalstamos veikos).

Lentelė Nr. 2.

<table>
<tr><td colspan="13">BK įsigaliojęs 2003-05-01</td></tr>
<tr><td colspan="12">Nusikaltimų kategorijos</td><td rowspan="3">Baudž. nusižen.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Nesunkūs</td><td colspan="3">Apysunkiai</td><td colspan="3">Sunkūs</td><td colspan="4">Labai sunkūs</td></tr>
<tr><td>iki 1</td><td>iki 2</td><td>iki 3</td><td>iki 4</td><td>iki 5</td><td>iki 6</td><td>iki 7</td><td>iki 8</td><td>iki 10</td><td>iki 12</td><td>iki 13</td><td>iki 15</td><td>iki 20</td><td>iki 20 ar iki g. g.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Viso: 153</td><td colspan="3">Viso: 77</td><td colspan="3">Viso: 61</td><td colspan="4">Viso: 30</td><td>Viso: 43</td></tr>
<tr><td colspan="13">Viso nusikalstamų veikų numatytų BK: 364</td></tr>
<tr><td colspan="13">BK 154 str. 1 d. (redakcija galiojusi nuo 2003-05-01) galima taikyti 106 nusikalstamų veikų, o tai sudaro 29,1 proc. nuo visų BK nusikalstamų veikų.</td></tr>
</table>

Būtina pažymėti, kad Aukščiausiojo Teismo 2015-06-25 apžvalgoje konstatuota, kad, vadovaujantis BPK 154 str. 1 d., elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas negalimas neatsargių nusikaltimų atveju.[77] Nors BPK 154 str. 1 d. struktūrą (sunkių ir apysunkių nusikaltimų kategorijas patenka ir neatsargūs nusikaltimai) leidžia atlikti informacijos kontrolę esant neatsargiam nusikaltimui. Žinoma, neabejotinai sutiktina su tokia Aukščiausiojo Teismo nuomone, nes kažin ar būtų įmanoma pagrįsti proporcingumo reikalavimą norint atlikti informacijos kontrolę esant neatsargiam nusikaltimui. Taip pat šie nusikaltimai visiškai neatitiktų EŽTT aiškinimo, kad informacijos kontrolė galima tik sunkių (rimtų) nusikalstamų veikų atveju. Tačiau tai nekeičia teisės normos (BPK 154 str. 1 d.) ir teisminio aiškinimo kolizijos fakto, o tai yra ydinga situacija, kurią turėtų išspręsti įstatymų leidėjas. Tad po šio teisminio aiškinimo būtina patikslinti, kad atmetus sunkius ir apysunkius neatsargius nusikaltimus (14 nusikaltimų), atlikti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę galima dėl 236 nusikaltimų, o tai sudaro apie 52,7 proc. nuo visų nusikaltimų, tačiau tai vis tiek daigiau nei pusė BK nusikalstamų veikų.

[76] Žiūrėti – Priedas Nr. 2.
[77] Žiūrėti išnašą 56: „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 25 d. apžvalga“.

Lentelė Nr. 3.

<table>
<tr><td colspan="14">Aktuali BK redakcija (2015-12-01)</td></tr>
<tr><td colspan="13">Nusikaltimų kategorijos</td><td rowspan="3">Baudž. nusižen.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Nesunkūs</td><td colspan="3">Apysunkiai</td><td colspan="3">Sunkūs</td><td colspan="4">Labai sunkūs</td></tr>
<tr><td>iki 1</td><td>iki 2</td><td>iki 3</td><td>iki 4</td><td>iki 5</td><td>iki 6</td><td>iki 7</td><td>iki 8</td><td>iki 10</td><td>iki 12</td><td>iki 13</td><td>iki 15</td><td>iki 20</td><td>iki 20 ar iki g. g.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Viso: 161 (10)</td><td colspan="3">Viso: 114 (8)</td><td colspan="3">Viso: 85 (6)</td><td colspan="4">Viso: 44 (0)</td><td>Viso: 43 (1)</td></tr>
<tr><td colspan="14">Viso nusikalstamų veikų numatytų BK: 448 (25)</td></tr>
<tr><td colspan="14">Po Aukščiausiojo Teismo 2015-06-25 apžvalgos BPK 154 str. 1 d. galima taikyti 236 nusikalstamoms veikoms, o tai sudaro 52,7 proc. nuo visų BK nusikalstamų veikų.
<u>Pastaba.</u> Neatsargių nusikalstamų veikų skaičius lentelėje pažymėtas raudonai.</td></tr>
</table>

EŽTT kaip trūkumą nustatė aplinkybę, kad Moldovos BPK nėra aiškiai apibrėžtos asmenų kategorijos, kurioms gali būti taikoma informacijos kontrolė. Kaip jau konstatuota šiame darbe, tai identiška situacija yra ir su Lietuvos BPK. Aukščiausiojo Teismo 2015-06-25 apžvalgoje pabandyta apibrėžti asmenų kategorijas ir paaiškinta, kad informacijos kontrolę galima taikyti procese dalyvaujančių ir nedalyvaujančių asmenų atžvilgiu, tačiau procese nedalyvaujančių asmenų elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas sankcionuojamas tik išimtiniais atvejais, įvertinus šios priemonės taikymo pagrįstumą, tikslingumą ir proporcingumą, be kita ko, kitų prievartos priemonių panaudojimo procese galimybes ir pan.[78] Taigi darytina išvada, kad nors BPK 154 str. 1 d. neapibrėžia aiškiai asmenų kategorijų ir toks reglamentavimas neatitiktų EŽTT keliamų reikalavimų bei sudarytų prielaidas žmogaus teisių pažeidimams, tačiau Aukščiausiojo Teismo 2015-06-25 apžvalgoje šią problemą bandyta išspręsti sukonkretinant asmenų grupes (byloje dalyvaujantys ir nedalyvaujantys asmenys), nors tai turėtų būti padaryta įstatyme. Kita vertus, autoriaus nuomone, asmenų kategorijos turėtų būti apibrėžtos dar aiškiau ir išskirta asmenų grupė – įtariamieji. Įtariamieji įeina į sąvoką „proceso dalyviai“, į kurią taip pat įeina liudytojai, nukentėjusieji ir t. t. Įtariamojo ryšys su nusikalstama veika yra aiškus, o kiti proceso dalyviai gali būti labai įvairiai susiję su nusikalstama veika. Tad analizuojant asmenų kategorizavimą, teisingiau būtų vadovautis BPK komentaru, kuriame teigiama, jog ši procesinė prievartos priemonė „*turėtų būti skiriama tik įtariamajam, kitiems asmenims – išimtinais atvejais*“.[79]

Moldovos teismai 2005 – 2007 m. sankcionavo beveik visus baudžiamąjį persekiojimą vykdančių institucijų prašymus dėl pasiklausymo: 2005 m. iš 2 609 prašymų buvo tenkinta 2 578 prašymai, o tai yra 98,81 proc.; 2006 m. iš 1 931 prašymų – 1 891, o tai – 97,93 proc.; 2007 m. iš 2 372 prašymų – 2 354, o tai – 99,24 proc. (atkreiptinas dėmesys, kad Moldovoje tuo metu gyveno

[78] *Ibid*.
[79] Žiūrėti išnašą 29: Gintaras Goda et al., 388.

apie 3,6 milijono gyventojų[80]) Kadangi tai yra neįprastai aukštas sankcionavimo procentas, EŽTT manė esant būtina pabrėžti, kad telefoninių pokalbių pasiklausymas yra labai rimtas asmens teisių apribojimas ir kad tik labai rimtos (svarbios) priežastys, grindžiamos pagrįstu įtarimu, kad asmuo dalyvauja rimtoje (pavojingoje) nusikalstamoje veikloje, turi būti pagrindas jį sankcionuoti. EŽTT pažymėjo, kad Moldovos įstatyme nedetalizuotas įtarimo prieš asmenį pagrįstumo laipsnis, reikalingas, kad būtų leista klausytis jo telefoninių pokalbių; be to, nėra garantijų, išskyrus nuostatą, kad pasiklausymas turi būti taikomas tik, kai neįmanoma pasiekti tikslo kitaip. EŽTT nuomone, tai kelia susirūpinimą labai aukšto ikiteisminio tyrimo teisėjų duotų leidimų procento kontekste. Tai galėtų būti pagrįstai traktuojama kaip rodiklis, jog ikiteisminio tyrimo teisėjai nevertina primygtinio slapto sekimo priemonių sankcionavimo pagrindo (pateisinimo) buvimo. EŽTT nuomone, jo nustatyti trūkumai turi įtakos realiam slapto sekimo sistemos veikimui Moldovoje. Šiuo aspektu EŽTT atkreipė dėmesį į statistinę informaciją, išdėstytą Moldovos Aukščiausiojo Teismo pirmininko tarnybos vadovo laiške. Pagal šią informaciją 2005 m. buvo priimta daugiau kaip 2500 sprendimų dėl pasiklausymo sankcionavimo, 2006 m. – apie 1900, 2007 m. – daugiau kaip 2300. Šie skaičiai rodo, kad slapto sekimo sistema Moldovoje yra, švelniai pasakius, naudojamasi per dažnai, o taip gali būti iš dalies dėl įstatyme įtvirtintų garantijų nepakankamumo.[81] Didelis sankcijų skaičius buvo pažymėtas ir byloje Ekimdzhiev prieš Bulgariją (buvo nustatyti Konvencijos 8 str. pažeidimai), kur 1999-2000 m. buvo priimta daugiau kaip 10 000 sprendimų dėl specialiųjų sekimo priemonių, o šis skaičius net neapima mobiliųjų telefonų pasiklausymo (gyventojų skaičius mažiau kaip 8 milijonai)[82].

Remiantis paskutiniųjų kelių metų (2012 – 2015 m. I ketvirtis) Lietuvos statistika, matyti, kad teismai, kaip ir Moldovoje, tenkino (arba tenkino iš dalies) iš esmės visus prokurorų prašymus dėl BPK 154 str. taikymo – apie 99 proc.:[83] 2012 m. iš 15 146 prašymų buvo tenkinta (arba tenkinta iš dalies) 15 010 prašymai, o tai yra 99,1 proc.; 2013 m. iš 14 526 prašymų – 14 336, o tai – 98,69 proc.; 2014 m. iš 12 332 prašymų – 12 178, o tai – 98,75 proc.[84] Atkreiptinas dėmesys, kad pavyzdžiui, Vokietijoje, kurioje yra maždaug dvidešimt septynis kartus daugiau gyventojų nei Lietuvoje, 2005 m. buvo 40 253 kartus sankcionuota informacijos kontrolė, 2006 m. – 40 915, 2007 m. – 44 278[85]. Sankcionavimo tendencijos procentine išraiška Lietuvoje ir Moldovoje yra identiškos, tačiau faktinis skaičius tenkintų prokuroro prašymų žymiai skiriasi – Lietuvoje per pastaruosius metus net kelis kartus daugiau sankcionuota elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, nors gyventojų skaičius yra daugiau nei pusė milijono[86] mažesnis lyginant

[80] Žiūrėta: 2015-09-25, http://statbank.statistica.md/pxweb/Dialog/Saveshow.asp
[81] Žiūrėti išnašą 4: Case 25198/02.
[82] Žiūrėti išnašą 68: Case 62540/00.
[83] Žiūrėti išnašą 2: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamentas.
[84] Žiūrėti – Priedas Nr. 3: „Nacionalinės teismų administracijos 2015-10-02 raštas „Dėl duomenų pateikimo“ Nr. 4R-2424-(6.9K)”.
[85] Žiūrėti išnašą 3: *Statistic der strafprozessualen überwachungsmaßnahmen der telekommunikation.*
[86] Žiūrėta 2015-09-25, http://osp.stat.gov.lt/home

su Moldova, o lyginant su Vokietija, tai Lietuvoje per metus informacijos kontrolė sankcionuojama tik apie keturis kartus rečiau, nors gyventojų yra keliasdešimt kartų mažiau. Štai Lenkijos teisės mokslininkai kelia kaip problemą situaciją, kad 2010 m. Lenkijoje tik 4 proc. prašymų dėl informacijos kontrolės nebuvo tenkinta[87].Taigi darytina išvada, kad EŽTT neigiamai Konvencijos prasme įvertintų tokią Lietuvos statistiką informacijos kontrolės srityje. Pagal Konstituciją riboti žmogaus teises ir laisves galima būtinai laikantis tam tikrų sąlygų, tarp jų ir konstitucinio proporcingumo principo[88], tad tokia statistika verčia abejoti, ar prokurorai teigdami, o teismai nagrinėdami prokurorų prašymus tikrai pakankamai įvertina informacijos kontrolės proporcingumą kiekvienu atveju.

Žmogaus teisė į privatumą nėra absoliuti. Pagal Konstituciją riboti konstitucines žmogaus teises ir laisves, taigi ir teisę į privatumą, galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo, pagal kurį įstatymuose numatytos priemonės turi atitikti siekiamus visuomenei būtinus ir konstituciškai pagrįstus tikslus[89] – tarp siekiamo tikslo ir priemonių šiam tikslui pasiekti <...> turi būti teisinga pusiausvyra (proporcija).[90] Sprendžiant, ar įstatymas, kuriuo ribojamas asmens teisių ir laisvių įgyvendinimas, nepažeidžia konstitucinio proporcingumo principo, kaip vieno iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, būtina įvertinti, ar įstatyme numatytos priemonės atitinka teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, ar šios priemonės yra būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir ar šios priemonės nevaržo asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti.[91] Laikytis šio principo baudžiamajame procese reiškia pareigą, priimant kiekvieną sprendimą, susijusį su žmogaus teisų suvaržymu, kruopščiai tikrinti, ar toks suvaržymas pateisinamas, pagrįstas: ar taikant konkrečią prievartinio pobūdžio priemonę gali būti pasiekti tikslai, kurių siekiant buvo nuspręsta taikyti šią priemonę; ar tie patys tikslai negali būti pasiekti taikant švelnesnes priemones; ar rezultatas, kuris bus pasiektas pritaikius priemonę, bus pakankamai reikšmingas palyginus su suvaržymais, patiriamais asmens, kuriam ta priemonė bus pritaikyta.[92] Tad kontekste to, kad elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę galima atlikti daugiau nei dėl 50 proc. BK nusikaltimų arba neatsižvelgus į BK numatytų nusikalstamų veikų sunkumą, apie 14 000 faktinis sankcijų skaičius ir 99 proc. tenkintų prašymų

[87] Žiūrėti išnašą 5: Remigiusz Rosicki.
[88] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas“, prieiga per internetą: http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta297/content
[89] Žiūrėti išnašą 17: „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas“.
[90] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas“, prieiga per internetą: http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta348/content
[91] Žiūrėti išnašą 13: „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas“.
[92] Žiūrėti išnašą 51: Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas, Pranas Kuconis, 55-56.

per pastaruosius metus, leidžia pagrįstai abejoti, kad teismai laikosi proporcingumo principo reikalavimų. Tad konstatuotina, kad proporcingumo principo nesilaikymas neužtikrina Konstitucijos ir Konvencijos garantuojamos žmogaus teisės į privatų gyvenimą.

BPK 154 str. 4 d. teigiama, kad asmenų pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, klausymas, įrašų darymas ar kitos elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas negali trukti ilgiau kaip šešis mėnesius, tiriant sudėtingą ar didelio masto nusikalstamą veiką, šios priemonės taikymas gali būti vieną kartą pratęstas trims mėnesiams. Kaip matyti iš BPK 154 str. 4 d. konstrukcijos, nėra detalizuota pratęsimo tvarka ir ikiteisminio tyrimo teisėjo kontrolės forma, t. y. nėra nurodyta, kokius naujai paaiškėjusius duomenis taikant informacijos kontrolę turėtų patikrinti ikiteisminio trimo teisėjas.

Byloje Iordachi ir kiti prieš Moldovą EŽTT nustatė kaip trūkumus, kad pasiklausymo vykdymo stadijoje ikiteisminio tyrimo teisėjas atlieka labai ribotą vaidmenį, kuris iš esmės apsiriboja sprendimo dėl pasiklausymo priėmimu. Jis taip pat saugo pokalbių įrašus ir išklotines bei priima sprendimą dėl nereikšmingų bylai įrašų sunaikinimo. Tačiau įstatyme nėra nuostatų dėl ikiteisminio tyrimo teisėjo supažindinimo su pasiklausymo rezultatais ir nereikalaujama patikrinti, ar buvo laikomasi įstatymo reikalavimų. Priešingai, pagal Operatyvinės veiklos įstatymą šios funkcijos patikėtos prokurorui.[93] Tas pats akcentuota ir Asociacija už Europos integraciją bei žmogaus teises ir Ekimdzhiev prieš Bulgariją byloje, kur teismas neigiamai įvertimo, kad Bulgarijos BPK nenumatytas ikiteisminio tyrimo teisėjo supažindinimas su sekimo rezultatais ir jo atliekamos įstatymo reikalavimų laikymosi kontrolės.[94] Štai Fernández Saavedra ir Reyes Cortes prieš Ispaniją byloje, kurioje nebuvo nustatyta Konvencijos 8 str. pažeidimų, EŽTT pažymėjo: „*teisėjas sankcionavo pasiklausymą ribotam laikui, o pratęsimas buvo aiškiai kontroliuojamas bei kiekvieną kartą sankcionuojamas taip pat tik konkrečiam ribotam laikui*“.[95] Taigi EŽTT pabrėžė ikiteisminio tyrimo teisėjo kontrolės svarbą elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės kontekste.

Aukščiausiojo Teismo 2015-06-25 apžvalgoje akcentuota duomenų pakankamumo būtinumą sprendžiant dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo taikymo pratęsimo (BPK 154 str. 4 d.). Nustatant konkretų pasiklausymo terminą arba jį pratęsiant, turi būti įvertintas šio termino ar jo pratęsimo pagrįstumas, tikslingumas ir proporcingumas. Jei taikant šią prievartos priemonę nebuvo surinkta objektyvių duomenų, patvirtinančių, jog asmuo yra susijęs su tiriamu nusikaltimu, ir nenustatyti kiti duomenys, pagrindžiantys šios priemonės taikymo būtinumą, jos taikymo terminas teismo paprastai nepratęsiamas. Taip pat itin atidžiai vertinami prašymai, kuriais pokalbių klausymosi terminą

[93] Žiūrėti išnašą 4: Case 25198/02.
[94] Žiūrėti išnašą 68: Case 62540/00.
[95] Case 47646/06, Fernández Saavedra et Reyes Cortes v. Spain, 2010.

prašoma pratęsti nebe pirmą kartą. Kaip pavyzdys pateikiama Vilniaus apygardos teismo 2014-12-01 nutartis Nr. 1K-567-318/2014, kurioje teigiama: „*prokuroro prašymų teismui pratęsti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės taikymo terminą pateikimo metu nebuvo surinkta jokių naujų objektyvių duomenų, patvirtinančių, jog A. F. ar jo vadovaujama įmonė <...> dalyvavo padarant nusikalstamas veikas <...>. Tokių duomenų nutartyse nenurodė ir Vilniaus miesto apylinkės teismas. Be to, iš Vilniaus apygardos prokuratūros 2014 m. rugpjūčio 21 d. nutarimo dėl informacijos apie privatų asmens gyvenimą sunaikinimo matyti, kad Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. gegužės 22 d. nutarties pagrindu atliekant mobiliojo ryšio telefono abonento telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolę ir įrašų darymą, tyrimui reikšmingų duomenų nebuvo gauta. Tyrimui reikšmingų duomenų nebuvo gauta ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. birželio 18 d. nutartimi pratęsus šios procesinės prievartos priemonės taikymo terminą <...>. Taigi akivaizdu, kad tęsti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę – klausytis A. F. pokalbių – nebuvo pakankamo objektyvaus pagrindo*“.[96] Taigi analizuojant Aukščiausiojo Teismo 2015-06-25 apžvalgoje nurodytą informaciją galima daryti išvadą, kad praktikoje teismai spręsdami dėl BPK 154 str. priemonės pratęsimo vertina informacijos kontrolės metu naujai surinktus (arba nesurinktus) duomenis tokiu būdu atlikdami šios procesinės prievartos priemonės pratęsimo kontrolę. Tad teigtina, kad esant tokiai teisminei praktikai Konstitucijos 22 str. ir Konvencijos 8 str. numatyta teisė į privatumą yra užtikrinama, tačiau, vertinant tik BK 154 str. 4 d., susidaro įspūdis, kad prielaidos Konstitucijos ir Konvencijos pažeidimams vis dėlto yra, todėl pratęsimo kontrolės aiškus reglamentavimas turėtų būti numatytas įstatyme. Tuo labiau, kad Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamento apžvalgoje teigiama, jog teismų nuomone, įstatyme galėtų būti numatyta, kad tais atvejais, kai kreipiamasi dėl asmens pokalbių telefonu pasiklausymo pratęsimo, būtina pateikti teisėjui informaciją apie tai, kokių rezultatų buvo pasiekta taikant šią procesinės prievartos priemonę, nes kreipiantis dėl asmens pokalbių telefonu pasiklausymo termino pratęsimo prokurorų prašymuose ir ikiteisminio tyrimo teisėjui pateikiamoje medžiagoje ne visada nurodomi duomenys, kurie buvo gauti (jeigu buvo gauti) taikant prašomą pratęsti procesinę prievartos priemonę.[97]

KŽĮ 10 str. 5 ir 6 d. yra reglamentuota susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slaptos kontrolės (kitaip sakant, elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo) terminai ir jų pratęsimas – techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka, slapta pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūra, pašto siuntų kontrolė ir paėmimas, susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slapta kontrolė sankcionuojami ne ilgesniam kaip 3 mėnesių

[96] Žiūrėti išnašą 56: „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 25 d. apžvalga“.
[97] Žiūrėti išnašą 2: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamentas.

laikotarpiui. Šis laikotarpis gali būti pratęstas. Bendras laikotarpis negali būti ilgesnis negu 12 mėnesių, išskyrus atvejus, kai kriminalinės žvalgybos tyrimas atliekamas dėl turimos informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba kai yra kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindų, numatytų šio įstatymo 8 str. 1 d. 2, 3 ir 4 punktuose. Šio straipsnio 5 d. numatytas veiksmų pratęsimas sankcionuojamas ta pačia tvarka kaip ir šių veiksmų skyrimas. Pratęsimų skaičius neribojamas, tačiau kiekvienu atveju pratęsti galima ne ilgesniam negu šio straipsnio 5 d. nustatytam laikotarpiui. Primintina, kad pagal 154 str. 4 d. terminas yra 6 mėnesiai, kuris gali būti vieną kartą pratęstas 3 mėnesiams, tad vadovaujantis BPK kontroliuoti informaciją galima ne ilgiau nei 9 mėnesius ir kaip yra pažymėta Aukščiausiojo Teismo: „*BPK įtvirtinti konkretūs minėtos procesinės prievartos priemonės taikymo terminai yra viena iš garantijų, kad nebūtų piktnaudžiaujama šia priemone ir taip nepagrįstai suvaržoma žmogaus teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą*“[98]. Kaip matyti, KŽĮ įstatyme nėra numatytas konkretus informacijos kontrolės terminas.

Šiame darbe ja buvo minėta tai, kad EŽTT apibrėžė minimalias slapto sekimo garantijas, kurios turi būti įtvirtintos įstatyme, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo. Viena iš garantijų – tokio stebėjimo trukmės ribos, t. y. terminas, proporcingas siekiamam teisėtam tikslui. Kaip jau buvo aptarta, EŽTT nagrinėdamas bylą Iordachi ir kiti prieš Moldovą nustatė kaip trūkumą tai, kad Moldovos BPK nenumatė aiškių pasiklausymo terminų (numatytas 6 mėnesių terminas, tačiau jo pratęsimas nėra ribojamas).

Esama situacija, kai pagal KŽĮ yra galimybė atlikti informacijos kontrolę neribotą laiką – ydinga Konstitucijos ir Konvencijos garantuojamų žmogaus teisių prasme. Atsiranda pavojus, kad teisėsaugos institucijos gali piktnaudžiauti tokiu reglamentavimu neribotą laiką atlikdamos informacijos kontrolę. Toks reglamentavimas neatitinka jau šiame darbe aptarto proporcingumo principo reikalavimų, kai tarp siekiamo tikslo ir priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra (proporcija). Aukščiausiojo Teismo vertindamas KŽĮ 10 str. 5 d. aplinkybę, kad terminas gali būti neribotai pratęstas, nurodė, jog toks teisinis reguliavimas neatleidžia kriminalinės žvalgybos subjektų, prokurorų, teikiančių prašymus (teikimus) dėl šios kriminalinės žvalgybos priemonės taikymo, ir teisėjų, priimančių sprendimus sankcionuoti tokių priemonių skyrimą (pratęsti jų taikymą), nuo pareigos įvertinti jos taikymo trukmės pagrįstumą, tikslingumą ir proporcingumą.[99] Vis dėlto toks Aukščiausiojo Teismo aiškinimas nepakeičia fakto, kad pagal KŽĮ informacijos kontrolę galima atlikti neribotą laiką. Taigi toks elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės (susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slaptos kontrolės) reglamentavimas KŽĮ neužtikrina Konvencijoje ir Konstitucijoje numatytų žmogaus teisių. Turėtų

[98] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 birželio 1 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015“, prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/44415389271611/2K-P-94-895/2015
[99] Žiūrėti išnašą 56: „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 25 d. apžvalga“.

būti KŽĮ nustatytas aiškus terminas, kaip tai yra padaryta BPK (tiksliau BPK 154 str. 4 d.), kur nekeliamas klausimas dėl žmogaus teisių užtikrinimo.

BPK 161 str. numatyta, kad asmeniui, kuriam buvo taikoma bent viena šiame skyriuje numatyta priemonė jam nežinant (tarp jų ir BPK 154 str.), baigus tokią priemonę taikyti turi būti pranešta apie ją. Pranešti būtina iškart, kai tai įmanoma padaryti nepakenkiant tyrimo sėkmei. Tuo tarpu pagal KŽĮ 5 str. 8 d., jeigu įgyvendinant kriminalinės žvalgybos kontrolę nustatoma, kad kriminalinės žvalgybos metu buvo pažeistos žmogaus teisės ir laisvės, apie tai informuojamas kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovas. Kriminalinės žvalgybos pagrindinės institucijos vadovas privalo informuoti asmenį apie jo atžvilgiu kriminalinės žvalgybos metu padarytus pažeidimus, išskyrus atvejus, kai pateikus tokią informaciją gali būti padaryta žala nebaigtiems kriminalinės žvalgybos tyrimams ar atskleista kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių tapatybė. Jeigu tuo metu pateikta tokia informacija gali padaryti žalos nebaigtiems kriminalinės žvalgybos tyrimams, ji tuoj pat turi būti pateikta baigus kriminalinės žvalgybos tyrimą. Taigi KŽĮ yra suformuota taisyklė, kad asmenims paprastai nepranešama apie jų atžvilgiu taikytą elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę (susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slaptą kontrolę), išskyrus atvejus, kai yra nustatomas žmogaus teisių pažeidimo faktas.

EŽTT byloje Klass prieš Vokietiją buvo keliamas klausimas, ar asmuo gali pateikti skundą dėl jo atžvilgiu taikytų slapto sekimo priemonių neturėdamas galimybės įvardinti konkrečios jį paveikusios priemonės. EŽTT pareiškė, kad Konvencijos efektyvumas reiškia, kad esant tam tikroms aplinkybėms, turima galimybė kreiptis į Europos žmogaus teisių komisiją. Jeigu tokios galimybės nebūtų, tai Konvencijos vykdymo efektyvumas būtų iš esmės susilpnintas. Konvencijos procesinės nuostatos, turint omeny, kad Konvencija ir jos institucijos buvo sukurtos apsaugoti asmenis, privalo būti taikomos tokiu būdu, kad asmenų skundų pateikimo procedūra būtų efektyvi. EŽTT atkreipia dėmesį, kad, kai valstybės institucijos slapto sekimo egzistavimą slepia nuo asmens, kurio atžvilgiu ši priemonė buvo taikoma, tokiu būdu nesudarydamos slaptų priemonių kvestionavimo galimybės, tai Konvencijos 8 str. numatytos teisės didžiąja dalimi yra paneigiamos. Yra galimybė atsirasti situacijai, kad asmens atžvilgiu taikant slaptas priemones yra nesilaikoma Konvencijos 8 str. arba netgi atimamos iš asmens šio straipsnio garantuojamos teisės, o asmuo net nesužino apie tai ir praranda teisę ginti savo teises tiek nacionaliniu lygmeniu, tiek Konvencijoje numatytose institucijose. EŽTT teigia, kad yra nepateisinama, jog Konvencijos garantuojamos teisės gali būti paneigiamos paprasto fakto – suinteresuoto asmens neinformavimu, kad yra pažeistos jo teisės. Teisė asmenims, potencialiai paveiktiems slaptų sekimo priemonių, kreiptis į Europos žmogaus teisių komisiją, yra išvedama iš Konvencijos 25 str., nes kitu atveju atsiranda rizika, kad Konvencijos 8 str. garantuojamos teisės bus paneigtos. EŽTT konstatavo, kad

susijusiems asmenims turi būti pranešta apie slaptą sekimą, kai tai įmanoma padaryti nepakenkus tyrimo tikslams.[100] Be to, EŽTT byloje Asociacija už Europos integraciją bei žmogaus teises ir Ekimdzhiev prieš Bulgariją argumentuodamas Konvencijos 8 str. pažeidimą nurodė, kad pagal Bulgarijos teisę asmenims, kuriems buvo taikomas slaptas sekimas, niekada ir jokiomis aplinkybėmis nepranešama apie tai, o tokia informacija laikoma slapta.[101] Taigi EŽTT nedviprasmiškai nurodė, kad asmenims, kurių atžvilgiu buvo taikomi slapti veiksmai (tarp jų ir informacijos kontrolė), privalo būti pranešama apie tokių priemonių taikymą, nes kitu atveju yra paneigiamos Konvencijos garantuojamos žmogaus teisės.

Konstitucijos 30 str. 1 d. įtvirtinta, jog „*asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą*“. Teisinėje valstybėje kiekvienam užtikrinama galimybė savo teises ginti teisme tiek nuo kitų asmenų, tiek nuo neteisėtų valstybės institucijų ar pareigūnų veiksmų, kad asmeniui turi būti garantuojama teisė turėti nepriklausomą ir nešališką ginčo arbitrą, kuris pagal Konstituciją ir įstatymus iš esmės išspręstų kilusį teisinį ginčą, kad šią teisę turi kiekvienas asmuo, kad asmeniui jo pažeistų teisių gynyba teisme garantuojama nepriklausomai nuo jo teisinio statuso, kad asmenų pažeistos teisės ir teisėti interesai teisme turi būti ginami nepriklausomai nuo to, ar jie yra tiesiogiai įtvirtinti Konstitucijoje, ar ne, kad asmens teisės turi būti ne formaliai, o realiai ir veiksmingai ginamos tiek nuo privačių asmenų, tiek nuo valdžios institucijų ar pareigūnų neteisėtų veiksmų. Teisė kreiptis į teismą yra absoliuti, šios teisės negalima apriboti ar paneigti, kad pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių ir laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme, kad teisės aktais gali būti nustatyta ir ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka, tačiau negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeistos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme.[102] Taigi Konstitucijoje yra įtvirtinta besąlygiška teisė asmeniui kreiptis į teismą.

Konstatuotina, kad toks reglamentavimas, kai asmeniui nėra pranešama apie jo atžvilgiu taikytą elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę (susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slaptą kontrolę) neatitinka EŽTT formuojamos praktikos ir Konstitucinio Teismo išaiškinimų. Tokia tvarka yra suvaržoma Konvencijos ir Konstitucijos garantuota teisė į gynybą. Taigi nėra užtikrinamos Konvencijoje ir Konstitucijoje įtvirtintos žmogaus teisės.

BPK 160 str. 2 ir 3 d., kaip ir KŽĮ 5 str. 7 d., yra reglamentuojama informacijos, gauta taikant slaptus tyrimo veiksmus (tarp jų 10 str. ir BPK 154 str. tvarka gauta informacija), sunaikinimo tvarka. Bendras principas, kad tyrimui nereikšminga informacija apie privatų asmens

[100] Žiūrėti išnašą 69: Case 5029/71.
[101] Žiūrėti išnašą 68: Case 62540/00.
[102] Žiūrėti išnašą 13: „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas“.

gyvenimą turėtų būti sunaikinama. Sprendimą dėl sunaikinimo priima (pagal BPK) arba atlieka sunaikinimo kontrolę (pagal KŽĮ) prokuroras.

EŽTT savo praktikoje ne kartą yra akcentavęs gautos informacijos taikant slaptus tyrimo veiksmus svarbą teisės į privatumą kontekste, pabrėždamas, kad įstatyme turi būti nustatytos aplinkybės, kuriomis gauti duomenys gali ar privalo būti sunaikinti[103]. Be to, EŽTT bylose Iordachi ir kiti prieš Moldovą ir Ekimdzhiev prieš Bulgariją, kuriose, kaip jau minėta, buvo nustatyti Konvencijos 8 str. pažeidimai, buvo akcentuotas nepakankamas informacijos kontrolės metu gautos informacijos sunaikinimo reglamentavimas arba byloje Chadimova prieš Čekiją buvo konstatuotas Konvencijos 8 str. pažeidimas todėl, kad nacionalinės institucijos nesiėmė pakankamų pastangų įrodydamos, jog visos garso kasetės, kuriose įrašyti pareiškėjos pokalbiai su jos advokatu, iš tiesų buvo sunaikintos[104]. Iš esmės galima teigti, kad informacijos sunaikinimas yra lygiai tiek pat svarbus žmogaus teisių užtikrinimo prasme, kiek ir tokios informacijos rinkimas.

Visai neseniai Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas pradėjo parlamentinį tyrimą dėl kriminalinės žvalgybos metu gautos informacijos panaudojimo. Šio komiteto pirmininkas Julius Sabatauskas kalbėdamas apie informacijos sunaikinimą kriminalinės žvalgybos metu akcentavo, kad skirtinguose kriminalinės žvalgybos subjektuose yra skirtingai taikomi KŽĮ 5 str. 7 d. reikalavimai, o Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojas Darius Raulušaitis teigė: *„<...> Informacija apie privatų asmens gyvenimą nesaugoma, bet vėlgi kyla klausimas, kas yra tas privatus asmens gyvenimas. Matyt, kiekvienas kriminalinės žvalgybos subjektas šiek tiek savaip vertina*“.[105] Tad, jeigu iš tikrųjų kriminalinės žvalgybos subjektai nesunaikina nereikšmingos tyrimui informacijos apie privatų asmens gyvenimą, tai vėlgi iškyla klausimas dėl teisės į privatumą užtikrinimo. Iš esmės šį klausimą galima kelti ne tik kalbant apie kriminalinę žvalgybą, tačiau ir apie baudžiamąjį procesą, juo labiau, kad teisminėje praktikoje jau yra konstatuota informacijos nesunaikinimo atvejų, tačiau teismo tai yra vertinama, kaip neesminiai proceso pažeidimai: *„Kasatorius pagristai nurodo ikiteisminio tyrimo metu padarytus kai kuriuos procesinius pažeidimus, kaip antai: nėra jo telefoninių pokalbių pasiklausymo įrašų sunaikinimo akto; <...>. Teisėjų kolegijos nuomone, minėti procesiniai pažeidimai yra formalūs, procesinės prievartos priemonės buvo taikytos teisėtai – gavus ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį, tik jas taikant negauta tiriamai nusikalstamai veikai reikšmingų duomenų. Taigi kasatoriaus nurodyti procesiniai pažeidimai nėra esminiai, nes jais nebuvo suvaržytos įstatymo garantuotos kaltinamojo teisės ir tai nesukliudė teismui išsamiai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį*

[103] Žiūrėti išnašą 69: Case 5029/71.
[104] Case 50073/99, Chadimova v. Czech Republic, 2006.
[105] „Tarnybos skirtingai supranta, kokią kriminalinės žvalgybos informaciją saugoti, kokią – naikinti“, www.15min.lt., spalio 7, 2015, http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tarnybos-skirtingai-supranta-kokia-kriminalines-zvalgybos-informacija-saugoti-kokia-naikinti-56-532535#.VhUezO1cbD0.gmail.

(BPK 369 straipsnio 3 dalis)".[106] Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta šioje pastraipoje, galima kelti dar vieną klausimą, tai elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės metu gautos informacijos subjektyvus ikiteisminio tyrimo pareigūno vertinimas. Kartais klausantis telefoninių pokalbių pareigūnui sunku nustatyti, kuri pokalbio dalyvių pateikiama informacija yra tyrimui reikšminga, o kuri nesusijusi su tyrimu, pavyzdžiui, kai yra kontroliuojami kalintys ar kalėję asmenys, tai jų kalbėjimo leksika ir vartojami žargonai yra ypatingai specifiniai, tad pareigūnui reikalinga turėti specialių žinių apie tokį kalbėjimą, nusikalstamų susivienijimų nariai dažnai vartoja slapyvardžius ir šneka konspiruotai arba pasitaiko atvejų, kai kontroliuojami asmenys apie tyrimui reikšmingus dalykus šnekasi su žmonomis ar meilužėmis, tad visa tai pareigūnas turi suprasti, įvertinti ir priimti sprendimą dėl tokios informacijos reikšmingumo. Žinoma, *„tik teismas, protokole išdėstytus duomenis bei garso įrašo turinį vertindamas kartu su kitomis byloje nustatytomis aplinkybėmis ir ištirtais įrodymais, gali pripažinti teisiškai reikšmingais atsakant į klausimą, ar asmuo padarė nusikalstamą veiką.“*[107], tačiau pirminį informacijos vertinimą, t. y. sprendimą kokia informacija bus įtrauka į ikiteisminio tyrimo medžiagą, priima ikiteisminio tyrimo pareigūnas (arba prokuroras). Tad, kaip D. Raulušaitis ir paminėjo, tam tikra informacija pareigūnų yra vertinama skirtingai. Taigi, galima teigti, kad nėra taip paprasta įvertinti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinio, kaip iš pirmo žvilgsnio gali tai pasirodyti, tačiau vis dėlto turi būti griežtai laikomasi principo – sunaikinti tyrimui nereikšmingą informaciją apie privatų asmens gyvenimą, nes kitu atveju gali būti pažeista žmogaus teisė į privatų gyvenimą.

Toliau analizuojant šią temą, būtina paminėti vienintelę EŽTT byla, kurioje buvo vertinamas telefoninių pokalbių pasiklausymas (elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės) Lietuvoje – tai Drakšas prieš Lietuvą.[108] EŽTT nebuvo nustatyta Konvencijos 8 str. pažeidimų dėl pareiškėjo telefoninių pokalbių pasiklausymo (vertinta informacijos kontrolė panaudojant technines priemones specialia tvarka pagal tuometinį Operatyvinės veiklos įstatymą), tačiau nustatytas Konvencijos 8 str. pažeidimas dėl to, kad nebuvo užtikrintas įstatymuose numatytas konfidencialumas ir žiniasklaidai buvo nutekintas vienas telefoninis pokalbis tarp tuometinio Lietuvos Respublikos Prezidento Rolando Pakso rėmėjo Jurijaus Borisovo bei pareiškėjo Algirdo Drakšo bei iki šiol Lietuvos teisėsaugos institucijų neišsiaiškinta, kas nutekino šį pokalbį. Galima teigti, kad elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės metu surinktos informacijos paviešinimas žiniasklaidos priemonėmis visada kelią grėsmę teisėtam žmogaus privatumui. EŽTT sprendime Craxi (Nr. 2) prieš Italiją konstatavo, kad nemažos apimties telefoninių pokalbių ištraukų (kai kurios nebuvo tirtos teismo

[106] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2013", prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/92091185178734/2K-194/2013
[107] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 11 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-405/2011", prieiga per internet: http://eteismai.lt/byla/96277346940694/2K-405/2011
[108] Case 36662/04, Drakšas v. Lithuania, 2012.

posėdyje) paviešinimas spaudoje pažeidė proporcingumo principą, o tuo pačiu Konvencijos 8 str. Buvo akcentuota, kad pokalbių turinio paskelbimas spaudoje neatitiko būtinojo socialinio poreikio ir kad viešasis interesas gauti informaciją apima tik tas bylos detales, kurios yra susijusios su pareikštais kaltinimais[109]. Taigi, nors EŽTT nenustatė Konvencijos pažeidimo dėl informacijos kontrolės, vadovaujantis tuometiniu Operatyvinės veiklos įstatymu, tačiau, kaip matyti, EŽTT griežtai vertina teisėtą ar neteisėtą informacijos paviešinimą žiniasklaidoje, konstatuodamas Konvencijos 8 str. pažeidimus. Tad nors šioje vietoje negalėtume įžvelgti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės reglamentacijos problemų (nes pokalbis buvo paviešintas neteisėtai), tačiau EŽTT pabrėžė ypatingą svarbą gautos informacijos proporcingam panaudojimui ir šios informacijos konfidencialumo užtikrinimui.

Šiame darbe jau ne kartą akcentuota pranešimo apie taikytą elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę svarbą žmogaus teisių apsaugos prasme. Konstatuota, kad BPK reglamentavimas lyg ir nekelia problemų, o KŽĮ turėtų būti keistinas numatant įpareigojimą pranešti apie informacijos kontrolę asmeniui, kurio atžvilgiu ši buvo taikoma. Tačiau analizuojant šį aspektą teisinėje literatūroje galima surasti, kad yra keliama tokia problema: „*Pranešti būtina iškart, kai tai įmanoma padaryti nepakenkiant tyrimo sėkmei. Tačiau net ir tokiu atveju išlieka tam tikra žmogaus teisių apsaugos problema, nes pranešama tik vienam asmeniui, o kiti asmenys, su kuriais kontroliuojamas asmuo komunikavo, gali nesužinoti, kad yra padaryti jų pokalbių ar kitokios elektroninių ryšių tinklais siųstos ar gautos informacijos įrašai. Pastarieji asmenys ar bent jau dauguma jų jokių neteisėtų veiksmų nebuvo atlikę, nepaisant to, jų susižinojimas su tam tikru asmeniu buvo kontroliuojamas*“[110]. Toliau gilinantis galima kelti ir daugiau klausimų, kaip vertinti situacijas, kai pavyzdžiui, telefonu ar kompiuteriu naudojasi ne tik kontroliuojamas asmuo, bet ir kiti asmenys, arba pradėjus skambinti, esant šaukimo signalui, tačiau dar nesujungus pokalbio dalyvių, yra įrašomi kitų, šalia kontroliuojamo asmens telefono esančių, asmenų pokalbiai ir pan. Autoriaus manymu, kažin ar būtų racionalu ir proporcinga teisėsaugos institucijų darbo laiko ir efektyvumo prasme pranešti visiems su kontroliuojamu asmeniu kontaktavusiems asmenims, nes tokių gali būti šimtai ar net tūkstančiai. Žinoma, vertėtų pasvarstyti, ar vis dėlto nereikėtų pranešti su kontroliuojamu asmeniu nuolatos kontaktavusiems šio asmens šeimos nariams, verslo partneriams ar kitiems asmenims, kurie palaiko kažkokios formos nuolatinius santykius su kontroliuojamu asmeniu, jeigu yra pagrindo manyti, kad buvo pažeistos šių asmenų teisės ir laisvės. Šis aspektas nebuvo nagrinėtas EŽTT praktikoje, nors EŽTT ne kartą yra pabrėžęs, kad būtina pranešti asmeniui apie tai, kad jo atžvilgiu buvo taikyti slapti tyrimo veiksmai. Tad

[109] Case 25337/94, Craxi (no. 2) v. Italy, 2003.
[110] Žiūrėti išnašą 51: Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas, Pranas Kuconis, 267.

Konvencijos prasme nepranešimas asmenims, kurie kontaktavo su kontroliuojamu asmeniu ir kurių pokalbiai buvo užfiksuoti, nėra teisės į privatumą pažeidimas.

Vis dėlto toliau analizuojant pranešimo apie taikytas priemonę esmę, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad BPK 161 str. nėra nurodyta, kokia informacija turi būti pateikta asmeniui pranešime apie taikytas priemones. Žinoma, turi būti įvardinta, kuriame BPK straipsnyje numatyta procesinė prievartos priemonė buvo taikoma, bet, pavyzdžiui, ar reiktų nurodyti laikotarpį, per kurį buvo taikyta priemonė, kokie nusikaltimai buvo tiriami ikiteisminio tyrimo metu, ikiteisminio tyrimo numeris, ar turėtų būti išaiškinta apskundimo teisė? Generalinio prokuroro rekomendacijose teigiama: „*Pranešime asmeniui nurodoma tik tai, kad ikiteisminio tyrimo metu jo atžvilgiu buvo taikyta procesinė prievartos priemonė ir įvardijama kokia*“[111]. Visgi manytina, kad bent jau laikotarpis, kurį buvo taikomas slaptas tyrimo veiksmas (tarp jų ir elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas) ir ikiteisminio tyrimo numeris, turėtų būti nurodyti pranešime. Ikiteisminiai tyrimai kartais trunka ir po kelis metus, tad žmogus gavęs tokį pranešimą negali suprasti, kada ši priemonė buvo taikyta bei nenurodant net ikiteisminio tyrimo numerio, apsunkinama apskundimo galimybė. Tokiu atveju asmuo turi pats kreiptis į teisėsaugos institucijas siekdamas gauti daugiau informacijos apie jo atžvilgiu taikytas priemones.

Dar vienas įdomus klausimas, ar turėtų būti asmeniui pranešama, kai ikiteisminio tyrimo metu, esant pagrindui, yra gaunama teisėjo nutartis dėl informacijos kontrolės, tačiau nespėjus šios priemonės taikyti, tyrimo aplinkybės pasikeičia ir šios priemonės taikymas praranda tikslingumą. Faktiškai tokia priemonė nebuvo taikyta, tačiau tokia teisė ikiteisminio tyrimo pareigūnui teismo buvo suteikta. Analizuojant BPK 161 str. pavadinimą – „*Pranešimas asmeniui apie jam taikytas priemones*“ ir šio straipsnio 1 d. („*buvo taikoma*“), galima daryti išvadą, kad asmeniui turėtų būti pranešta tik apie faktiškai taikytus tyrimo veiksmus, nes tik faktiškai taikant tyrimo veiksmą yra ribojama žmogau teisė į privatumą, o ne tokios teisės turėjimas jos nerealizuojant. Šie pranešimo apie taikytus slaptus tyrimo veiksmus aspektai yra svarbūs žmogaus teisių apsaugos prasme, tačiau neesminiai. Svarbiausia, kad įstatymuose būtų įtvirtinta principas visada pranešti asmeniui apie jo atžvilgiu taikytas slaptas procesines prievartos priemones, kas ir yra numatyta BPK 161 str. garantuojant Konvencijoje ir Konstitucijoje numatytas žmogaus teises. Nors, kita vertus, BPK 161 str. ar Lietuvos Respublikos generalinio rekomendacijos, turėtų būti tobulinamos plačiau įvardijant, kokia informacija privalo būti pateikta pranešime.

Taikant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą gautos informacijos panaudojimas kitoje baudžiamojoje byloje yra reglamentuojamas BPK 162 str. Tokia informacija, kuri gauta taikant procesines prievartos, yra reikšminga tiriant ne

[111] Žiūrėti išnašą 28: „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. I – 383”.

tas nusikalstamas veikas, dėl kurių buvo sankcionuotas prievartos priemonė, mokslinėje literatūroje vadinama „*atsitiktinai gauta informacija*“. Viename baudžiamajame procese atsitiktinai gauta faktinė informacija – tai informacija ar žinios apie faktus, taip pat faktiniai duomenys, kurie gauti teisėtai paskyrus ir pritaikius konkrečią procesinės prievartos priemonę, tačiau dalykiniu ar personaliniu požiūriais nesusiję su konkrečiame baudžiamajame procese tiriama nusikalstama veika.[112] Analizuojant BPK 162 str. visų pirma kelia klausimą šiame straipsnyje vartojama sąvoka „*informacija apie privatų asmens gyvenimą*“. Atsižvelgiant į šiame darbe jau išanalizuotos šios sąvokos turinį, darytina išvada, kad informacija apie privatų asmens gyvenimą – tai žinios, kurios apskritai neturėtų dominti baudžiamojo persekiojimo institucijų, nes jos neturi ir negali turėti nieko bendra su nusikalstama veika arba, jei tokia informacija pakliūva į baudžiamąjį procesą, vadovaujantis BPK 161 str., privalo būti nedelsiant sunaikinta. [113] Taigi BPK 162 str. yra netiksliai vartojama informacijos apie privatų asmens gyvenimą sąvoka tikrąja prasme. Autoriaus nuomone, teisingiau būtų vartoti sąvoką „procesinių prievartos priemonių taikymo metu gauta informacija“ arba kitokius pasakymus, kurie leistų suprasti, kad tai yra informacija, gauta vykdant ikiteisminį tyrimą, ir gali turėti reikšmės kituose baudžiamuosiuose procesuose.

EŽTT yra pasisakęs, kad elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė (sankcionavimas, termino pratęsimas, gautos informacijos panaudojimas ir t. t.) turi būti reglamentuojama „įstatymu, kuris yra itin tikslus (tiksliai apibrėžtas)[114]“. BPK 162 str. nėra suformuluoti aiškūs kriterijai, kada, kontroliuojant elektroninių ryšių tinklus (ar taikant kitas procesines prievartos priemones) gautą informaciją, galima naudoti kitame baudžiamajame procese, tik pasakyta, kad informacija „*ikiteisminio tyrimo metu gali būti panaudota kitoje baudžiamojoje byloje tik aukštesniojo prokuroro nutarimu. Jeigu baudžiamoji byla yra teismo žinioje, sprendimas dėl informacijos panaudojimo kitoje baudžiamojoje byloje priimamas ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi*“. Iš BPK 162 str. aišku tik tiek, kad sprendimą priima ikiteisminio tyrimo metu prokuroras, o teisminio nagrinėjimo metu teismas. Analizuojant Aukščiausiojo Teismo jurisprudenciją galima rasti aiškesnius informacijos panaudojimo kriterijus. Pakankamai aišku, kai kitame baudžiamajame procese tiriama ar nagrinėjama ne mažesnio pavojingumo nusikalstama veika. Šiuo aspektu Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs: *„Paprastai toks leidimas gali būti duodamas, jeigu ir kitame procese nagrinėjimo dalyką sudaro nemažesnio pavojingumo nusikalstama veika.“*[115] arba *„Jeigu šios kitos nusikalstamos veikos pateko į kategoriją veikų, nurodytų OVĮ (įstatymas, galiojęs operatyvinių veiksmų nagrinėjamoje byloje*

[112] Remigijus Merkevičius „Baudžiamajame procese atsitiktinai gautos faktinės informacijos panaudojimas kitame baudžiamajame procese (I)“, iš „*Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui - 10 metų*“, (Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2011): 422.
[113] Ibid. 411, 412.
[114] Žiūrėti išnašą 68: Case 9208/05.
[115] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 9 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-120/2008”, prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/200041204699992/2K-526/2008

atlikimo metu) nuostatose ir sudarančių pagrindą pagal įstatymą atlikti operatyvinį veiksmą, tai dėl jų gauta informacija gali būti kaip įrodymai naudojama ir kituose baudžiamuosiuose procesuose. Antai kasacinės instancijos teismo praktikoje yra konstatuota, kad įstatymų pažeidimu paprastai nelaikytinos situacijos, kai atliekant operatyvinius veiksmus dėl galbūt daromų vienos rūšies nusikalstamų veikų atsiranda pagrindas manyti, kad gali būti daromi ir kitos rūšies ne mažiau pavojingi nusikaltimai, ir nusprendžiama atliekant operatyvinius veiksmus patikrinti ir naujai paaiškėjusią informaciją.“[116] Atkreiptinas dėmesys, kad Aukščiausiasis Teismas 2009-05-19 nutartyje išaiškino, kad BPK 162 str. turi būti vadovaujamasi tiek tuo atveju, kai informacija renkama pagal BPK, tiek pagal OVĮ[117] (dabartinis KŽĮ). Tačiau analizuojant Aukščiausiojo Teismo praktiką dėl informacijos panaudojimo, kai gauti duomenys dėl nusikalstamų veikų, kurios nepatenka į KŽĮ 8 str. ar 154 str. 1 d. kategorijas, darytina išvada, kad Aukščiausiojo Teismo praktika nėra nuosekli. Aukščiausiasis Teismas 2008-10-07 nutartyje nurodė: *„Jeigu teisėtai ir pagrįstai sankcionuoto operatyvinio tyrimo metu gaunami duomenys dėl veikos, nenumatytos Operatyvinės veiklos įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje, tokie duomenys yra gauti teisėtu būdu ir atitinka įrodymams keliamus reikalavimus.“*[118] Ši nuostata yra pakartota Aukščiausiojo Teismo 2010-05-04 sprendime, o 2010-09-21 nutartyje pabrėžė: „*teisėtu būdu gauti duomenys tiriant sunkų nusikaltimą gali būti naudojami įrodinėjant lengvesnę nusikalstamą veiką.*“[119] Tuo tarpu 2015-06-01 nutartyje buvo pateiktas kitoks išaiškinimas nei paminėtose nutartyse: *„Kitaip duomenų pripažinimo įrodymais ir jų naudojimo baudžiamajame procese aspektu vertintina situacija, kai atliekant slaptą telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolę gaunami ir tam tikri duomenys, leidžiantys įtarti apie kitas asmens (asmenų) daromas nusikalstamas veikas, kurios nepatenka į kategoriją nusikalstamų veikų, dėl kurių pagal OVĮ galėjo būti atliekamas minėtas operatyvinio tyrimo veiksmas.“*

Taigi duomenys, gauti atliekant slaptą telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolę ir leidžiantys įtarti apie kitas asmens (asmenų) daromas nusikalstamas veikas, kurios nepatenka į kategoriją nusikalstamų veikų, dėl kurių pagal OVĮ galėjo būti atliekamas šis operatyvinio tyrimo veiksmas, atsižvelgiant į tai, kad buvo nesilaikoma ir kitų įstatymuose įtvirtintų šios informacijos panaudojimo kitame baudžiamajame procese taisyklių, gali būti ir nepripažinti įrodymais pagal BPK ir jais gali būti nesiremiama nagrinėjant baudžiamąją bylą. Šiuo atveju turi būti vertinama ir tai, ar tokių duomenų naudojimas

[116] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 30 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-178/2012“, prieiga per internetą: http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=6a283458-f201-4980-8eeb-1396f4d2c223
[117] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 19 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225/2008“, prieiga per internetą: http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=33305
[118] "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 7 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-350/2008“, prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/229314429994585/2K-350/2008
[119] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugsėjo 21 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-385/2010“, prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/209694132055187/2K-385/2010

baudžiamajame procese, grindžiant teismo sprendimą, gali (negali) būti laikomas nepagrįstu asmens teisės į privatumą suvaržymu, pažeidžiančiu proporcingumo reikalavimus.[120]*“* Iš šių Aukščiausiojo Teismo nutarčių matyti, kad nors iš pradžių teismas buvo suformavęs nuostatą, kad teisėtu būdu gauti duomenys gali būti naudojami ir kitame procese dėl lengvesnių nusikalstamų veikų, tačiau paskutiniąja nutartimi savo poziciją pakeitė nurodydamas, kad duomenys, gauti atliekant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę ir leidžiantys įtarti apie kitas nusikalstamas veikas, kurios nepatenka į kategoriją nusikalstamų veikų, dėl kurių galima taikyti KŽĮ 10 str. (tad suprastina, kad taip pat ir į 154 str. 1 d. numatytų nusikalstamų veikų kategorijas), atsižvelgiant į tai, kad buvo nesilaikoma ir kitų įstatymuose įtvirtintų šios informacijos panaudojimo kitame baudžiamajame procese taisyklių, gali būti ir nepripažinti įrodymais pagal BPK ir jais gali būti nesiremiama nagrinėjant baudžiamąją bylą. Ne visai aiški sąvoka „*atsižvelgiant į tai, kad buvo nesilaikoma ir kitų įstatymuose įtvirtintų šios informacijos panaudojimo kitame baudžiamajame procese taisyklių“,* kuri nėra plačiau paaiškinta Aukščiausiojo Teismo. Žinoma, Aukščiausiasis Teismas šioje nutartyje akcentavo proporcingumo vertinimą kiekvienu atveju sprendžiant dėl informacijos panaudojimo, tačiau lieka ne visiškai aišku kokios konkrečiai taisyklės turi būti pažeistos, kad gauti duomenys būtų nelaikytini įrodymais.

Taigi BPK turėtų būti numatyti aiškūs ir apibrėžti kriterijai, kada vykdant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę gautą informaciją viename baudžiamajame procese galima būtų panaudoti kitame procese, nes dabartinę situaciją (BPK 162 str. nenumatyti kriterijai, o Aukščiausiojo Teismo aiškinimas nėra nuoseklus), autoriaus nuomone, galima būtų įvardinti kaip reglamentavimo spragą. Tad neišsamus reglamentavimas šioje srityje gali sudaryti prielaidas žmogaus teisės į privatumą pažeidimams.

Teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą yra ginama Konstitucijos, Konvencijos ir eilės kitų teisės aktų. Tačiau ginant visuomenę ir užtikrinant jos interesus, kartais būtina suvaržyti atskirų jos narių pagrindines teises ir laisves. JAV Prezidentas Tomas Džefersonas yra pasakęs: „*kas aukoja laisvę vardan saugumo, praras abu dalykus*“. Taigi, reziumuojant šiame skyriuje išanalizuotą informaciją, galima teigti, kad Lietuvoje esamas elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo reglamentavimas ir praktinis taikymas nepakankamai užtikrina Konstitucijoje, Konvencijoje ir BPK saugomas žmogaus teises. Tad įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į EŽTT sprendimus, turėtų tobulinti informacijos kontrolės reglamentaciją. Esant dabartinei situacija yra didelė tikimybė, kad Lietuva EŽTT pralaimėtų teisinį ginčą, jeigu būtų skundžiamas informacijos kontrolės teisinis reguliavimas Lietuvoje.

[120] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 1 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015“, prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/44415389271611/2K-P-94-895/2015

3. VISUOMENĖS POŽIŪRIS Į PRIVATAUS GYVENIMO NELIEČIAMUMO TEISĘ IR ELEKTRONINIŲ RYŠIŲ TINKLAIS PERDUODAMOS INFORMACIJOS KONTROLĘ

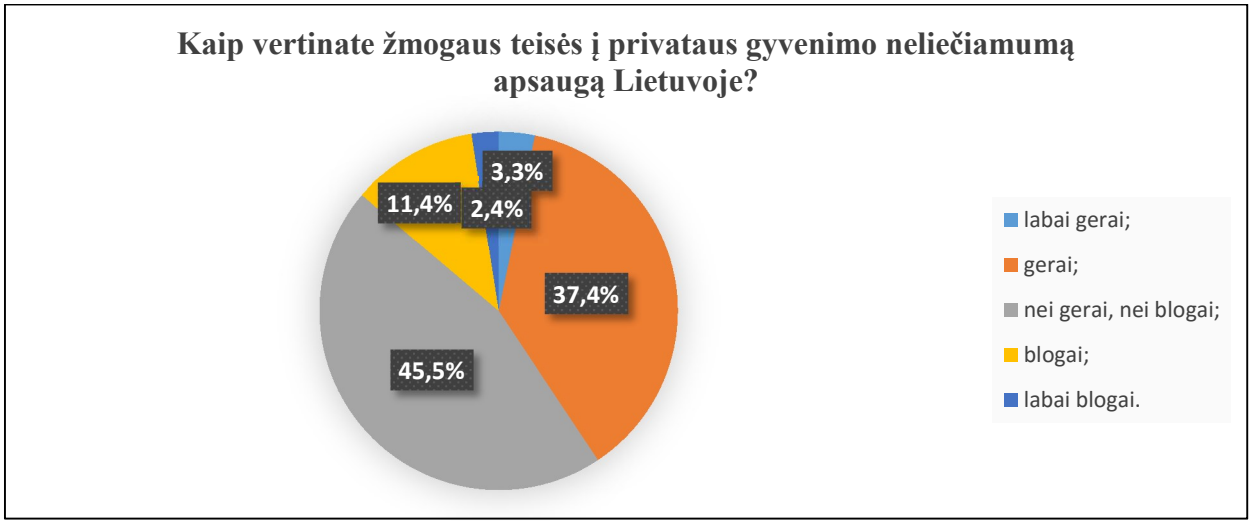
Pastaruoju metu viešojoje erdvėje dažnai diskutuojama apie elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos reglamentaciją ir taikymą Lietuvoje. Žiniasklaidoje yra plačiai nušviečiami išaiškėję teisėsaugos institucijų vykdyti telefoninių pokalbių pasiklausymai, aptariami informacijos kontrolės mastai, keliami klausimai, ar Lietuvoje teisėsaugos institucijos piktnaudžiauja informacijos kontrolės galimybėmis, ar yra pagrįstai varžomos asmenų teisė į privatumą ir pan. Kaip yra pažymėta Žmogaus teisių stebėjimo instituto: „*Pastaruoju metu išaiškėjo gana dideli teisėsaugos atliekamos elektroninių ryšių kontrolės mastai. Didžiausią grėsmę žmogaus teisei į privataus gyvenimo gerbimą kelia elektroninių ryšių priemonėmis perduodamos informacijos perėmimas.*[121]" Taigi, galima teigti, kad šiuo metu ši tema yra ypatingai aktuali visuomenei. Tad rengiant šį darbą buvo atlikta asmenų apklausa anketavimo būdu, siekiant nustatyti visuomenės požiūrį į privataus gyvenimo teisės užtikrinimą, elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, kaip priemonę atskleidžiant nusikalstamas veikas, teisėsaugos institucijas, vykdančias informacijos kontrolę, ir šios procesinės prievartos priemonės mastus Lietuvoje bei palyginti su anksčiau atliktais panašaus pobūdžio tyrimais.

Atliekant tyrimą respondentams buvo užduoti penki klausimai[122]: „Kaip vertinate žmogaus teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą apsaugą Lietuvoje?"; „Ar elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas (telefoninių pokalbių pasiklausymas, elektroninio pašto laiškų perėmimas ir pan.) pateisinama siekiant išsiaiškinti nusikalstamas veikas?"; „Ar teisėsaugos institucijų pareigūnai piktnaudžiauja taikydami elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę?"; „Ar esate tiesiogiai susidūręs su teisėsaugos institucijų pareigūnų piktnaudžiavimu, šiems vykdant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę?"; „Ar žinote elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės mastą (skaičių žmonių, kurių atžvilgiu buvo atliekama informacijos kontrolė) per metus Lietuvoje?".

[121] Žmogaus teisių stebėjimo institutas „Privataus gyvenimo ribojimas elektroninių ryšių srityje nusikaltimų tyrimo tikslais: problemos ir galimi sprendimai", prieiga per internetą: https://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20dokai/Priv_gyvenimo_ribojimas_el_rysiu_srityje_tiriant_nus20050227_web.pdf.

[122] Tyrimas buvo atliktas laikotarpiu nuo 2015 m. spalio 21 d. iki 2015 m. spalio 25 d. Anketavimo būdu buvo atlikta asmenų apklausa. Pasinaudojus internetiniu tinklapiu www.apklausk.lt buvo sukurta anketa ir išsiųsta šios apklausos anketos nuoroda (https://www.apklausk.lt/s/56291a14e0230) 300 asmenų, iš kurių tyrime sutiko dalyvauti ir anketą užpildė 123 respondentai. Siekiant nustatyti plačiosios visuomenės nuomonę, respondentai buvo parinkti atsitiktinai, t. y. buvo apklausti įvairaus amžiaus, išsilavinimo, užimtumo, lyties ir t. t. asmenys. Žiūrėti – Priedas Nr. 4.

Klausimas Nr. 1.

Taigi iš pirmosios diagramos galima teigti, kad visuomenė teigiamai vertina teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą apsaugą Lietuvoje (86,2 proc: labai gerai ir gerai – 40,7 proc. ir nei gerai, nei blogai – 45,5 proc.). Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimo centro „Vilmorus“ (toliau – „Vilmorus“) 2004 m. lapkričio 11 – 14 d. buvo atliktas tyrimas „Žmogaus teisių padėtis ir žmogaus teisių apsaugos sistemos vertinimas“[123], kurio metu buvo užduotas analogiškas klausimas. Taigi palyginkime – 2004 m. tik 57 proc. visuomenės teigiamai vertino teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą užtikrinimą (labai gerai ir gerai – 22,9 proc. ir nei gerai, nei blogai – 34,1 proc.). Tad per daugiau nei dešimtmetį visuomenės nuomonė pasikeitė, visuomenė pradėjo labiau suvokti šios teisės turinį ir dauguma visuomenės pradėjo manyti, kad ši teisė yra užtikrinama.

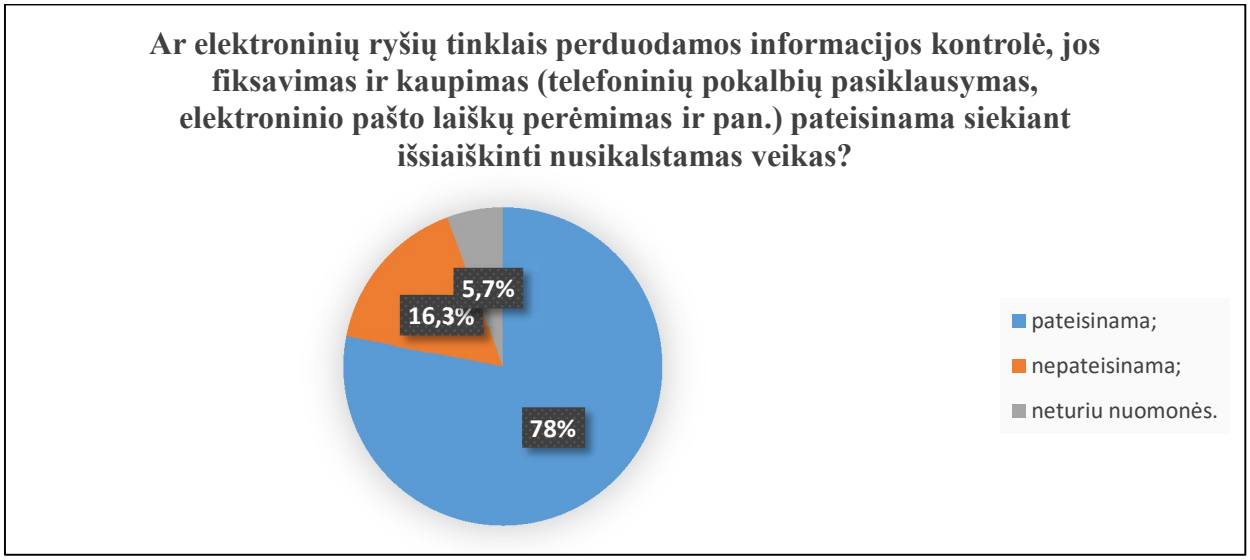
2010 m. Žmogaus teisių stebėjimo instituto užsakymu „Vilmorus“ atlikto tyrimo duomenimis[124], teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą, respondentų manymu, yra labiau pažeidžiama nei žodžio laisvė ar teisė dalyvauti politiniame gyvenime ir šiuo atžvilgiu daugiau nusileido tik teisei į teisingą teismą ir teisei į asmens saugumą. Tokie tyrimo rezultatai rodo, kad visuomenė vis labiau vertina privatumą ir suvokia tai kaip pakankamai svarbią teisę, kurios apsaugai turi būti skiriamas deramas dėmesys[125].

[123] Tyrimas atlikto JTVP programos „Parama įgyvendinant Nacionalinį žmogaus teisių veiksmų planą“ užsakymu Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“, „Žmogaus teisių padėtis ir žmogaus teisių apsaugos sistemos vertinimas. Reprezentatyvi gyventojų apklausa 2004 m. lapkričio 11–14 d., N = 1000“, (Vilnius, 2004), prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0126838.doc.

[124] Tyrimą Žmogaus teisių stebėjimo instituto užsakymu atliko Visuomenės nuomonės ir tyrimų centras „Vilmorus“„Kaip visuomenė vertina žmogaus teisių padėtį Lietuvoje. Reprezentatyvi gyventojų apklausa 2010 m. lapkričio 3–15 d., N = 1000”, (Vilnius, 2010), prieiga per internetą: <http://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20dokai/Vilmorus_Apklausos_Rezultatai_20101210.pdf>

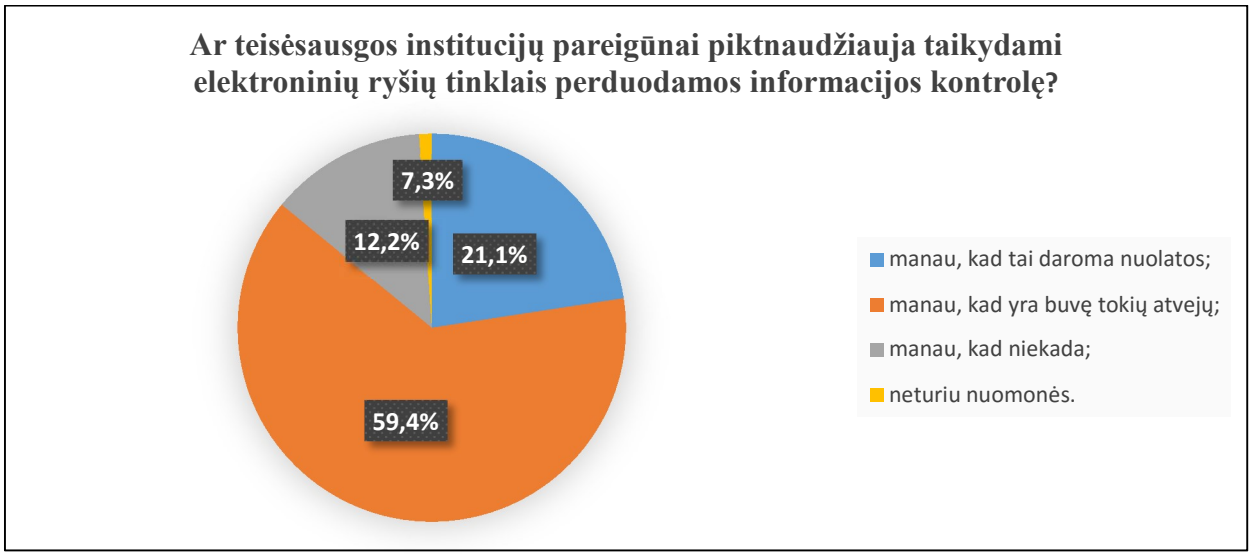
[125] Lina Beliūnienė et al., *Aktualiausios žmogaus teisių užtikrinimo Lietuvoje 2008-2013 m. problemos: teisinis tyrimas* (Vilnius: Teisės institutas,2014),71.

Klausimas Nr. 2.

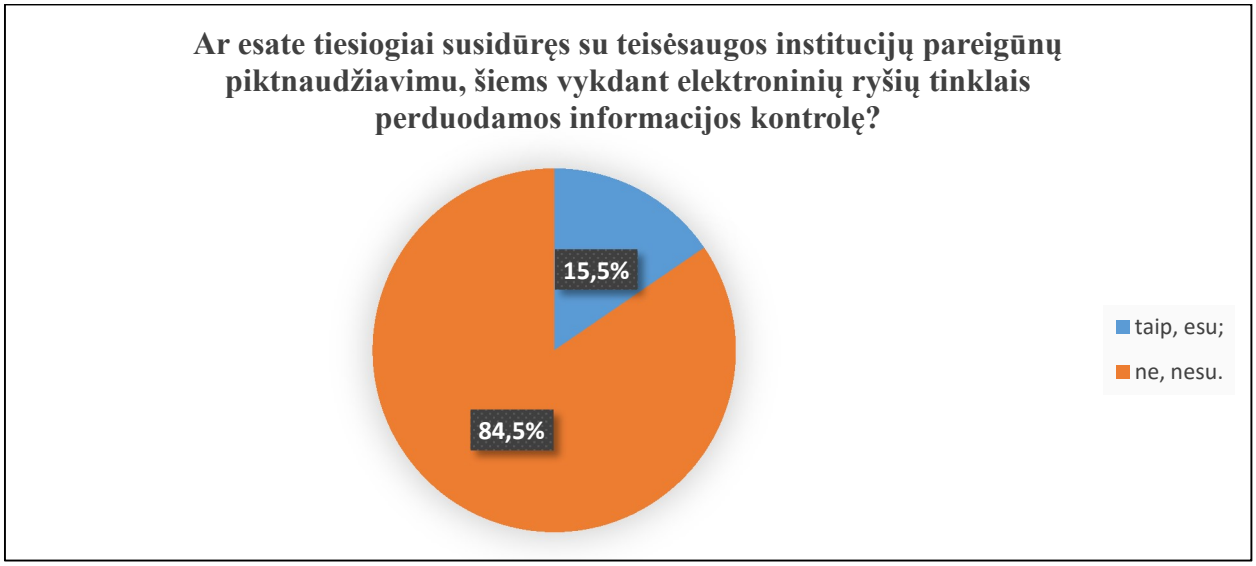

Iš šių duomenų galima daryti išvadą, kad nors dauguma visuomenės (78 proc.) pritaria elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolei nusikalstamų veikų tyrimo tikslais, tačiau nepritariančiųjų ir neturinčiųjų nuomonės apie tai procentas (22 proc.: 16,3 proc. ir 5,7 proc.) taip pat yra pakankamai nemažas. Tai rodo, kad dalis visuomenės nėra pakankamai informuota apie slaptų tyrimo veiksmų svarbą atliekant kriminalinės žvalgybos ar ikiteisminius tyrimus ir nesuvokia tokių priemonių naudos, išaiškinant nusikalstamas veikas. Visuomenei turėtų būti labiau nušviesta, kad korupcinių nusikaltimų, organizuotų susivienijimų daromų nusikaltimų ir t. t. išaiškinimas labai apsunkėtų arba iš viso taptų neįmanomas netaikant slaptų tyrimo veiksmų (tarp jų ir elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės). Tad, nors visuomenės sąmoningumo lygį šiuo klausimu galima vertinti teigiamai, tačiau dalis žmonių vis dar nesupranta informacijos kontrolės naudos nusikaltimų išaiškinimui.

Klausimas Nr. 3.

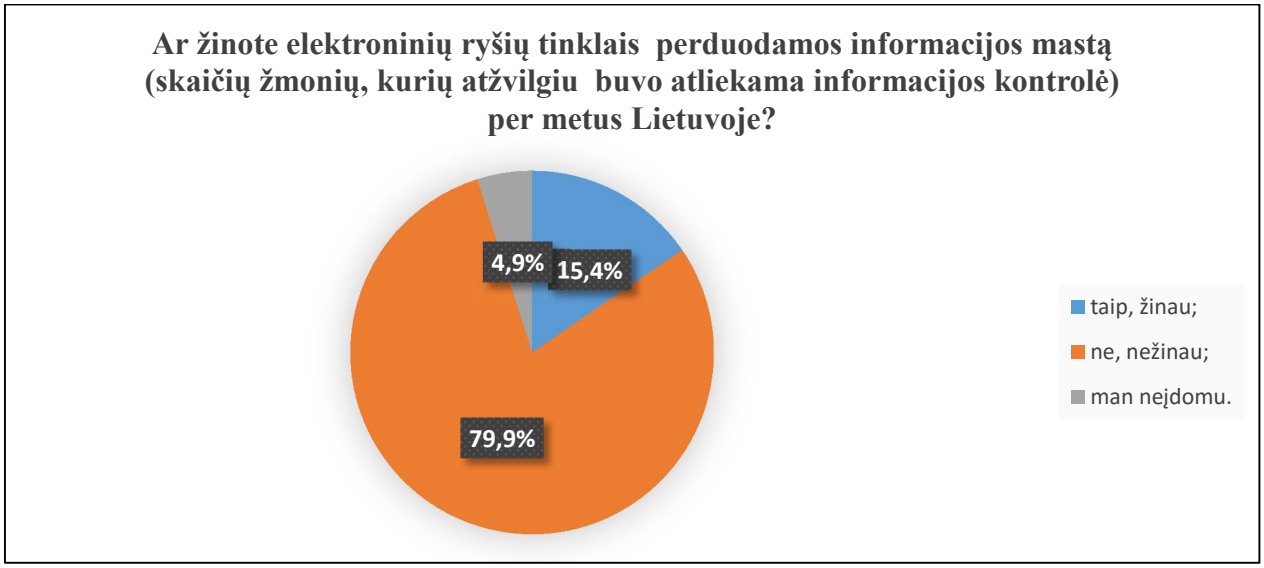
Klausimas Nr. 4.

Apibendrinant „Klausimas Nr. 3“ ir „Klausimas Nr. 4“ diagramose gautus duomenis konstatuotina, kad visuomenėje yra ypatingai neigiamai žiūrima į teisėsaugos institucijas dėl vykdomos elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės. Net 80,5 proc. mano, kad teisėsaugos institucijų pareigūnai piktnaudžiauja vykdydami informacijos kontrolę. Dar kartą akcentuotina, kad tai išskirtinai didelis procentas respondentų. Žinoma, tokiam požiūriui įtakos turėjo plačiai žiniasklaidoje nušviestas žurnalistų telefoninių pokalbių kontrolės atvejis bei visuomenei žinomų žmonių neigiami pasisakymai vertinant informacijos kontrolę. Tačiau dar labiau stebina, kad net 15,5 proc. apklaustųjų patys tiesiogiai yra susidūrę su pareigūnų piktnaudžiavimu. Taigi, tokia visuomenės nuomonė teisėsaugos institucijoms turėtų kelti susirūpinimą, nes visuomenė mano, kad teisėsaugos institucijų taikomi tyrimo metodai (konkrečiau elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė) pažeidžia asmenų teisėtą privatumą. Be to, Žmogaus teisių stebėjimo instituto išleistoje Žmogaus teisių įgyvendinimo 2011–2012 m. analitinėje apžvalgoje viena iš probleminių teisės į privatumą sričių išskirta privatumo apsauga kriminalinės žvalgybos kontekste[126].

[126] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, „Žmogaus teisių įgyvendinimas Lietuvoje 2011–2012: apžvalga“, (Vilnius, 2011), prieiga per internetą: <http://www.hrmi.lt/uploaded/Apzvalgos/Zmogaus%20teisiu%20igyvendinimas%20Lietuvoje%202011-2012_Apzvalga_ZTSI.pdf>

Klausimas Nr. 5.

Taigi, šie duomenys parodo, kad dauguma visuomenės nežino apie elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos taikymo mastus Lietuvoje. Pažymėtina, kad, nors BPK 154 str. sankcionavimo statistiniai duomenys nėra slapti, tačiau jie nėra viešai skelbiami. Rengiant šį darbą reikėjo tiesiogiai su prašymu kreiptis į Nacionalinę teismų administraciją, norint sužinoti 2012 – 2014 m. BPK 154 str. numatytos procesinės prievartos priemonės taikymo dažnumą, o kriminalinės žvalgybos duomenys iš viso yra įslaptinti. Verta prisiminti Vokietijos BPK, kuriame numatytas įpareigojimas kas metus viešai skelbti informacijos kontrolės statistinius duomenis. Galima teigti, kad šios priemonės statistinių duomenų viešinimas būtų viena iš teisėsaugos institucijų kontrolės formų ir tokiu būdu visuomenėje būtų formuojamas palankesnis požiūris į baudžiamąjį persekiojimą vykdančias institucijas.

Apibendrinant viso tyrimo duomenis galima daryti išvadą, kad dauguma visuomenė teigiamai vertina teisės į privatų gyvenimą užtikrinimą Lietuvoje, supranta elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, kaip tyrimo veiksmo, būtinumą atskleidžiant nusikalstamas veikas, tačiau neigiamai vertina teisėsaugos institucijų veiklą informacijos kontrolės vykdymo kontekste bei nežino kontrolės mastų Lietuvoje.

IŠVADOS

Atlikus tyrimą ir išanalizavus surinktą informaciją, teiginys, kad esamas elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo reglamentavimas ir praktinis taikymas nepakankamai užtikrina Konstitucijoje, Konvencijoje ir BPK saugomas žmogaus teises, pasitvirtino.

Įvykdžius iškeltus uždavinius buvo gautos išvados:

1.1. Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas – slaptas ikiteisminio tyrimo veiksmas (neviešo pobūdžio) – procesinė prievartos priemonė, kurią taikant ikiteisminio tyrimo pareigūnas arba (ir) prokuroras, o tam tikrais atvejais ir ikiteisminio tyrimo teisėjas (sprendžiant ikiteisminio tyrimo teisėjo kompetencijai BPK priskirtus klausimus, pavyzdžiui, klausimą dėl kardomosios priemonės – suėmimo skyrimo) BPK nustatyta tvarka klausosi procese dalyvaujančių asmenų telefoninių pokalbių ir (ar) kontroliuoja kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją (pvz.: perduodamą informaciją faksu, elektroniniu paštu, socialiniais internetiniais tinklapiais ir pan.), ją fiksuoja bei kaupia, siekdamas nustatyti reikšmingus duomenis nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti. Šis tyrimo veiksmas turi būti taikomas griežtai laikantis proporcingumo principo reikalavimų, nes kontroliuojant elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją yra įsikišama į privatų asmenų gyvenimą, todėl ši priemonė turėtų būti taikoma tik išskirtinais atvejais.

1.2. Nors BPK 154 str. numatyti reikalavimai išplaukia iš Konstitucijos 22 str. ir Konvencijos 8 str. bei Konstitucinio Teismo ir EŽTT jurisprudencijos, tačiau BPK 154 str. visapusiškas pažinimas neįmanomas neanalizuojant bendrosios kompetencijos teismų praktikos.

1.3. BPK 154 str. ir KŽS 10 str. reglamentuoja tą patį tyrimo veiksmą – asmenų tarpusavio susižinojimą, vykdomą techninėmis ryšio priemonėmis. BPK 154 str. ir KŽĮ 10 str. taikymo skirtumas yra tas, kad BPK 154 str. taikomas pradėjus ikiteisminį tyrimą, o KŽĮ 10 str. pradėjus kriminalinės žvalgybos tyrimą. Šiuose straipsniuose numatyti esminiai informacijos kontrolės sankcionavimo principai yra vienodi, tačiau skiriasi terminai, nereikšmingos informacijos sunaikinimo tvarka, pranešimas apie taikytą priemonę. Nors susidaro įspūdis, kad KŽĮ siekta griežčiau reglamentuoti informacijos kontrolės sankcionavimo tvarką (numatant aukštesnes pareigas užimančių pareigūnų, prokurorų ir teisėjų dalyvavimą sankcionavimo procese; pateikiant neatidėliotinumo apibrėžimą; įtvirtinant trumpesnį terminą kreiptis į teisėją dėl nesankcionuotos kontrolės patvirtinimo), tačiau BPK yra logiškesnis ir tikslesnis (numatyti reikalavimai teisėjo nutarčiai, o ne prokuroro nutarimui; nustatytas apibrėžtas terminas; aiškus nurodymas pranešti apie taikytas priemones; numatytas draudimas kontroliuoti gynėjo ir įtariamojo ar kaltinimo susižinojimą; įtvirtintas reikalavimas teisėjo nutartyje nurodyti leidžiamus veiksmus).

2. Esamas elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo reglamentavimas ir praktinis taikymas nepakankamai užtikrina Konstitucijoje, Konvencijoje ir BPK saugomas žmogaus teises, nes:

a) BPK 154 str. 1 d. leidžia atltikti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę daugiau nei dėl 50 proc. BK numatytų nusikalstamų veikų;

b) 2012 – 2015 m. I ketvirtį teismų tenkinta arba tenkinta iš dalies apie 99 proc. prokurorų prašymų taikyti procesinę prievartos priemonę, numatytą BPK 154 str.;

c)) 2012 – 2014 m. buvo tenkinta arba tenkinta iš dalies vidutiniškai 13 893 prokurorų prašymai dėl BPK 154 str. taikymo;

d) BPK 154 str. nėra apibrėžti asmenys, kurių atžvilgiu būtų galima taikyti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę;

e) BPK 154 str. nėra nustatyta ikiteisminio tyrimo teisėjo kontrolės forma šios procesinės prievartos priemonės termino pratęsimo procese;

f) KŽĮ 10 str. nėra numatytas apibrėžtas šios priemonės taikymo terminas;

g) KŽĮ nėra numatytas principas – visada pranešti asmeniui, kurio atžvilgiu buvo taikoma elektroninių ryšių tinklais perduodama informacijos kontrolė, apie šios priemonės taikymą;

h) ne visada yra sunaikinama informacija apie privatų asmens gyvenimą;

i) nėra aiškaus reglamentavimas (BPK 162 str.) dėl atsitiktinės informacijos panaudojimo kituose baudžiamuosiuose procesuose.

3. Didžioji dalis visuomenės teigiamai vertina teisės į privataus gyvenimą užtikrinimą Lietuvoje, supranta elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, kaip tyrimo veiksmo, būtinumą atskleidžiant nusikalstamas veikas, tačiau neigiamai vertina teisėsaugos institucijų veiklą informacijos kontrolės vykdymo kontekste bei nežino kontrolės mastų Lietuvoje.

PASIŪLYMAI

1. BPK 154 str. 1 d. pakeisti išdėstant:

„Kai pagal prokuroro prašymą yra priimta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis, ikiteisminio tyrimo pareigūnas *ir prokuroras* gali klausytis *įtariamojo ar išskirtinais atvejais kitų* asmenų pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, daryti jų įrašus, kontroliuoti kitą elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją ir ją fiksuoti bei kaupti, jeigu yra pagrindas manyti, kad tokiu būdu galima gauti duomenų apie rengiamą, daromą ar padarytą *tyčinį* labai sunkų, sunkų ar *apysunkius nusikaltimus, numatytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 131 straipsnyje, 145 straipsnio 2 dalyje, 146 straipsnio 2 ir 3 dalyse, 151[1], 153, 172, 173, 174 ir 175 straipsniuose, 178 straipsnio 2 dalyje, 180 straipsnio 1 dalyje, 181 straipsnio 1 dalyje, 187 straipsnio 2 dalyje, 189 straipsnio 2 dalyje, 189[1] straipsnyje, 198 straipsnio 2 dalyje, 213 straipsnio 1 dalyje, 214 ir 215 straipsniuose, 225 straipsnio 1 dalyje, 226 straipsnio 1 ir 2 dalyse, 227 straipsnio 1 ir 2 dalyse, 228 straipsnio 1 dalyje, 228[1], 240, 250[1] ir 250[3] straipsniuose, 251 straipsnio 1 dalyje, 253 straipsnio 1 dalyje, 256 straipsnio 1 dalyje, 266 straipsnio 2 dalyje, 300 straipsnio 2 ir 3 dalyse, 301 straipsnio 2 dalyje, 302 straipsnio 2 dalyje, 307 straipsnio 1 ir 2 dalyse, 309 straipsnio 3 dalyje* arba apie nesunkius nusikaltimus, numatytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 152[1] straipsnyje, 162 straipsnio 2 dalyje, 170 straipsnyje, 198[2] straipsnio 1 dalyje, *300 straipsnio 1 dalyje*, 309 straipsnio 2 dalyje, arba jeigu yra pavojus, kad nukentėjusiajam, liudytojui ar kitiems proceso dalyviams arba jų artimiesiems bus panaudotas smurtas, prievartavimas ar kitokios neteisėtos veikos.”

2. BPK 154 str. 4 d. pakeisti išdėstant:

„Asmenų pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais, klausymas, įrašų darymas ar kitos elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas negali trukti ilgiau kaip šešis mėnesius. Tiriant sudėtingą ar didelio masto nusikalstamą veiką, šios priemonės taikymas gali būti vieną kartą pratęstas trims mėnesiams. *Prokurorui kreipiantis dėl termino pratęsimo, būtina teismui pateikti duomenis, pagrindžiančius šios priemonės pratęsimo reikalingumą*.“

3. Pakeisti BPK 161 str. 1 d. arba rekomendacijų dėl Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese 83 p. nurodant, kad pranešime asmeniui apie jo atžvilgiu taikytą, BPK XII skyriuje numatytą, procesinę prievartos priemonę, būtų nurodyta ne tik konkrečiai kuri priemonė buvo taikyta, bet ir baudžiamosios bylos numeris bei laikotarpis kada buvo pradėta priemonė taikyti ir kada baigta.

4. BPK 162 str. pakeisti išdėstant:

„Vienoje baudžiamojoje byloje taikant šiame Kodekse numatytas procesines prievartos priemones surinkta informacija ikiteisminio tyrimo metu gali būti panaudota kitoje baudžiamojoje byloje tik aukštesniojo prokuroro nutarimu. Jeigu baudžiamoji byla yra teismo žinioje, sprendimas dėl informacijos panaudojimo kitoje baudžiamojoje byloje priimamas ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi“.

5. BPK 162 str. ar kitame BPK straipsnyje numatyti atsitiktinės informacijos panaudojimo kitoje baudžiamojoje byloje sąlygas ir pagrindus (pvz.: teisėtu būdu gauti duomenys tiriant sunkų nusikaltimą gali būti naudojami įrodinėjant lengvesnę nusikalstamą veiką).

6. KŽĮ 10 str. 2 d. pakeisti išdėstant:

„Neatidėliotinais atvejais, kai iškyla pavojus žmogaus gyvybei, sveikatai, nuosavybei, visuomenės ar valstybės saugumui, leidžiama atlikti šio straipsnio 1 dalyje nurodytus veiksmus vadovaujantis prokuroro nutarimu. Tokiu atveju prokuroras, priėmęs šį nutarimą, per 24 valandas šio straipsnio 1 dalyje nurodytam teisėjui pateikia teikimą dėl veiksmų teisėtumo *ir* pagrįstumo patvirtinimo motyvuota nutartimi. Jeigu terminas baigiasi poilsio ar švenčių dieną, teikimas pateikiamas kitą darbo dieną po poilsio ar švenčių dienos. Jeigu teisėjas nepatvirtina minėtų veiksmų teisėtumo *ir* pagrįstumo motyvuota nutartimi, veiksmai nutraukiami, o jų metu gauta informacija nedelsiant sunaikinama.“

7. KŽĮ 10 str. 4 d. pakeisti išdėstant:

„*Prokuroro* teikime ir *teismo nutartyje* nurodoma:

1) teikimą pateikusio pareigūno vardas, pavardė, pareigos;

2) turimi duomenys apie kriminalinės žvalgybos objektus;

3) duomenys ir (ar) motyvai, kuriais pagrindžiamas būtinumas atlikti šio straipsnio 1 dalyje nurodytus veiksmus, ir siekiamas rezultatas;

4) numatoma šio straipsnio 1 dalyje nurodytų veiksmų atlikimo trukmė.

5) konkretūs šio straipsnio 1 dalyje numatyti veiksmai, kuriuos leidžiama atlikti.“

8. KŽĮ 10 str. numatyti draudimą atlikti gynėjo su įtariamuoju ar kaltinamuoju susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slaptą kontrolę.

9. KŽĮ 10 str. 5 ir 6 d. pakeisti išdėstant:

„Techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka, slapta pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūra, pašto siuntų kontrolė ir paėmimas, susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slapta kontrolė sankcionuojami ne ilgesniam kaip 3 mėnesių laikotarpiui. Šis laikotarpis gali būti pratęstas. Bendras laikotarpis negali būti ilgesnis negu 12 mėnesių.

Šio straipsnio 5 dalyje numatytas veiksmų pratęsimas sankcionuojamas ta pačia tvarka kaip ir šių veiksmų skyrimas. Kiekvienu atveju pratęsti galima ne ilgesniam negu šio straipsnio 5 dalyje nustatytam laikotarpiui.”

10. KŽĮ įtvirtinti principą, kad asmeniui, kurio atžvilgiu buvo taikoma susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slapta kontrolė, paprastai būtų pranešama apie šios priemonės taikymą, kai tai galima padaryti nepakenkiant tyrimo sėkmei, ir tik išskirtinais atvejais asmeniui neturėtų būti pranešta apie šios priemonės taikymą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Communications Assistance for Law Enforcement Act, Oct. 25, 1994, prieiga per internetą: https://en.wikisource.org/wiki/Communications_Assistance_for_Law_Enforcement_Act.

2. Electronic Communication Privacy Act., Oct. 21, 1986, prieiga per internetą: http://www.loc.gov/law/opportunities/PDFs/ElectronicCommunicationsPrivacyAct-PL199-508.pdf.

3. „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *Valstybės žinios* 40, nr. 987 (1950).

4. German Code of Criminal Procedure, 7 Apr. 1987, prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html#p0483

5. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *Valstybės žinios* 89, nr. 2741 (2000), redakcija 2000 m. rugsėjo 26 d.

6. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *Valstybės žinios* 89, nr. 2741 (2000), redakcija 2015 m. birželio 25 d.

7. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *Valstybės žinios* 37, nr. 1341 (2002), redakcija 2002 m. kovo 14 d.

8. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *Valstybės žinios* 37, nr. 1341 (2002), redakcija 2015 m liepos 11 d.

9. „Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas“, *Valstybės žinios* 69, nr. 2382 (2004).

10. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014 m. birželio 30 d. įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008-08-11 įsakymo Nr. I-110 „Dėl rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos“ pakeitimo“ Nr. I-133“, *Teisės aktų registras*, nr. 2014-09479 (2014).

11. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymas „Rekomendacijos dėl Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese Nr. I – 383”, *Valstybės žinios,* Nr. 2-83 (2012).

12. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymas „Lietuvos Respublikos Kriminalinės žvalgybos įstatymo 10-15 straipsniuose nustatytų veiksmų koordinavimo ir teisėtumo kontrolės nuostatai Nr. I – 374“, *Valstybės žinios,* Nr. 2-73 (2012).

13. „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *Valstybės žinios* 122, nr. 6093 (2012).

14. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *Valstybės žinios* 33, nr. 1014 (1992).

15. Polish Code of Criminal Procedure, 6 Jun. 1997, prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4172/file/Polish%20CPC%201997_am%202003_en.pdf

Knygos:

1. Ancelis, Petras. *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.

2. Ažubalytė, Rima et. Al. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014).

3. Bučiūnas, Gediminas. *Slaptas sekimas*. Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2014.

4. Goda, Gintaras. *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese.* Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2014.

5. Goda, Gintaras ir Marcelis Kazlauskas, Pranas Kuconis. *Baudžiamojo proceso teisė.* Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2011.

6. Goda, Gintaras et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, I knyga.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.

7. Lietuvių kalbos institutas. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.

8. Maxwell, Winston. *Electronic Communications: the New EU Framework.* New York: Oceana Publications, Inc.,2002.

Straipsniai, leidiniai ir disertacijos:

1. Ažubalytė, Rima ir Egidujus Losis. „Už procesinį pažeidimą taikytinos prievartos priemonės“. *Socialinių mokslų studijos* 2, nr. 2 (2009): 207-222.

2. Bučiūnas, Gediminas. „Slaptas sekimas – tinkamos pusiausvyros paieška tarp visuomenės teisės būti saugia ir asmens teisės į privatumą“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas ir Vytauto Didžiojo universitetas, 2014.

3. Goda, Gintaras. „Procesinių prievartos priemonių Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso projekte samprata, klasifikacija ir turinys“. *Teisė*, nr. 35 (2000): 17-27.

4. Goda, Gintaras. „Kardomasis kalinimas ir žmogaus teisių apsauga (lyginamoji teisinė analizė)“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 1995.

5. Gušauskienė, Marina. „Ikiteisminio tyrimo teisėjas - žmogaus teisių garantas“. *Jurisprudencija* 54, nr. 49 (2004): 118-131.

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamentas. „Procesinės prievartos priemonės – elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo – taikymas“. Vilnius, 2015.

7. Losis, Egidijus. „Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata“. *Jurisprudencija* 6, nr.108 (2008): 76-81.

8. Merkevičius, Remigijus „Baudžiamajame procese atsitiktinai gautos faktinės informacijos panaudojimas kitame baudžiamajame procese (I)“, iš „*Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui - 10 metų“* (Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2011): 395-459.

9. Petrošius, Darius. „Operatyvinės veiklos įstatymo raida žmogaus teisių apsaugos kontekste“, *Jurisprudencija* 63, nr. 55 (2004): 126-138.

10. Prapiestis, Jonas ir Mindaugas Girdauskas. „Baudžiamojo proceso kodekso taikymo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje“, iš *Recenzuotų mokslinių straipsnių skirtų Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojo proceso, baudžiamosios teisės ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai, rinkinys „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui – 10 metų“* (Vilnius: VĮ „Regstrų centras“, 2012): 177-214.

11. Rosicki, Remigiusz. „Surveillance and data retention in Poland“. *Policy and Economic Development,* 2 (2014): 63-75.

12. Štitilis, Darius. „Privataus gyvenimo elektroniniuose ryšiuose ribojimas nusikaltimų tyrimo tikslais“. *Jurisprudencija 9*, nr. 87 (2006): 69-75.

13. Štitilis, Darius ir Marius Laurinaitis. „IP telefonija – iššūkis elektroninių ryšių kontrolės, siekiant ištirti nusikaltimus, teisingam reguliavimui“. *Socialinių mokslų studijos 1*, nr. 1 (2009): 205-221.

14. Tarasevičius, Petras. „Operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykis“. *Jurisprudencija* 49, nr. 41 (2003): 65-75.

15. „Tarnybos skirtingai supranta, kokią kriminalinės žvalgybos informaciją saugoti, kokią – naikinti“, www.15min.lt., spalio 7, 2015. http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tarnybos-skirtingai-supranta-kokia-kriminalines-zvalgybos-informacija-saugoti-kokia-naikinti-56-532535#.VhUezO1cbD0.gmail.

16. United Nations Office on Drugs and Crime. *Current practices in electronic surveillance in the investigation of serious and organized crime.* New York: United Nations, 2009.

17. Žmogaus teisių stebėjimo institutas. „Privataus gyvenimo ribojimas elektroninių ryšių srityje nusikaltimų tyrimo tikslais: problemos ir galimi sprendimai” https://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20dokai/Priv_gyvenimo_ribojimas_el_rysiu_srityje_tiriant_nus20050227_web.pdf

18. Žmogaus teisių stebėjimo institutas. „Žmogaus teisių įgyvendinimas Lietuvoje 2011–2012: apžvalga“. Vilnius, 2011. <http://www.hrmi.lt/uploaded/Apzvalgos/Zmogaus%20teisiu%20igyvendinimas%20Lietuvoje%202011-2012_Apzvalga_ZTSI.pdf>

19. Warrn, Samuel D.and Louis D. Brandeis, „The right to privacy“, *Harward Law Review* 4, nr. 5 (1890): 193-220.

Tyrimai:

1. Tyrimas atlikto JTVP programos „Parama įgyvendinant Nacionalinį žmogaus teisių veiksmų planą“ užsakymu Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“, „Žmogaus teisių padėtis ir žmogaus teisių apsaugos sistemos vertinimas. Reprezentatyvi gyventojų apklausa 2004 m. lapkričio 11–14 d., N = 1000“, (Vilnius, 2004), http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0126838.doc.

2. Tyrimą Žmogaus teisių stebėjimo instituto užsakymu atliko Visuomenės nuomonės ir tyrimų centras „Vilmorus“„Kaip visuomenė vertina žmogaus teisių padėtį Lietuvoje. Reprezentatyvi gyventojų apklausa 2010 m. lapkričio 3–15 d., N = 1000”, (Vilnius, 2010), <http://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20dokai/Vilmorus_Apklausos_Rezultatai_20101210.pdf>

Aukščiausiojo Teismo nutartys ir apžvalgos:

1. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 20 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-510/2005”, http://www2.lat.lt/lat_web_test/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28661.

2. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 4 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281/2006”, http://www2.lat.lt/lat_web_test/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=30013.

3. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 8 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-334/2010”, http://eteismai.lt/byla/152008683302981/2K-334/2010.

4. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 28 d. Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga“, *Teismų praktika*, 27 (2007).

5. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 25 d. elektroniniu ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo (baudžiamojo proceso kodekso 154 straipsnis, Kriminalinės žvalgybos kodekso 10 straipsnis) taikymo apžvalga“, *Teismų praktika*, 43 (2015).

6. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 18 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-412/2007“, http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b397526f-b4ca-4080-908f-f6d33f0f024d.
7. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 19 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225/2008“, http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=33305.
8. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 7 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-350/2008“, http://eteismai.lt/byla/229314429994585/2K-350/2008.
9. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 9 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-120/2008”, http://eteismai.lt/byla/200041204699992/2K-526/2008.
10. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugsėjo 21 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-385/2010“, http://eteismai.lt/byla/209694132055187/2K-385/2010.
11. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 14 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–254/2011“, http://eteismai.lt/byla/131514129084381/2K-254/2011.
12. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 11 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-405/2011”, http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a39e0b0b-0ad7-4a74-a853-5790511077l6.
13. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 30 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-178/2012“, http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=6a283458-f201-4980-8eeb-1396f4d2c223.
14. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2013”, http://eteismai.lt/byla/92091185178734/2K-194/2013.
15. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 1 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015“, http://eteismai.lt/byla/44415389271611/2K-P-94-895/2015.

Ikiteisminio tyrimo teisėjų nutartys ir prokurorų nutarimai:

1. „Panevėžio miesto apylinkės teismo Ikiteisminio tyrimo teisėjo Sigito Jatužio 2011 m. lapkričio 6 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr.10-9-225-11“.
2. „Panevėžio apygardos teismo 2012 m. gruodžio 29 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-519-12“.
3. „Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokuroro 2013 rugpjūčio 19 d. nutarimas ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-516-13“.
4. „Vilniaus miesto apylinkės teismo Ikiteisminio tyrimo teisėjos teisėjo Genovaitės Didjurgienės 2013 m. sausio 30 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-503-13“.

5. „Vilniaus miesto apylinkės teismo Ikiteisminio tyrimo teisėjo Valdo Bugelevičiaus 2013 m. rugpjūčio 20 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-516-13“.
6. „Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo Ikiteisminio tyrimo teisėjos Aušros Valinskienės 2011 m. spalio 26 d. nutartis ikiteisminio tyrimo baudžiamojoje byloje Nr. 07-1-513-11“.

Konstitucinio Teismo nutarimai:

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas“, http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta352/content.
2. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas“, http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta348/content.
3. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas“, http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta297/content.
4. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas“, http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta309/content.
5. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Tesimo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas“, http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta311/content.
6. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas“, http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta277/content.

EŽTT bylos:

1. Case 62540/00, Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev v. Bulgaria,2007.
2. Case 25745/07, Aydoğdu et autres v. Turkye, 2011.
3. Case 36259/04, Blaj v. Romania, 2014.
4. Case 13/1997/797/1000, Copp v. Switzerland, 1998.
5. Case 25337/94, Craxi (no. 2) v. Italy, 2003.
6. Cace 68955/11, Dragojević v. Croatia, 2015.
7. Case 36662/04, Drakšas v. Lithuania, 2012.
8. Case 47646/06, Fernández Saavedra et Reyes Cortes v. Spain, 2010.
9. Case 25198/02, Iordachi and Others v. Moldova, 2009.
10. Case 5029/71 Klass and others v. Germany, 1978.
11. Case 9208/05, Lachowski v. Poland, 2014.
12. Case 8691/79, Malone v. The United Kingdom, 1984.

Užsienio šalių teismų sprendimai:

1. Case 389 U.S 347, Katz v. United States, 1967, https://supreme.justia.com/cases/federal/us/389/347/case.html.

Kita informacija:

1.http://www.bundesnetzagentur.de/SharedDocs/Downloads/DE/Allgemeines/Presse/Pressemitteilungen/2008/GrafikStatistikderstrafprId13563pdf.pdf;jsessionid=BB1B3CFAFD419EFE1553329F23E7B509?__blob=publicationFile&v=2.

2. http://osp.stat.gov.lt/home.

3. http://statbank.statistica.md/pxweb/Dialog/Saveshow.asp.

ANOTACIJA

Pagrindinės sąvokos: elektroninių ryšių tinklais persuodamos informacijos kontrolė; proporcingumo principas; žmogaus teisės; teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą.

Magistrinis darbas nagrinėja elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos reglamentaciją ir taikymą Lietuvoje. Darbe siekiama išsiaiškinti, ar esamas elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo reglamentavimas ir praktinis taikymas pakankamai užtikrina Konstitucijoje, Konvencijoje ir BPK saugomas žmogaus teises, ir, esant neigiamam atsakymui, įvardinti konkrečias šio teisinio reguliavimo problemas.

Tyrimas parodė, kad esamas reglamentavimas ir taikymas nepakankamai užtikrina žmogaus teises, nes: BPK 154 str. 1 d. leidžia atltikti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę daugiau nei dėl 50 proc. BK numatytų nusikalstamų veikų; 2012 – 2015 m. I ketvirtį teismų tenkinta arba tenkinta iš dalies apie 99 proc. prokurorų prašymų taikyti šią procesinę prievartos priemonę; 2012 – 2014 m. buvo tenkinta arba tenkinta iš dalies vidutiniškai 13 893 prokurorų prašymai dėl BPK 154 str. taikymo; BPK 154 str. nėra apibrėžti asmenys, kurių atžvilgiu būtų galima taikyti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę; BPK 154 str. nėra nustatyta ikiteisminio tyrimo teisėjo kontrolės forma šios procesinės prievartos priemonės termino pratęsimo procese; KŽĮ 10 str. nėra numatytas apibrėžtas šios priemonės taikymo terminas; KŽĮ nėra numatytas principas – visada pranešti asmeniui, kurio atžvilgiu buvo taikoma elektroninių ryšių tinklais perduodama informacijos kontrolė, apie šios priemonės taikymą; ne visada yra sunaikinama informacija apie privatų asmens gyvenimą; nėra aiškaus reglamentavimas (BPK 162 str.) dėl atsitiktinės informacijos panaudojimo kituose baudžiamuosiuose procesuose.

ANOTATION

Main definitions: Control of information transmitted through electronic communication networks; the principle of proportionality; human rights; rights to privacy.

Master‘s thesis analyses the regulation and application of information transmitted through electronic communication networks in Lithuania. This work aims to find out if present supervision, fixation and concentration regulation and practical appliance information transmitted through electronic communication networks sufficiently approves the human rights, which are protected by Constitution, Convention and CCP (Criminal Code of Procedure), and in case of negative answer – name the detailed issues of such regulation.

Research indicated, that present regulation and appliance insufficiently ensures human rights, because, 1 part of 154 article of CCP allows to perform the supervision of information, which is transferred by electronic communication methods for more than 50 percent of criminal activities, which are determined by CC; 2012-2015 99 percent of prosecutors requests to approve such coercive measure were approved during the 1st quarter; Average number of prosecutors requests (13893) to approve 154 article of CCP; CCP 154 article does not define individuals for whom the control of information transmitted through electronic communication networks could be approved; BPK 154 is not determined by judge‘s supervisory form of pre-trial investigation in the procedural coercive measure of this process extension; CIL (Criminal Intelligence Law) does not provide the application period of this measure; CIL does not determine, that the individual, which was supervised according to supervision of information transmitted through electronic communication networks must not necessarily be informed about it; information about the private life of individual is not always destroyed; there is not clear regulation about the usage of such information in other punishable processes.

SANTRAUKA

Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas: samprata ir problematika

Šio magistrinio darbo tikslas – išanalizuoti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės reglamentavimą ir šios procesinės prievartos taikymą, rasti atsakymą į klausimą, ar esamas reglamentavimas užtikrina žmogaus teises, ir pateikti rekomendacijas įstatymų leidėjui dėl informacijos kontrolės tobulinimo.

Magistrinis darbas susideda iš trijų skyrių. Pirmajame skyriuje nagrinėjama elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo samprata, BPK 154 str. ir lyginama su užsienio šalyse egzistuojančiu šios procesinės prievartos priemonės reglamentavimu. Siekiant atskleisti informacijos kontrolės esmę, prasmę ir tikslus, užsienyje galiojančią praktiką, buvo nagrinėjami Lietuvos ir kitų valstybių teisės aktai, mokslinė literatūra ir teismų praktika. Prieita išvadų: BPK 154 str. numatyti reikalavimai išplaukia iš Konstitucijos 22 str. ir Konvencijos 8 str. bei Konstitucinio Teismo ir EŽTT jurisprudencijos, tačiau šios normos taikymo praktika yra suformuota ikiteisminio tyrimo teisėjų sprendimuose; šis tyrimo veiksmas turi būti taikomas griežtai laikantis proporcingumo principo reikalavimų, nes kontroliuojant elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją yra įsikišama į privatų asmenų gyvenimą; Lietuvoje galiojanti informacijos kontrolės reglamentacija nepilnai atitinka demokratinių šalių teisės principus; BPK 154 str. ir KŽĮ 10 str. straipsniai reglamentuoja tą patį veiksmą – asmenų tarpusavio susižinojimą, vykdomą techninėmis ryšio priemonėmis, tačiau darbe atskleista, kad minėtos normos turi esminių skirtumų.

Antrajame skyriuje analizuojant EŽTT, Konstitucinio Teismo ir Aukščiausiojo Teismo jurisprudenciją, nustatyta elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės reglamentavimo ir taikymo problematika žmogaus teisių apsaugos srityje, įvardinti konkretūs trūkumai ir pateikti pasiūlymai kaip juos ištaisyti.

Siekiant nustatyti visuomenės nuomonę, trečiajame skyriuje apibendrinta atlikta atsitiktinių asmenų apklausa anketavimo būdu. Nustatyta, kad didžioji dalis visuomenės teigiamai vertina teisės į privataus gyvenimą užtikrinimą Lietuvoje, supranta elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, kaip tyrimo veiksmo, būtinumą atskleidžiant nusikalstamas veikas, tačiau neigiamai vertina teisėsaugos institucijų veiklą informacijos kontrolės vykdymo kontekste bei nežino kontrolės mastų Lietuvoje.

Magistrinis darbas patvirtino, kad esamas elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo reglamentavimas ir praktinis taikymas nepakankamai užtikrina Konstitucijoje, Konvencijoje ir BPK saugomas žmogaus teises.

SUMMARY

Supervision, Fixation and Collection of Information Transmitted through Electronic Communication Networks: Concept and Problems

The main aim of this master's thesis is to analyse the supervision regulation and to find the application means for this coercive measure of information transmitted through electronic communication networks, to find answer to question if present regulation approves human rights and to provide recommendations to legislators, regarding the improvement of information supervision.

The master's thesis consists of three chapters. The first chapter deals with the concept of control capture and storage of the information transmitted through electronic communication networks and Article 154 of the CPP in comparison with the regulation of this procedural coercive measure existing in other countries. In order to reveal the essence, meaning, objectives and the abroad practice of the information control, the legislation of Lithuania and other countries, scientific literature and case law were examined. It was concluded that: requirements provided in the Article 154 of the CCP come from the Article 22 of the Constitution, Article 8 of the Convention and the jurisprudence of the Constitutional Court and ECHR, but the application practise of this norm is being formed in the decisions of investigating judges; This research action must be used in strict accordance with the principle of proportionality because the private life of persons is being intervened when controlling the information transmitted through electronic communication networks; The regulatory of information control that is valid in Lithuania does not fully comply with law principles of democratic countries; Article 154 of the CPP and Article 10 of LCI govern the same action - the intercommunication between individuals, carried out using technical means but it was revealed in this work that these standards have major differences.

In the second chapter, jurisprudence of the ECHR and the Constitutional Court and the Supreme Court was analysed. The regulatory and application issues of control of information transmitted through electronic communications networks in the area of human rights protection were determined. In addition, specific weaknesses and suggestions of how to correct them were provided.

In order to determine public opinion, a survey of random individuals was conducted using questionnaires. The results of the survey are summarized in the third chapter. It was found that the majority of the public welcomes the assurance of the right to private life in Lithuania, understands the need of control of information transmitted through electronic communications networks as a research action for disclosure of criminal offenses, but has a negative assessment for activities ran

by law enforcement authorities in the context of information control and does not know the control volumes in Lithuania.

The master's thesis confirmed that the existing regulation and practical application of control, capture and storage of information transmitted through electronic communications networks does not sufficiently guarantee the human rights protected by the Constitution, the Convention and the CCP.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Aktuali BK redakcija (2015-07-11)														
Nusikaltimų kategorijos														**Baudž. nusiženg.**
Nesunkūs			**Apysunkiai**			**Sunkūs**			**Labai sunkūs**					
iki 1	**iki 2**	**iki 3**	**iki 4**	**iki 5**	**iki 6**	**iki 7**	**iki 8**	**iki 10**	**iki 12**	**iki 13**	**iki 15**	**iki 20**	**iki 20 ar iki g. g.**	
139/1	126	107	132/1	113	130	118	100^{2}	105/1	103/1	150/4	102	114/1	99	152/1
139/2	127	108	133	120	132/2	137/3	113^{1}	112	105/2		104		100	161/2
140/1	128	109	134	122	$151^{1}/3$	149/1	123	119/1	106		100^{1}		101	171
$152^{1}/1$	140/2	124	136	$123^{1}/1$	178/2	150/1	132/3	121	135/2		103/2		110	176/2
154/1	140/3	125	142/3	131	179/2	180/2	$147^{1}/2$	135/1	147/2		111/1		111/2	177
170/1	142/1	137/1	145/2	137/2	180/1	184/2	150/2	147/1	157/1		117		114/2	178/4
$170^{1}/1$	144	138/1	146/2	138/2	181/1	$199^{2}/1$	151/2	149/2	261		119/2		115	179/3
193/1	145/1	142/2	172/1	146/3	196/2	200/1	156/1	149/3			129/1		116	182/3
$198^{1}/1$	$148^{2}/1$	143	173/1	$151^{1}/1$	197/2	216/1	162/1	150/3			149/4		129/2	183/3
203/1	154/2	146/1	174/1	$151^{1}/2$	198/2	226/2	176/1	180/3			157/2		249/2	184/3
206/1	156/2	$147^{1}/1$	189/2	153/1	214/1	226/3	178/3	181/3			239/2		249/3	186/2
238/1	158	148/1	$189^{1}/1$	163	215/1	227/3	181/2	183/2			249/1		$249^{1}/3$	187/3
258/1	161/1	151/1	196/1	172/2	219/2	228/2	182/2	199/2			$249^{1}/2$		$249^{1}/4$	189/3
$270^{2}/1$	162/2	159	197/1	173/2	239/1	246/2	199/1	213/2			250/3		250/4	196/3
309/1	164	160	198/1	174/2	240	$250^{2}/1$	$199^{1}/1$	250/2			254/4		250/5	197/3
310	165/1	167/1	202/1	175/1	266/2	$250^{5}/1$	225/3	$250^{4}/1$			252/2		251/5	201/3
312/1	166/1	270^{3}	202/2	187/2	270/2	254/1	226/4	251/3			260/3		$251^{1}/3$	204/2
	170/2	168/1	213/1	201/2	$271^{1}/1$	$267^{1}/1$	$249^{1}/1$	$251^{1}/2$			263/3			219/3
	$170^{2}/1$	169	213/4	225/1	281/4	293/1	250/1	252/1						220/2

	179/1	170/3	219/1	226/2	283/2	308/2	251/2	254/2						221/1
	184/1	178/1	222/1	227/2	292/1		251^{1}/1	256/2						225/4
	185	182/1	224/2	228/1	300/3		253/2	260/2						226/5
	186/1	183/1	226/1	228^{1}/1	302/1		260/1	263/2						227/4
	187/1	188/2	227/1	235/3	302/2		275/2	266/3						243
	188/1	191/2	231/2	241/2	302^{1}/2		276/2	264/2						244
	189/1	192/2	233/3	236/2	307/2		278/2	280/2						245
	191/1	198^{1}/2	234	250^{3}/1	317/2		281/5	281/6						247
	192/1	198^{2}/1	250^{1}/1	251/1			292/2	292/3						255/1
	194/1	207/1	256/1	251^{1}/4			316/2	307/3						258/2
	195/1	208/2	257^{1}/1	252/1			318/3	308/3						259/2
	201/1	209	262	253/1			319/2							272/4
	203/2	218/1	272/3	263/1			320/3							274/2
	204/1	220/1	295	264/1			321							277/2
	205/1	221/2	300/2	267/2			322/2							278/3
	206/2	241/1	307/1	265/1			323/2							284/2
	208/1	246/1	256^{1}/1	271/1										285/2
	210	253^{1}/1		278/1										297/1
	211	257/1		281/3										298
	213/3	266/1		282/1										304/1
	217/1	267/1		283/1										309/4
	223/1	270/1		287/2										313/1
	224/1	270^{2}/2		294/2										313/2
	229	272/2		301/2										214/2
	231/1	274/1		302^{1}/1										
	232	277/1		309/3										
	233/1	280/1		315										
	233/2	281/2		320/2										
	235/1	286		323/1										
	235/2	294/1		325										
	236/1	300/1		326/1										

	242	301/1		328									
	237/1	308/1											
	259/1	309/2											
	268/1	311/2											
	270[1]/1	312/2											
	272/1	314/1											
	273/1	316/1											
	275/1	318/2											
	276/1	324											
	279	327/1											
	281/1												
	284/1												
	285/1												
	287/1												
	288												
	289												
	290												
	291/1												
	292[1]/1												
	296												
	299												
	303/1												
	305/1												
	306/1												
	306[1]/1												
	308[1]/1												
	309/2												
	311/1												
	317/1												
	318/1												
	319/1												

	320/1													
	322/1													
	329													
	$306^2/2$													
Viso: 162			**Viso: 114**			**Viso: 85**			**Viso: 44**					**Viso: 43**
Viso nusikalstamų veikų numatytų BK: **448**														
BK 154 str. 1 d. galima taikyti **250** nusikalstamų veikų, o tai sudaro **55,8 proc.** nuo visų BK nusikalstamų veikų.														
Po **Aukščiausiojo Teismo 2015-06-25** apžvalgos **BPK 154 str. 1 d.** galima taikyti **236** nusikalstamoms veikoms, o tai sudaro **52,7 proc.** nuo visų BK nusikalstamų veikų. **Pastaba.** Neatsargios nusikalstamos veikos lentelėje pažymėtos raudonai.														

Priedas Nr. 2

BK įsigaliojęs 2003-05-01														
Nusikaltimų kategorijos														**Baudž. nusiženg.**
Nesunkūs			**Apysunkiai**			**Sunkūs**			**Labai sunkūs**					
iki 1	**iki 2**	**iki 3**	**iki 4**	**iki 5**	**iki 6**	**iki 7**	**iki 8**	**iki 10**	**iki 12**	**iki 13**	**iki 15**	**iki 20**	**iki 20 ar iki g. g.**	
109/1	126	107	132/1	113	130	137/3	118	105	103	150/4	102		99	152/1
139/1	127	108	133	120	132/2	149/1	123	112	106		104		100	155/2
139/2	128	109/2	134	122	150/1	178/3	132/3	119/1	135/2		111/1		101	161/2
140/1	140/2	124	136	131	179/2	180/2	147	121	261		117		110	171
154/1	142/1	125	145/2	137/2	180/1	184/2	150/2	135/1			119/2		111/2	176/1
155/1	143	137/1	146/2	138/2	181/1	200/1	156/1	149/2			129/1		114/1	177
193/1	144	138/1	162	146/3	214	216/1	157/1	149/3			149/4		114/2	178/4
203/1	145/1	142/2	189/2	151/2	215	254/1	181/2	150/3			239/2		115	179/3
238/1	153	146/1	198/2	163	219/2	293/1	182/2	157/2			250/1		116	182/3
258/1	154/2	148	219/1	178/2	228/2	308/2	199/1	180/3			252/2		129/2	183/3
309/1	156/2	151/1	222/1	187/2	239/1		199/2	181/3			260/3		249/2	184/3
310	158	159	224/2	201/2	240		225/3	183/2					249/3	186/2
312/1	161/1	160	227/2	213/1	270/1		251/2	213/2					250/2	187/3
	164	168/1	228/1	225/2	281/3		253/2	249/1					251/4	189/3
	165/1	169	231/2	235/2	283/2		260/2	251/3						201/3
	166/1	170/2	233/2	236/2	292/1		263/2	252/1						204/2
	167/1	172	234	251/1	307/2		275/2	254/2						219/3
	170/1	173/2	241/2	253/1	317/2		276/2	256/2						220/2
	173/1	174/2	256/1	263/1			278/2	263/3						221
	174/1	175	266	264/1			281/4	264/2						225/4
	179/1	178/1	295	267/2			307/3	280/2						226/2
	184/1	182/1	307/1	271/1			316/2	281/5						227/3

	185	183/1		278/1			318/3	292/2						243
	186/1	188/2		281/2			319/2							244
	187/1	191/2		282/1			320/3							245
	188/1	196/1		283/1			321							247
	189/2	197/1		285/2			322/2							255/1
	191/1	198/1		294/2			323/2							258/2
	192/1	207/1		300/2										259/2
	194/1	208/3		301/2										270/2
	195/1	209		302/2										274
	201/1	218/1		315										277/2
	202/1	220/1		320/2										278/3
	202/2	225/1		323/1										281/6
	203/2	226/1		325										284/2
	204/1	241/1		326/1										285/2
	205	246		328										297
	206/1	257/1												298
	208/1	260/1												304/1
	210	262												309/3
	211	267/1												313/1
	213/3	272/2												313/2
	217/1	277/1												314/2
	223/2	280/1												
	224/1	281/1												
	227/1	286												
	229	294/1												
	231/1	300/1												
	232	301/1												
	233/1	302/1												
	235/1	308/1												
	236/1	311/2												
	237/1	312/2												

	242	314/1												
	259/1	316/1												
	265	318/2												
	268/1	324												
	272/1	327/1												
	273/1													
	275/1													
	276/1													
	279													
	284/1													
	285/1													
	287/1													
	288/1													
	289/1													
	290													
	291/1													
	296													
	299													
	303/1													
	305/1													
	306/1													
	309/2													
	311/1													
	317/1													
	318/1													
	319/1													
	320/1													
	322/1													
	329													
Viso: 153			**Viso: 77**			**Viso: 61**			**Viso: 30**					**Viso: 43**
Viso nusikalstamų veikų numatytų BK: **364**														

BK 154 str. 1 d. (redakcija galiojusi nuo 2003-05-01) galima taikyti **106** nusikalstamų veikų, o tai sudaro **29,1 proc.** nuo visų BK nusikalstamų veikų.
Pastaba. Neatsargios nusikalstamos veikos lentelėje pažymėtos raudonai.

NACIONALINĖ TEISMŲ ADMINISTRACIJA
Biudžetinė įstaiga, L. Sapiegos g. 15, LT-10312 Vilnius, tel. (8 5) 268 5186, faks. (8 5) 268 5187, el. p. info@teismai.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188724424

Justinui Leonavičiui
El. p. justinasl@stt.lt

2015-10-02 Nr. 4R-2424-(6.9K)
Į 2015-09-28 prašymą

DĖL DUOMENŲ PATEIKIMO

Atsakydami į Jūsų prašymą dėl informacijos pateikimo, siunčiame Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO informaciją apie apylinkių teismuose 2012-2014 m. išnagrinėtus prokurorų pareiškimus dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos:

Išnagrinėta pareiškimų			
Metai	2012	2013	2014
Apylinkių teismuose išnagrinėta prokurorų pareiškimų dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos	15 146	14 526	12 332
- iš jų pareiškimai patenkinti	14 788	14 121	11 975
- iš jų pareiškimai patenkinti iš dalies	222	215	203
- iš jų pareiškimai nepatenkinti	124	165	141
- iš jų pareiškimai grąžinti nenagrinėti	12	25	13

Direktorė Reda Molienė

Stasys Putvinskis, tel. (8 5) 251 4116, trumpasis tel. 7021, el. p. stasys.putvinskis@teismai.lt
(originalas nebus siunčiamas)

Žmogaus teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą apsauga

Dalyvavo respondentų

123

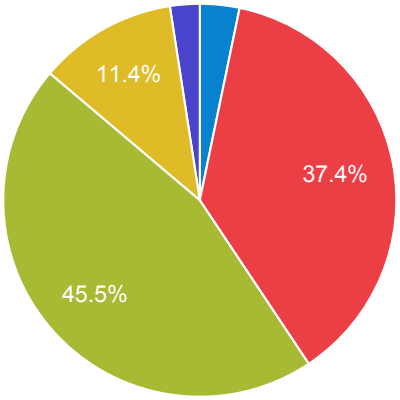
Vidutinė apklausos trukmė

00:03:12

Paskutinė apklausa užpildyta

2015-10-25
14:55

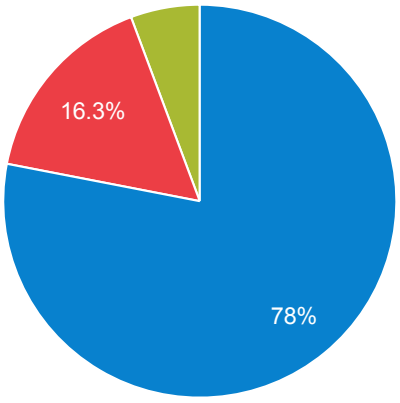
Kaip vertinate žmogaus teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą apsaugą Lietuvoje?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 labai gerai;	4	3.25

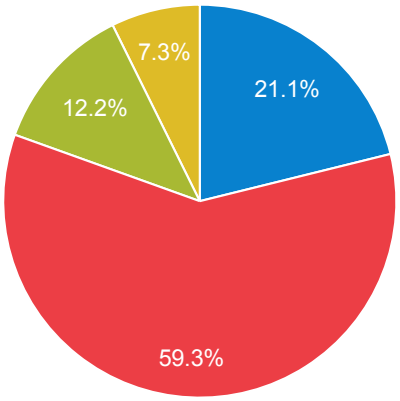
2	gerai;	46	37.4
3	nei gerai, nei blogai;	56	45.53
4	blogai;	14	11.38
5	labai blogai.	3	2.44
Viso		**123**	**100.00%**

Ar elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas (telefoninių pokalbių pasiklausymas, elektroninio pašto laiškų perėmimas ir pan.) pateisinama siekiant išsiaiškinti nusikalstamas veikas?

Atsakymo variantas		Pasirinkimų	Santykis, %
1	pateisinama;	96	78.05
2	nepateisinama;	20	16.26
3	neturiu nuomonės.	7	5.69
Viso		**123**	**100.00%**

Ar teisėsaugos institucijų pareigūnai piktnaudžiauja taikydami elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę?

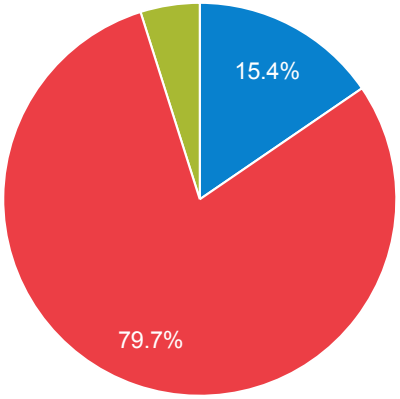
Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 manau, kad tai daroma nuolatos;	26	21.14
2 manau, kad yra buvę tokių atvejų;	73	59.35
3 manau, kad niekada;	15	12.2
4 neturiu nuomonės.	9	7.32
Viso	**123**	**100.00%**

Ar esate tiesiogiai susidūręs su teisėsaugos institucijų pareigūnų piktnaudžiavimu, šiems vykdant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 taip, esu;	19	15.45
2 ne, nesu.	104	84.55
Viso	**123**	**100.00%**

Ar žinote elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės mastą (skaičių žmonių, kurių atžvilgiu buvo atliekama informacijos kontrolė) per metus Lietuvoje?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1 taip, žinau;	19	15.45
2 nežinau;	98	79.67
3 man neįdomu.	6	4.88
Viso	**123**	**100.00%**

© apklausk.lt | Taisyklės (/taisykles) | Privatumo nuostatos (/privatumas) | Parašykite mums (/kontaktai) | Survle (https://www.survle.com/) |

(https://www.positivessl.com)

Priedas Nr. 4

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2015 -12 -03
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės ir proceso institutas
(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė) Justinas Leonavičius
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„Elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos atlikimas ir kaupimas: samprata ir problematika“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;

2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;

3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas) Justinas Leonavičius
(vardas, pavardė)